

ACADEMIA ROMÂNĂ
COMISIA DE ISTORIE A ORAȘELOR DIN ROMÂNIA

HISTORIA URBANA

Tomul XXIV
2016

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

HISTORIA URBANA

Tomul XXIV, 2016

SUMAR

DIN LUCRĂRILE SESIUNII ANUALE DE COMUNICĂRI *ORAȘUL ȘI ADMINISTRAȚIA*,
ORGANIZATĂ DE CIOR ȘI MUZEUL JUDEȚEAN SATU MARE,
18–19 SEPTEMBRIE 2015, SATU MARE

EDILI, ADMINISTRAȚIE ȘI SISTEMATIZARE URBANĂ

IRINA POPESCU (CALOTĂ), <i>Locuințe pentru funcționari: activitatea Caselor funcționarilor publici în București, 1910–1942</i>	7
VIRGIL PANĂ, <i>Sistematizarea și dezvoltarea orașului Târgu-Mureș în timpul primariatelor lui Emil A. Dandea (1922–1926, 1934–1937)</i>	39
MARIN POP, <i>Victor Deleu – primar al orașului Cluj (1932–1933)</i>	53
LILIANA IUGA, <i>„Întinerirea bătrânului Iași”. Administrație locală și sistematizare urbană la Iași în anii 1960</i>	73
TEODOR OCTAVIAN GHEORGHIU, <i>Orașele românești în administrarea comunistă. Studiu de caz: Buzău</i>	93

DEMOGRAFIE, ADMINISTRAȚIE ȘI PATRIMONIU

PAULA VIRAG, <i>Evoluții demografice în orașul Satu Mare în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea</i>	121
CORNEL ACHIM, <i>Administrarea pășunilor din orașul Carei în perioada interbelică</i>	135
MARA MĂRGINEAN, <i>Haos printre rafturi. Aprovizionarea cu produse alimentare a populației orașului Cluj în primul deceniu postbelic</i>	147
FLORENTINA UDREA (MANEA), <i>Patrimoniul imobil al municipiului Satu Mare oglindit în lista monumentelor istorice</i>	165

CONGRESE PE TEME DE ADMINISTRAȚIE

BEÁTA MENESI, <i>Probleme administrative urbane dezbătute la congresele de la Constanța (1927) și Oradea (1929) ale orașelor din România</i>	185
ION ZAINEA, <i>Preocupări privind modernizarea și eficientizarea administrației comunale. Lucrările Congresului Internațional de Științe Administrative de la Paris (1926), prezentate de către delegatul României</i>	195

INDUSTRIE ȘI ADMINISTRAȚIE URBANĂ

PETRA MÁTYÁS-RAUSCH, <i>The Town of Zalatna (Zlatna) and its Mining of Precious Metals and Mercury (1571–1613)</i>	203
VIOREL GHEORGHE, <i>Dezvoltarea industriei buzoiene și sprijinul oferit de autoritățile locale</i>	219

TOPOGRAFIE URBANĂ

PAUL NIEDERMAIER, <i>Nucleele orașului Câmpulung</i>	235
MARIANA ȘLAPAC, <i>Planul topografic inedit al Bucureștilor, din 1772</i>	245
DAN DUMITRU IACOB, <i>O hartă inedită a orașului Roman și a împrejurimilor sale, de la mijlocul secolului al XIX-lea</i>	257

ORAȘUL ÎN CRONICI DIN SECOLUL AL XVIII-lea

DORIN-IOAN RUS, <i>Aspects of Urban Life in Eighteenth-Century Transylvania: Administrative History and Natural Phenomena in Martin Bredt's Town Chronicle of Reghinul Săsesc</i>	289
---	-----

RECENZII, NOTE BIBLIOGRAFICE

TEODOR OCTAVIAN GHEORGHIU, SMARANDA MARIA BICA, <i>Restituții: orașe la începuturile Evului Mediu românesc / Restitutions: Fortified Towns at the Beginning of the Romanian Middle Ages</i> , Editura Fundației Arhitect design / Arhitect design Foundation Publishing House, București / Bucharest, 2015, 223 p. (96 planuri și desene, hărți, 145 foto). (Liliana Roșiu)	301
DANIELA MARCU ISTRATE (coord.), <i>Redescoperirea trecutului medieval al Brașovului / Unearthing the medieval past of Brașov</i> , Editura Mega, Cluj-Napoca, 2015, 254 p., il., pl., grafice (Liviu Cîmpeanu)	304
ANDREI KRASNOZHON, <i>Cetatea Belgorod (Akkerman) în imagini istorice / Krepost Belgorod (Akkerman) v istoriceskih izobrajeniah / Belgorod Fortress (Akkerman) in Historical Portraits</i> , Editura Stratum, Chișinău, 2016, 475 p., 371 il. (Mariana Șlapac)	306
IONEL CÂNDEA, <i>Cetatea Brăilei. Istoric. Reconstituire. Valorificare. / The Citadel of Brăila. History. Remodelling. Valorisation</i> . Prefață / Foreword: Mihai Maxim. Coordonare a versiunii engleze / Coordinator of the English version: Constantin Ardeleanu, Muzeul Brăilei „Carol I”. Editura Istros, Brăila, 2015, 212 p., (102 il., pl.) + CD cu machetă 3D și planuri ale cetății de arh. Costel Drăgan și arh. Marian Ion. (Laurențiu Rădvan)	307
GABRIEL-FELICIAN CROITORU, <i>Giurgiu sub administrație otomană (secolele XV–XIX)</i> , Muzeul Brăilei „Carol I” – Editura Istros (Colecția <i>Teze de doctorat. Istorie</i> 39), Brăila, 2016, 422 p., il. color, h., facs. (Stoica Lascu)	308

<i>Ukrainian Historic Towns Atlas</i> , vol. 1: Lviv. Scientific Editor of the Atlas: MYRON KAPRAL. [Lviv], Kartografia, 2014, 96 p. + 25 Maps + 6 Plates + 11 Maps of Reconstruction (Mariana Vlad)	310
MARIUS CHELCU, <i>Oraşul Tecuci. Stăpânirea și organizarea teritoriului urban până la Regulamentul Organic</i> , Academia Română. Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2015, 246 p. (Dan Dumitru Iacob)	313
CORNELIU GAIU, VASILE DUDA, <i>Topografia monumentelor din municipiul Bistrița</i> , vol. 2. Prefață: Nicolae Sabău, Editura Nosa Nostra, Bistrița, 2015, 251 p., il., pl., h. (Anda-Lucia Spănu)	315
LIVIU-OCTAVIAN ROGOZ, FELICIA-ELENA BOȘCODEALĂ, MIHAELA-MARIANA STANCU, <i>Farmacii și farmaciști din Buzău și Râmnicu-Sărat</i> , Editura Editgraph, Buzău, 2014, 314 p. (Viorel Gheorghe)	316
VIORTEL FRÂNCU, <i>Drăgaica. Târgul dintre țări</i> , Editura Editgraph, Buzău, 2015, 188 p.+17 p. il. (Viorel Gheorghe)	319
ALEXANDRU ARMĂ, <i>Bucureștiul sub bombardamente 1941–1944</i> , Editura Militară, București, 2015, 272 p. + 63 p. il. (Viorel Gheorghe)	321
<i>Constanța anilor 1980. / Constanța in the 1980's</i> . Schițe realizate de / Sketches by arh. DAN CORNELIU, La realizarea acestui album au contribuit / Contributors to the present album: Andrei Tudor, Marina Anghel, Eugen Tiron, Constantin Cheramidoglu. Versiunea în limba engleză / English version by Corina-Mihaela Apostoleanu, Ex Ponto, Constanța, 2015, 144 p., il. a/n. (Stoica Lascu)	325
„Eikonocity”, Napoli, anul I, nr. 1, ianuarie – iunie 2016, 181 p., il., pl., h. ISSN 2499-1422 (Anda-Lucia Spănu)	326
ANDREEA UDREA, IRINA CALOTĂ, ILINCA PĂUN CONSTANTINESCU, TOADER POPESCU, <i>Cincinat Șfințescu: începuturile urbanismului românesc</i> , Editura Universitară „Ion Mincu”, București, 2015, 64 p. + 1 pl.+ 1 CD (Vasile Ciobanu)	328

VIAȚA ȘTIINȚIFICĂ

LAURENȚIU RĂDVAN, <i>A XXII-a ediție a Congresului Internațional de Științe Istorice, Jinan, China, 2015</i>	331
ANDA-LUCIA SPĂNU, <i>Food and the City. Il cibo e la città. Al VII-lea Congres al Asociației Italiene pentru Istorie Urbană, Milano-Padova, 2-5 septembrie 2015</i>	332

IN MEMORIAM

EUGENIA GRECEANU (26 martie 1928, București – 11 iunie 2016, București) (Vasile Ciobanu)	335
OLIVER VELESCU (17 februarie 1928, Oravița – 6 august 2016, București) (Vasile Ciobanu).....	336

HISTORIA URBANA

Tome XXIV, 2016

CONTENTS

PAPERWORKS FROM – *TOWN AND ADMINISTRATION* CONFERENCE
ORGANIZED BY CIOR AND MUSEUM OF SATU MARE COUNTY,
18–19 SEPTEMBER 2015, SATU MARE

MAYORS, ADMINISTRATION AND TOWN-PLANNING

IRINA POPESCU (CALOTĂ), <i>Houses for State Workers: the Activity of Public Servants' Societies in Bucharest, 1910–1942</i>	7
VIRGIL PANĂ, <i>The Urban Planning and Development of Târgu-Mureş During the Period of the Mandates of the Mayor Emil A. Dandea (1922–1926, 1934–1937)</i>	39
MARIN POP, <i>Victor Deleu as Mayor of Cluj (1932–1933)</i>	53
LILIANA IUGA, <i>“The Rejuvenation of Old Iaşi”: Local Administration and Urban Planning in 1960s Iaşi</i>	73
TEODOR OCTAVIAN GHEORGHIU, <i>Romanian Towns under Communist Administration. Case Study: Buzău</i>	93

DEMOGRAPHY, ADMINISTRATION AND CITY HERITAGE

PAULA VIRAG, <i>Demographic Evolutions in Satu Mare During the Second Half of the 19th Century and the First Part of the 20th Century</i>	121
CORNEL ACHIM, <i>The Management of Pastures Belonging to Carei Town During the Interwar Period</i>	135
MARA MĂRGINEAN, <i>Chaos on the Shelves. The Food Supply in Cluj During the First Postwar Decade</i>	147
FLORENTINA UDREA (MANEA), <i>The Immovable Heritage of Satu Mare Town Reflected in the List of Historical Monuments</i>	165

CONVENTIONS IN URBAN ADMINISTRATION

BEÁTA MENESI, <i>Urban Administrative Issues Debated at the Congresses of Constanţa (1927) and Oradea (1929) Regarding the Towns in Romania</i>	185
---	-----

ION ZAINEA, <i>Concerns Regarding the Modernization and Streamlining Municipal Administration. The Works of the International Congress of Administrative Sciences in Paris (1926), Presented by the Romanian Delegate</i>	195
---	-----

INDUSTRY AND URBAN ADMINISTRATION

PETRA MÁTYÁS-RAUSCH, <i>The Town of Zalatna (Zlatna) and its Mining of Precious Metals and Mercury (1571–1613)</i>	203
VIOREL GHEORGHE, <i>The Industrial Development of Buzău and the Support Granted by the Local Authorities</i>	219

URBAN TOPOGRAPY

PAUL NIEDERMAIER, <i>The Cores of Câmpulung Town</i>	235
MARIANA ŞLAPAC, <i>The Unpublished Topographic Plan of Bucharest in 1772</i>	245
DAN DUMITRU IACOB, <i>An Unpublished Map of Roman Town and its Countryside Area of the mid-19th Century</i>	257

THE TOWN IN THE CHRONICLES OF 8th CENTURY

DORIN-IOAN RUS, <i>Aspects of Urban Life in Eighteenth-Century Transylvania: Administrative History and Natural Phenomena in Martin Bredt's Town Chronicle of Reghinul Săsesc</i>	289
---	-----

BOOK REVIEWS	301
--------------------	-----

THE SCIENTIFIC LIFE	331
---------------------------	-----

IN MEMORIAM	335
-------------------	-----

EDILI, ADMINISTRAȚIE ȘI SISTEMATIZARE URBANĂ

LOCUIȚE PENTRU FUNCȚIONARI: ACTIVITATEA CASELOR FUNCȚIONARILOR PUBLICI ÎN BUCUREȘTI, 1910–1942

IRINA POPESCU (CALOTĂ)¹

HOUSES FOR STATE WORKERS: THE ACTIVITY OF PUBLIC SERVANTS' SOCIETIES IN BUCHAREST, 1910–1942

Abstract. By the end of the nineteenth century (and especially during the interwar period), Romanian cities were confronted with an abrupt growth in population, the base of a new social middle class, composed not only by industrial workers, but by public servants as well. The development of public administration was facing new important challenges after the 1918 unification. The new territories, with an unbalanced ratio between Romanian and foreign urban population, forced the state into taking important actions, in order to provide new jobs for the local Romanian population.

In order to increase the living standard for state workers and to help their employees in different ways, many public institutions started forming special societies. Starting with 1910, many of them chose to take long term actions in providing houses for their employees, in a time when housing crises reached a high point.

This paper explores how public servants' societies were founded, their general goals and ways of working. It also reveals their most important accomplishments in Bucharest. This part is divided into three main chapters, following the different ways of intervention: medium and large allotments in the peripheral area of the city, large allotments in the suburban area and apartment buildings constructed mainly in the central part of the city, for the middle and upper class. In the end, we intend to connect these actions to wider measures undertaken in order to provide houses for the state workers, developed during the first half of the twentieth century.

Keywords: public administration, state workers, housing policies, allotments, apartment buildings, urban history, Bucharest.

Subiect deja cunoscut și dezbătut în literatura de specialitate, locuirea și locuințele în prima jumătate a secolului al XX-lea reprezintă, în continuare, un teren fertil pentru investigație. Relația dintre dezvoltarea administrației și evoluția orașelor, la rândul ei, poate fi privită prin noi grile de interpretare. Sub semnul dezvoltării administrației – proces ce a marcat cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea și a continuat de-a lungul deceniilor următoare – orașele țării se

---

¹ Irina Popescu (Calotă), Ph. D., architect, „Ion Mincu” University of Architecture and Urbanism, History & Theory of Architecture and Heritage Conservation Department, 18-20 Academiei St., 010014, Bucharest, Romania, email: icalota@yahoo.com.

SISTEMATIZAREA ȘI DEZVOLTAREA ORAȘULUI TÂRGU-MUREȘ ÎN TIMPUL PRIMĂRIATELOR LUI EMIL A. DANDEA (1922–1926, 1934–1937)

VIRGIL PANĂ*

THE URBAN PLANNING AND DEVELOPMENT OF TÂRGU-MUREȘ DURING THE PERIOD OF THE MANDATES OF THE MAYOR EMIL A. DANDEA (1922–1926, 1934–1937)

Abstract. Emil A. Dandea, the fourth Romanian Mayor of Târgu-Mureș, from a number of thirteenth that had administrated the town between the two World Wars, has detained two legislatures (1922–1926, 1934–1937), managing the town for a period of almost 7 years.

The approaches made by Dandea, starting with 1923, for developing a project for urban planning and town enlargement, even before issuing a law on this matter, had been regarding only the general framework of a future development of the town. Emil A. Dandea's first approach was to establish, in a certain order of priorities, the locations for: cemeteries, a cattle market, a country market and a weekly one, a sports arena, a hospital, a public bath, churches, for a theatre, a cinema, a hotel etc.

A significant preoccupation of the municipal administrator was to solve the crisis of building. The Mayor Emil A. Dandea had in mind to assure new allotments for houses by preparing the built-up terrains which had remained in the property of the town or by putting together the expropriated properties, to open new streets, to reorganize some built low density area, to assure the utilities of first necessity etc.

The accomplishments of Mayor Emil A. Dandea are especially laudable as they took place in a difficult period of the Romanian economy, mainly the recovery period after World War I and the Economic Crisis between 1929–1933.

Keywords: urban planning, plan, public bath, building permits, Târgu Mureș.

Începând cu sfârșitul secolului al XIX-lea, în condițiile dezvoltării economiei capitaliste, care a impulsionat evoluția habitatului uman, preocupările de sistematizare și amenajare a teritoriului urban devin tot mai evidente. Folosirea rațională a terenurilor libere din intravilan pentru amplasarea industriilor, cât și construcția de locuințe sănătoase pentru cei care puneau în mișcare noua economie au constituit preocupările de bază ale oricărui edil în condițiile în care civilizația urbană își

---

* Virgil Pană, Ph. D. in History, researcher at Mures County Museum, Târgu Mureș, Str. Horea, 24, e-mail: panavirgil@yahoo.com.

VICTOR DELEU – PRIMAR AL ORAȘULUI CLUJ (1932–1933)

MARIN POP*

VICTOR DELEU AS MAYOR OF CLUJ (1932–1933)

Abstract. Victor Deleu holds an important place amongst the personalities in the hall of fame from Sălaj. Our study relies on the period between Victor Deleu's entering into office as mayor of Cluj, namely between June 10th, 1932 and November 18th, 1933, after this date he was replaced by members of the new liberal government. As mayor of one of Transylvania's largest towns, he developed significant urban planning projects during a harsh time, which came to overlap with the Great Depression. Nevertheless, Victor Deleu had found the necessary means and ways to make himself useful to the citizens that had elected him, implementing a series of economic and socio-cultural initiatives, all of which having been enthusiastically welcomed by the town's population.

Starting with his first day in office, he visited the town's properties and institutions. It took him only two months to bring clarity to the town's finances, to clean up the town by turning the community pool and its park into real recreational spaces for the citizens. Together with his team, he developed an ambitious town planning project, which, amongst other, included the streets' alignment, erecting new buildings and modernizing the communication means. The harsh economic crisis years, which led to the population's impoverishment, urged the administration to implement new urgent measures in the field of social assistance for children, old people, poor people and jobless ones. Victor Deleu implemented means of helping the jobless, but he also decided to move the almshouse from an improper space to a modernized former farmhouse. He opened public kitchens, where poor children were offered bread and milk, and he also helped develop summer camps for disadvantaged children and a guidance institution for young people's spiritual guidance. In order to invigorate the town's commercial and industrial landscape, Victor Deleu organized sample exhibits and markets to draw as many visitors as possible, from inside and outside the country.

Keywords: Victor Deleu, Cluj, mayor, social program, urban planning.

În galeria marilor personalități pe care Sălajul le-a dat istoriei, la loc de cinste se înscrie și Victor Deleu. Născut la Pericei, în anul 1876, el era nepotul revoluționarului pașoptist Iacob Deleu, unul dintre căpitaniii lui Avram Iancu.

După absolvirea studiilor în domeniul științelor juridice, Victor Deleu devine unul dintre principalii lideri național-români din zona Șimleului, la începutul

---

* Marin Pop, Ph. D. in History, researcher at the County Museum of History and Art-Zalău, str. Unirii nr. 9, Zalău, România, email: marinpop07@yahoo.com.

„ÎNTINERIREA BĂTRÂNULUI IAȘI”. ADMINISTRATIE LOCALĂ ȘI SISTEMATIZARE URBANĂ LA IAȘI ÎN ANII 1960

LILIANA IUGA*

“THE REJUVENATION OF OLD IAȘI”: LOCAL ADMINISTRATION AND URBAN PLANNING IN 1960^S IAȘI

Abstract: Focusing on the example of Iași in the 1960s, this article analyses perceptions and attitudes of local actors towards the transformation and management of the built environment, following the decentralization of urban planning activity in the late 1950s. The largest town in Eastern Romania and former capital of late-medieval Moldavia, Iași benefited in this period from substantial funding for industrial development. Unlike the reconstruction policies of the 1950s, which had produced little change in terms of scale, the following decade was characterized by the expansion of the industrial area and the construction of new modernist districts at the periphery. Using as a main source the minutes of the meetings of the local Popular Council, the article focuses on three main aspects: the beautification of the old centre, the new housing districts at the periphery, and the maintenance and distribution of the existing housing stock. The points of view expressed during these meetings by a diversity of local actors (bureaucrats, Party members, specialists, citizens) reveal strategies of contesting and adapting centrally-formulated requirements to the local context, but also the tensions generated by diverse social, economic and political pressures. Of particular interest is the management of the existing housing stock, caught between official demands for conservation, poor management and maintenance, and the inequalities of housing distribution policies.

Keywords: Iași, local administration; urban planning; housing policies.

---

* Liliana Iuga. Ph.D. candidate at Central European University, Nador u. 9, 1051 Budapest, Hungary, email: iuga_liliana@phd.ceu.edu.

Subiectul acestui articol se bazează pe cercetarea pentru lucrarea mea de doctorat cu tema „The Politics of Urban Architectural Heritage in Romania (1945–1977)”, din cadrul Universității Central-Europene din Budapesta, sub coordonarea profesorului Constantin Iordachi. Lucrarea analizează problema fondului vechi construit în contextul sistematizării urbane din perioada comunistă, urmărind relația dintre orașul vechi și orașul nou, socialist, în încercarea de a explica anumite contexte și decizii care au dus la dispariția unei părți semnificative a patrimoniului construit. După analiza politicilor la nivel național, teza se concentrează pe două studii de caz, Iași și Cluj.

ORAȘELE ROMÂNEȘTI ÎN ADMINISTRAREA COMUNISTĂ STUDIU DE CAZ: BUZĂU

TEODOR OCTAVIAN GHEORGHIU*

ROMANIAN TOWNS UNDER COMMUNIST ADMINISTRATION. CASE STUDY: BUZĂU

Abstract. The urban planning during the Romanian communist era is relatively little studied, although books, articles, or doctoral dissertations dealing with the architecture of that time are available. During the 50 years of communism, the Romanian urban planning went through rather contradictory successive phases: from modernism between WW1 and WW2, extended towards 1947, passing through the “socialist realism” of the Stalinist period, back to modernism with a “socialist nuance”, and finally, after the mid ‘70s, towards a “generalized systemic urban planning”, stopped in 1989. The town of Buzău went through these same phases, although in a particular manner, and studying its evolution by gradual reconstruction, makes it possible to figure out the urban reality prior to the ‘60s.

In the recent history of Buzău, between the ‘60s and the ‘80s, important portions of its historic central area disappeared and were replaced by new urban spaces and architectures. The transformations were so radical, that today’s town has areas that do not include any references to past realities anymore. All physical remains of the buildings and urban spaces of those times have completely been lost.

The present paper is proposing a reconstruction using two parallel information sources: an objective and a subjective one, together with a set of plans from the ‘70s and ‘80s, which only partially contain the topography preceding the great destruction.

Keywords: romanian towns, urban planning, communism, transformations, reconstruction, Buzău

Urbanismul perioadei comuniste românești este relativ puțin cercetat, cu toate că există cărți, articole sau teze de doctorat dedicate arhitecturii acestei perioade. Dificultatea abordării are, în mod cert, motive subiective și obiective.

Între cele subiective, foarte probabilă este reținerea corpului profesional de a aborda un subiect prea proaspăt și sensibil pentru mulți dintre cei care au activat în urbanism, în administrație (arhitecți șefi județeni sau ai municipiilor/orașelor), în organismele de dirijare, avizare și control centrale sau regionale, ori ca proiectanți.

---

* Teodor Octavian Gheorghiu, Ph.D., architect, professor, Polytechnic University of Timișoara, Faculty of Architecture and Urbanism, str. Traian Lalescu, 2A, 300223, Timișoara, Romania, e-mail: togheorghiu@gmail.com.

**DEMOGRAFIE, ADMINISTRAȚIE ȘI PATRIMONIU /
DEMOGRAPHY, ADMINISTRATION AND CITY HERITAGE**

**EVOLUȚII DEMOGRAFICE ÎN ORAȘUL SATU MARE
ÎN A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-LEA ȘI
PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XX-LEA**

PAULA VIRAG*

**DEMOGRAPHIC EVOLUTIONS IN SATU MARE DURING
THE SECOND HALF OF THE 19TH CENTURY AND
THE FIRST PART OF THE 20TH CENTURY**

Abstract. The Calvinist and Roman-Catholic Hungarian population was preponderant in the Satu Mare during the second half of the 19th century and the first part of the 20th century. The second largest population was the Romanians, who were Greek-Catholics and Orthodox, followed by the Roman-Catholics and Protestant/Lutheran German population. No matter the religion or the ethnicity, the people living here were young and a big percent knew to read or to write. This fact is explained by the high number of confessional schools, where many children could learn, or by the town's industrialization. The industry offered jobs, where people were requested at least to know how to write or read. That is why the people who came in this urban area looking for a job, had to have this minimal knowledge. In generally we can say that the demographic evolution of Satu Mare was equal to that of the Satu Mare County or the one of Transylvania, even of Hungary. The political, social and economic aspects influenced the demographic phenomena in this town. These have caused the changes that were noted in the census which was organized at the end of the 19th century and the beginning of the 20th century.

Keywords: town, population, census, ethnics, religion, economy.

Intervalul de timp pentru care am realizat analiza aspectelor reconstituirii evoluției demografice a orașului Satu Mare este cel cuprins între anii 1867 și 1914. 1867 reprezintă anul în care se încheie pactul dualist austro-ungar, iar 1914 este marcat de începutul primei conflagrații mondiale. Între aceste două evenimente, și orașul Satu Mare cunoaște numeroase modificări atât din punct de vedere politic, cât și din punct de vedere economic și social, modificări care au influențat profund evoluția populației din acest spațiu.

Se cunoaște faptul că Imperiul Austro-Ungar a fost una dintre cele mai eterogene țări ale Europei în ceea ce privește națiunile și confesiunile conviețuitoare

---

* Paula Virag, researcher, Satu Mare County Museum, 21 Vasile Lucaciu Bd., Ro 440 031; e-mail: pcvirag@gmail.com.

ADMINISTRAREA PĂȘUNILOR DIN ORAȘUL CAREI ÎN PERIOADA INTERBELICĂ*

CORNEL ACHIM**

THE MANAGEMENT OF PASTURES BELONGING TO CAREI TOWN DURING THE INTERWAR PERIOD

Abstract. The management of pastures belonging to Carei during the interwar period is best portrait by the relationship between the Administration and the town. This relationship is emphasized by the social importance the pastoral economy has imprinted on the local community. The installment of the Romanian regime after the Great Union, the public local administrative reform and the agrarian reform in 1921 have re-written and energized the work agenda of the mayors of Carei, a multiethnic and multicultural town, without harming in any way their continuous preoccupation for assuring the necessary pasture areas. By means of the present paper, I wish to awake interest towards this important matter in the history of towns that has been researched in a less pertinent manner, namely the history of the urban pastoral economy.

Keywords: urban pastoral economy, Carei town, administration, local community.

Suprafețele de pășuni și islazuri aferente așezărilor urbane sau rurale au marcat puternic dezvoltarea vieții economice și sociale a comunităților, indiferent de perioadă sau epocă istorică. Perceperea activității zoopastorale ca o activitate specifică numai satului nu respectă realitatea istorică, cu atât mai mult cu cât, de-a lungul veacurilor, orașele aveau în proprietate importante suprafețe de islazuri și pășuni care asigurau hrana animalelor de lucru, de luptă sau de lapte-carne. Nu este altfel nici în cazul orașului Carei, unde pășunile au avut un rol decisiv în evoluția vieții economice, așa cum se reflectă din plin și în istoria acestei localități.

Istoria orașului Carei este strâns legată de cea a familiei nobiliare de Károlyi (din neamul Kaplony), prima atestare documentară a acestei așezări datând din 7 februarie

---

* Această lucrare a beneficiat de suport financiar prin proiectul „Excelență interdisciplinară în cercetarea științifică doctorală din România – EXCELLENTIA”, cofinanțat din Fondul Social European, prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007–2013, contract nr. POSDRU/187/1.5/S/155425.

** Cornel Achim, Mayor councilor in City Hall of Moftin, Ph.D. candidate at Oradea University, Str. Principală, 219 Moftinu Mic, județul Satu Mare, e-mail: koriantik@gmail.com.

HAOS PRINTRE RAFTURI. APROVIZIONAREA CU PRODUSE ALIMENTARE A POPULAȚIEI ORAȘULUI CLUJ ÎN PRIMUL DECENIU POSTBELIC

MARA MĂRGINEAN*

CHAOS ON THE SHELVES. THE FOOD SUPPLY IN CLUJ DURING THE FIRST POSTWAR DECADE

Abstract. This article investigates the way local authorities have distributed foodstuff to the population in the 1950s. Using research on quality of life conducted prior and immediately after World War II, I am comparing official projections on everyday standards with the nutrition practices of urban employees. On the one hand, I am highlighting the reaction of local administrations towards emerging of marginal practices – theft or “blat” – as a result of chronic difficulties in obtaining food through legal ways. On the other hand, I am illustrating the way bureaucratic asperities had emerged as a result of the conflicting provisions of the planned economy opened up the way towards a higher decisional visibility of the local producers. This research is based on archival materials and press articles.

Keywords: Cluj, foodstuff, communism, industrialization, nutrition.

De regulă, aprovizionarea centrelor comerciale se derulează dincolo de privirea clienților. Camioane cu mărfuri, străzi lăturalnice, ieșiri de serviciu, lăzi, cărucioare și ambalaje sau forfota angajaților în ceas de noapte, dimineața devreme, sunt, cel mai adesea, reprezentările unui proces pe cât se poate de normal și necesar, însă pe atât de neinteresant și fără mize semantice pentru populație. Produsele propriu-zise, prin aspect, valoare, calitate, utilitate și accesibilitate, delimitează în fond măsura în care relațiile intracomunitare, identitățile individuale, colective și chiar naționale sau experiențele domestice sunt articulate de cultura materială¹.

În interiorul unui sistem economic precum cel din România anilor imediat postbelici, însă, aprovizionarea propriu-zisă devine un proces în sine, cu un puternic impact social, transparent și plin de semnificații pentru cei mai mulți dintre locuitori.

---

* Mara Mărginean, Postdoctoral research fellow, Romanian Academy, Cluj Branch, Str. Republicii 9, maramarginean@yahoo.com.

¹ Alan Beardsworth, Teresa Keil, *Sociology on the Menu. An Invitation to the Study of Food and Society* (London, New York: Routledge, 1997), 2-5; Michael Billig, *Banal Nationalism* (London: Sage, 1995).

PATRIMONIUL IMOBIL AL MUNICIPIULUI SATU MARE OGLINDIT ÎN LISTA MONUMENTELOR ISTORICE

FLORENTINA UDREA (MANEA)*

THE IMMOVABLE HERITAGE OF SATU MARE TOWN REFLECTED IN THE LIST OF HISTORICAL MONUMENTS

Abstract. Combining various styles, many of them representing the stylistic guidelines of the time, buildings of the eighteenth, nineteenth, ¼ twentieth centuries of Satu Mare town impresses with aesthetic, technical achievement, grandeur and spectacle. The buildings secular or religious, are richly decorated, massive, and stately. Herman Mihály, mayor of Satu Mare town in the late nineteenth century (1895–1902) said as to buildings of a town reflects its status and constitutes the starting in the future development. Churches and palaces in Satu Mare were and are a mark of the town both and the area, not only in terms of their importance in the community, was the medieval town, and especially in terms of architecture. Adding in the nineteenth and twentieth centuries secession style make from buildings of Satu Mare made one of the strengths for which the town has more than fifty properties inscribed on the List of Historical Monuments (2010/2015)¹, of which more than seven buildings are historical monuments of national value (A). Urban Ensemble “Freedom Square” (SM-II-AA-05220), with all buildings on four sides, edified during the XVIII-th, XIX-th, XX-th centuries, the buildings of national value are recorded in historical monuments in Romania. Around the market are buildings – one hundred - two hundred and fifty old years – in different styles: Classic, Baroque, Gothic and Secession. This complex of buildings the most valuable are: Roman Catholic cathedral in classic style, Building of Art Museum – Vécsey House in Gothic style and Dacia Hotel (Pannónia), secession style from architect Lechner Ödön. Along with them, the classic marks are Reformed Church “with chains” Roman Catholic Bishop's Palace and Fire Tower (ecclesiastical and secular buildings).

Keywords: immovable heritage, historical monuments, house, church, palace, Satu Mare, architectural style.

---

* Florentina Udrea (Manea), Ph.D. in History, historian in National Institute of Heritage from Bucharest, Ienachita Vacarescu street no.16, s.4, 040157, Bucharest România, 0723 522804, e-mail: florentina@cimec.ro.

¹*Lista monumentelor istorice din România*, Anexa la Ordinul nr. 2828/2015 pentru modificarea anexei nr. 1 la Ordinul ministrului Culturii și Cultelor nr. 2.314/2004 privind aprobarea Listei monumentelor istorice, actualizată, și a Listei monumentelor istorice dispărute, cu modificările ulterioare, *Monitorul Oficial al României*, 184 (2016), Nr. 113 bis, 15 februarie (2016): 2225-2250.

**CONGRESE PE TEME DE ADMINISTRAȚIE /
CONVENTIONS IN URBAN ADMINISTRATION**

**PROBLEME ADMINISTRATIVE URBANE DEZBĂTUTE LA
CONGRESELE DE LA CONSTANȚA (1927) ȘI ORADEA (1929)
ALE ORAȘELOR DIN ROMÂNIA**

BEÁTA MENESI*

**URBAN ADMINISTRATIVE ISSUES DEBATED AT THE CONGRESSES OF CONSTANȚA
(1927) AND ORADEA (1929) REGARDING THE TOWNS IN ROMANIA**

Abstract. The annual congresses of the *Uniunea Oraselor din Romania* (Township Union in Romania) debated stringent administrative problems for the cities and proposed solutions to those problems. Thus, at the Congress of Constanta, held on 9 and 10 October 1927 were discussed issues concerning political interference in the administration, the abolition of excise duties, establishing a school for administrative and urban studies, following the pattern on the existing ones abroad, the training and improvement of the administrative officials, the change of the property insurance bills, the protection of girls and young mothers, of the abandoned children, the regulation and control of prostitution, the decline of birth rates, the increasing child mortality and health education of the citizens, the important role of the plane photography, the systematization plans for cities, the towns' provisions and the relationship with the rural neighborhood. In Oradea where took place the conference of the cities, held on 28 and 29 November 1929 on the occasion of the changes of the new law on the organization of local administrations, were discussed the new demands imposed by the Government of cities, the maintenance of the hospitals, police and schools, the financial situation of the city halls, the commercialization of the factories, how to help the poor and the unemployed. For each of these issues, Oradea city hall prepared and submitted a report on the discussions that were held.

Keywords: congress, cities, government, autonomy, modernization.

Lucrările Congresului de la Constanța s-au deschis duminică, 9 octombrie 1927, fiind prezidate de dr. Ion Costinescu, primarul Municipiului București și președintele Uniunii Orașelor din România¹, asistat de Ioan Roban, secretar general al Uniunii. Biroul alcătuit pentru conducerea lucrărilor a fost format din: dr. Ion Costinescu, președinte, dr. N. Mărgărit (Constanța), Gherman Pântea (Chișinău)²,

---

* Beáta Menesi, Ph.D. candidate in History, University of Oradea, str. Universității, nr. 1, e-mail: menebea@yahoo.com.

¹ Ion Costinescu (1872–1951), medic și om politic liberal, deputat, viceprimar (1922–1926) și primar al Capitalei (16 iulie 1927–decembrie 1928), ministru al Muncii și Ocrotirilor Sociale în mai multe rânduri. Vezi Ion Mamina, Ioan Scurtu, *Guverne și guvernanți 1916–1938* (București: Silex, 1996), 160.

² Ion Constantin, *Gherman Pântea între mit și realitate* (București: Editura Biblioteca Bucureștilor, 2010), 384 p.

**PREOCUPĂRI PRIVIND MODERNIZAREA ȘI EFICIENTIZAREA
ADMINISTRAȚIEI COMUNALE. LUCRĂRILE CONGRESULUI
INTERNAȚIONAL DE ȘTIINȚE ADMINISTRATIVE DE LA PARIS (1926),
PREZENTATE DE CĂTRE DELEGATUL ROMÂNIEI**

ION ZAINEA*

**CONCERNS REGARDING THE MODERNIZATION AND STREAMLINING MUNICIPAL
ADMINISTRATION. THE WORKS OF THE INTERNATIONAL CONGRESS OF
ADMINISTRATIVE SCIENCES IN PARIS (1926), PRESENTED
BY THE ROMANIAN DELEGATE**

Abstract. At the International Congress of Administrative Sciences, held in Paris, June 20, 1926, took part from Romania Alexandrina Cantacuzino, a member of The Communal Council of Bucharest City Hall. On her return, she submitted a report to the mayor Ion Costinescu in which she makes a detailed description of the work of the Congress and the issues discussed. From this exposure, the subjects treated were of great importance for the progress of urban administrative organization. Two issues have the attention of the audience: communal autonomy and tax collecting. Concerning the first issue, the Romanian delegate refers to the paper of the representative of Germany, professor Norden, relating the autonomy of the German cities, and that of doctor Huart, on the progress accomplished in the communal autonomy of Netherlands. In particular, however, the delegate of Romania insists on the report of the Italian representative, Jean Aldega Valde, which included ideas entirely new about the fact that the Governor of Rome adopted for registration of the roles and the sheets, the machine called *Tiparitoarea de adrese* (i.e. *The Address' Printing*), the system was a real innovation, which was strongly recommended by the Romanian delegate to the mayor of Bucharest. For the novelty of the issues discussed and the possibility of their implementation and administration in our cities, Alexandrina Cantacuzino presented this report, as a summary, at the Congress of the Union of Towns in Romania, that took place in Constanta, in the fall of 1927.

Keywords: congress, report, municipal administration, autonomy, taxes.

La 20 iunie 1926, s-au desfășurat la Paris lucrările Congresului Internațional de Științe Administrative. Din partea României, a luat parte la lucrările acestui congres Alexandrina Cantacuzino, membră în Consiliul Comunal al Primăriei

---

* Ion Zainea, Ph.D. in History, professor, University of Oradea, Str. Universității nr.1, 410 087 Oradea, email: ionszainea@yahoo.com.

**INDUSTRIE ȘI ADMINISTRAȚIE URBANĂ /
INDUSTRY AND URBAN ADMINISTRATION**

**THE TOWN OF ZALATNA (ZLATNA) AND ITS MINING OF PRECIOUS
METALS AND MERCURY (1571–1613)**

PETRA MÁTYÁS-RAUSCH^{*}

Abstract. In early modern times the most valuable sources of metal ore in the Transylvanian mining are as was to be found in the Metaliferi (Ore) Mountains. The three mining towns of the Metaliferi Mountains, Abrudbánya, Offenbánya and Zalatna (today Abrud, Baia de Arieș and Zlatna, in Alba county, Romania) played a significant role in this period, if only because the conditions for mining in the area were particularly favourable (forest, water). At present we know of three descriptions which concern the mines of Zalatna: Pierre Lescalopier's travel journal from 1574, Antonio Possevino's report from 1584 and the mining study by Felician von Herberstein Sr. from 1585. Its value as a mining settlement was confirmed by its attractiveness as a destination for a number of west European mining entrepreneurs. Foreign entrepreneurs had a real influence on local mining, especially Italian families (Grison-Matalea, Genga), which acquired their mines in this region in the second half of the 16th century. Their hegemony was broken in the early 17th century by families from north-west Europe (Lisbona).

Keywords: Zalatna (Zlatna), local entrepreneurs, northern Italian families, mining chamber, mercury mining, gold mining, Transylvanian Principality.

**INTRODUCTION – ZALATNA METAL ORE MINING IN THE LAST THIRD
OF THE 16th CENTURY¹**

It is a widely-known fact that the area of Transylvania was rich in precious metals (gold, silver) and in other valuable metal ores (copper, iron, lead). Despite this, we have very little information at our disposal about the history and particularly about the management of the Transylvanian mining of precious metals². As regards the

---

^{*} Petra Mátyás-Rausch, Ph.D. in History, Research Fellow, Hungarian Academy of Sciences, Research Centre for the Humanities, Institute of History, 1014 Budapest, 53 Uri Street, Hungary, e-mail: matyas-rausch.petra@btk.mta.hu

¹ This article was supported by scholarship number OTKA PD 108877 and the Romanian Academy-Hungarian Academy of Sciences Joint Research Project (2015–2016). It was written under the aegis of the Humanities Research Centre of the Hungarian Academy of Sciences.

² On the history of medieval Transylvanian mining towns, see Zsolt Simon, „Az aranytermelés kezdetei a középkori Erdélyben” [The origins of gold mining in medieval Transylvania], in *Certamen II. Előadások a magyar tudomány napján az Erdélyi Múzeum-Egyesület I. szakosztályában* [Certamen II. Lectures on Hungarian Scholarship Day in the First Specialist Department of the Transylvanian Museum Association], Emese Egyed, Zsolt Bogdándi and Attila Weisz, eds. (Kolozsvar: Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2015), 217-229. Boglárka Weisz, „A bányaváros, mint önálló várostípus a 14. században” [The mining town as a unique urban form in the 14th century], *Bányászattörténeti Közlemények* [Mining Records], 10 (2015): 31-57.

SUMMARY

In conclusion, we can observe that Zalatna, one of the three mining towns in the Transylvanian Metaliferi Mountains, which won its entitlements in the centuries of the medieval period, mostly thanks to the extraction of precious metal ore and of mercury taking place in the town, remained a significant place for the production of precious ore in the early modern period. As a result, the life and development of the town was closely linked to its mining activity, even if the production of ore was not in itself such an impetus for Zalatna to become a more important mining town. Despite production becoming more difficult and more expensive with deep mining, mining still remained very profitable, as suggested by the fact that in the Báthory era a number of foreign, particularly northern Italian families were involved with mining in the region. Members of the Grison, Matalea and Genga families invested great sums of capital in mining, and these investments made them very wealthy; a good example of this is that of John Matalea, who owned estates, great houses and other assets in a number of different counties. The Grison-Matalea mine rental company operated the treasury-owned mines it was entrusted with in a properly cooperative, mutual framework, and also explored for further precious metal and mercury deposits. As well as for the Italian families, extraction of ore was also important for the livelihoods of local residents; a good example of this is the Kende family, with its noble privileges, almost every member of which was equally involved in the mining of precious metals and mercury. In addition, the life of Anna Mackó, after the death of her mine-renting husband and in her own mining activity, is an excellent example of how a widow with commercial and managerial talent was very much able to prosper in a field requiring no small amount of specialist knowledge and business nous and usually dominated by men.

DEZVOLTAREA INDUSTRIEI BUZOIENE ȘI SPRIJINUL OFERIT DE AUTORITĂȚILE LOCALE

VIOREL GHEORGHE*

THE INDUSTRIAL DEVELOPMENT OF BUZĂU AND THE SUPPORT GRANTED BY THE LOCAL AUTHORITIES

Abstract. During the first half of the 20th century, the local authorities of Buzău tried to develop as many industrial branches as possible, in order to ensure the citizens' prosperity, as well as development and modernization. That is why they leased large surfaces from the town's estate, situated on the south of the railway and gave them to those investors who wanted to build industrial objectives. Unfortunately, not all the projects turned out as expected. There were two situations when those plans failed lamentably. The former situation is related to the contract concluded with the Forestry company (Societatea Anonimă pentru Exploatarea de Păduri și Fierăstraie cu Vapor), e.g., „Goetz”. The company was committed to build a sawmill, then a crates factory or a big warehouse for wood products. In exchange, the local authorities gave the owners a piece of land located in an advantageous position, for a period of 29 years. Some of the local authorities did their best for the company, which had an Austrian capital to get the contract. What was supposed to be a successful project, with good results for the town, turned into a failure, because the Forestry company refused to fulfill its commitments. Buzău Mayorality tried to terminate the contract and had no success because it favored, in all aspects, the Forestry company. The respective piece of land was not used till the lease contract was expired. A similar situation took place regarding a piece of land leased to Dr. Somnea, who wanted to build a cannery and a model-farmhouse. But, this time, the contract was written very accurately offering the Mayorality the possibility to cancel if its provisions were not totally fulfilled. Therefore, exactly what was expected had happened once more, but the Mayorality could recover a part of the leased land for other objectives. The local authorities of Buzău tried to facilitate the industrial development of the town, but sometimes, the result was not the expected one.

Keywords: lease, local authorities, industry, contract, investors.

Construirea căii ferate a adus orașului Buzău noi oportunități de dezvoltare economică. Oraș negustoresc, aflat la întretăierea unor importante drumuri comerciale, deținătorul unui vestit târg comercial, Buzăul înregistrează, în a doua jumătate a

---

* Viorel Gheorghe, Ph.D. in Aerospace Science, independent researcher, Buzău, str. Lupeni, nr. 91, e-mail: viorelgheorghe33@yahoo.com.

TOPOGRAFIE URBANĂ / URBAN TOPOGRAPY

NUCLEELE ORAȘULUI CÂMPULUNG

PAUL NIEDERMAIER*

THE CORES OF CÂMPULUNG TOWN

Abstract. When investigating the evolution of the cities, researchers often go, though unconsciously, from the current image of these localities, without taking into account the massive population growth in the course of time. The present study follows the reverse path. Once the earliest areas have been identified, the study pursues the development of these localities. It is believed that at the beginning of a town there were three distinct areas: one pertaining to the ruler, another inhabited by ethnic Germans from Transylvania, and a third inhabited by the local population. The planimetric texture of the respective areas is extremely diverse. Other peripheral districts evolved totally independent and were united with the actual relatively later.

Keywords: Câmpulung town, planimetry, block of land, urban expansion, church.

După elaborarea tezei de doctorat a doamnei Carmen Oprescu, referitoare la istoria orașului Câmpulung, au apărut, în ultimii ani, mai multe lucrări importante despre diferite aspecte ale istoriei acestui oraș, dintre care amintim un studiu referitor la comunitatea catolică a orașului¹, un fascicol al *Atlasului istoric al orașelor din România*² și, mai recent, o analiză a planimetriei orașului³. Acestea din urmă îi revine meritul deosebit de a atrage atenția asupra vechiului centru al orașului cu piața acestuia. Insistându-se asupra izvoarelor cartografice ale orașului și, în speță, asupra planimetriei centrului actual, se deschid, astfel, drumuri noi, de maximă importanță, pentru istoria Țării Românești.

---

* Paul Niedermaier, Ph.D. in Architecture, Director of Institute of Social Sciences and Humanities in Sibiu, Bulevardul Victoriei, 40, 550024, Sibiu, Romania, e-mail: niedermaier@icsusib.ro.

¹ C. Neagoe, I. Vasiloiu, „Noi contribuții privitoare la comunitatea catolică din Câmpulung-Muscel (secolele XVI–XVIII)”, în *Civilizația urbană din spațiul românesc în secolele XVI–XVIII. Studii și documente*, ed. Laurențiu Rădvan, (Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2006): 103-144.

² *Atlas istoric al orașelor din România*, Seria B, Țara Românească, Fascicula 2, *Câmpulung*, / *Städtegeschichteatlas Rumäniens*, Reihe B, Walachei, 2. Lieferung – *Langenau*, text: Gh. I. Cantacuzino, Șerban Dragomirescu, Dan Dumitru Iacob (coord.), Carmen Oprescu, hărți: Mariana Vlad, traducere: Sigrid Pinter (București: Editura Enciclopedică, 2008).

³ Teodor Octavian Gheorghiu, Smaranda Maria Bica, *Restituții. Orașe la începuturile Evului Mediu românesc / Restitutions: Fortified Towns at the Beginning of the Romanian Middle Ages* (București: Editura Fundației Arhitext design, 2015), 117-145.

PLANUL TOPOGRAFIC INEDIT AL BUCUREȘTILOR, DIN 1772

MARIANA ȘLAPAC*

THE UNPUBLISHED TOPOGRAPHIC PLAN OF BUCHAREST IN 1772

Abstract. During the Russian-Turkish war of 1768–1774 Bucharest was occupied by the Russian army twice. In the hope of annexing new territories, the Russian military administration has ordered the elaboration of few topographic maps and plans relating to the capital of Wallachia. Now it's well known only two topographic sources made in that time period such as a city plan on January 29, 1770, which was found by the historian Nicolae Docan in the Archive of War of Vienna, and the city plan of 1770, which was put into a scientific turn by the historian Ion Ionașcu that stored in the Russian State Military – Historical Archive of Moscow. Both ones are the earliest topographic documents referring to the Romanian capital.

Another plan of Bucharest was carried out on February 11, 1772 by the initiative of Russian military administration and it was found by us in the same archive of Moscow. The document was made by the topographer Jacob Khrushchiov and it has given a lot of useful information on the historical topography of Bucharest, representing a valuable source for the study of the process of urban development of settlement. There is the street and road network of the city and residential areas, as well as the main churches, monasteries and boyar's houses at this plan.

At present this document is the second oldest topographic source of the capital of Romania.

Keywords: Bucharest, Russian-Turkish war of 1768–1774, Russian military administration, topographic plan, urban topography.

În timpul Războiului ruso-turc din 1768–1774, orașul București a fost ocupat de armata țaristă de două ori. Pentru prima dată, militarii ruși au intrat în localitate la 17 noiembrie 1769, avându-l în frunte pe podpolcovnicul Nazar Karazin¹.

---

* Mariana Șlapac, Doctor habilitat in Arts, corresponding member of the Academy of Sciences of Moldova, principal scientific researcher, Institute of Cultural Heritage of the Academy of Sciences of Moldova, Bulevardul Ștefan cel Mare și Sfânt, no. 1, Chișinău 2001, Republic of Moldova, e-mail: maslapac@gmail.com.

¹ A. N. Petrov, *Voina Rossii s Turčiei i Poliskimi konfederatami s 1769–1774 god* [Războiul Rusiei cu Turcia și Confederația poloneză în 1769–1774], vol. I (Sankt Petersburg: Tipografia E. Weimar, 1866), 287.

O HARTĂ INEDITĂ A ORAȘULUI ROMAN ȘI A ÎMPREJURIMILOR SALE, DE LA MIJLOCUL SECOLULUI AL XIX-LEA*

DAN DUMITRU IACOB**

AN UNPUBLISHED MAP OF ROMAN TOWN AND ITS COUNTRYSIDE AREA OF THE MID-19TH CENTURY

Abstract. The objective of this article is to present an unknown original map of Roman town and to the southern and western countryside area of the town. The map is inventoried at the Austrian State Archives in Vienna, under the title *Plan von Roman, 1856*, and was conducted during the Austrian military occupation of Moldavia from 1855 to 1857, during the Crimean War. The map is part of a larger cartographic material, unfinished or yet unidentified, probably initiated to update the 'Otzellowitz' map (1788–1790), which shows only the western part of Moldavia. In this sense, the map is an undeniable proof that, at the middle of the nineteenth century, the Austrians started surveying activities in Moldavia, not only in the Wallachia, as it was known before. Due to its large scale (1: 28 000), the map provides the most accurate perspective of the area topography, until the appearance of Romanian and foreign military maps in the last third of the nineteenth century and the beginning of the next century. For this reason, it is a valuable documentary source for both geographers and historians. The map is important for the history of cartography, but it provides information and suggestions for research in terms of urban history, urban geography, toponymy and hydronymy. The map shows the structure of the Roman town and of several villages in the southwest of the town, but also it show the communications network, forms of relief and locations of isolated households and other types of objectives: ecclesiastically (church and monasteries), economically (mills, inns, distillery, beehives, brickyards), military (stables, military cemetery).

Keywords: map, Austrian surveying activities, Roman town, topography, cartography.

Dintre toate hărțile cunoscute până pe la mijlocul secolului al XIX-lea, referitoare la principatele române, cele mai detaliate și precise sunt cele austriece, realizate la scară mare (1: 28 800 sau 1: 57 600). Pe fondul conflictelor militare din sud-estul Europei, din secolele XVIII–XIX, în care au fost angajate Imperiile Otoman, Rus și Habsburgic, trupele austriece au ajuns de mai multe ori pe teritoriul

---

* Acest studiu a fost realizat în cadrul unui grant al Autorității Naționale Pentru Cercetare Științifică din România (ANCS), CNCS-UEFISCDI, proiect numărul PN-II-ID-PCE-2011-3-0562.

** Dan Dumitru Iacob, Ph.D. in History, senior researcher at Institute of Social Sciences and Humanities Sibiu, Bulevardul Victoriei, 40, 550024, Sibiu, Romania, e-mail: iacob@icsusib.ro.

**ORAȘUL ÎN CRONICI DIN SECOLUL AL XVIII-LEA /
THE TOWN IN THE CHRONICLES OF 18TH CENTURY**

**ASPECTS OF URBAN LIFE IN EIGHTEENTH-CENTURY
TRANSYLVANIA: ADMINISTRATIVE HISTORY AND NATURAL
PHENOMENA IN MARTIN BREDT'S TOWN CHRONICLE OF
REGHINUL SĂSESC**

DORIN-IOAN RUS*

Abstract. The article includes a translation and critical assessment of the orator Martin Bredt's family chronicle written in the Transylvanian town of Reghin in the eighteenth-century. A copy of the chronicle can be found in the Transylvanian Archives in Gundelsheim am Neckar, Germany. The article presents the historical and social context in which the chronicle was written, the composition of the town council of which Bredt was a member, as well as the chronicle's scientific importance for the history of Reghin. Despite being of secondary importance, the chronicle still provides valuable data on the town's history before 1848 when its archives perished in a fire. Therefore, it fills certain gaps regarding the construction of the local Roman Catholic church, the settlement of Catholic families in a predominantly Lutheran town, natural event and the expansion of the town's limits. Moreover, the chronicle reinforces and complements data provided by other sources on Reghin and its surroundings at the end of the eighteenth century. The text of the chronicle reminds of the Humanistic tradition in which the recount of a town's history is combined with the description of buildings and the enumeration of functionaries.

Keywords: Reghin, Chronicle, Magistrate, Community, urban development, Habsburg Era.

Chronicles can be viewed as an important element in the construction of urban identity¹. The term “urban chronicle” is quite controversial. What researchers call “town chronicle” today can have numerous features in form and content? The form of works known as “Chronicles” can range from the chronological enumeration of notable events to small narrations in prose, also chronologically constructed². Regardless if they are called “journals”, “chronicles” or “annals”, these works have the urban space as common denominator, since their purpose is that of describing and recounting the history of the respective urban settlement.

---

* Dorin-Ioan Rus, Ph.D. in History, researcher, Karl-Franzens University of Graz, Department of History, Southeast-European History, Mozartgasse 3, 8010, Graz, Austria, e-mail: dorin.rus@uni-graz.at.

¹ Harald Tersch, “Stadtchroniken am Beispiel der ‚Eisenstadt‘ Steyr”, in: *Quellenkunde der Habsburgermonarchie (16.–18. Jahrhundert). Ein exemplarisches Handbuch*. Josef Pauser, Martin Scheutz and Thomas Winkelbauer (eds.) (München, Wien: Oldenbourg Verlag, 2004), 927-938, here 927 (= Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung, Ergänzungsband 44).

² Stephanie Dzeja, *Die Geschichte der eigenen Stadt. Städtische Chronistik in Frankfurt am Main vom 16. bis zum 18. Jahrhundert* (Frankfurt am Main, Berlin, Bern, Brussels, New York, Oxford, Wien: Lang, 2003), 14.

RECENZII, NOTE BIBLIOGRAFICE / BOOK REVIEWS

TEODOR OCTAVIAN GHEORGHIU, SMARANDA MARIA BICA, *Restituții: orașe la începuturile Evului Mediu românesc / Restitutions: Fortified Towns at the Beginning of the Romanian Middle Ages*, Editura Fundației Arhitect design / Arhitect design Foundation Publishing House, București / Bucharest, 2015, 223 p. (96 planuri și desene, hărți, 145 foto).

În contextul preocupărilor pentru studiul evoluției orașelor medievale, care au cunoscut, în ultimul deceniu, o creștere semnificativă, autorii acestui volum apreciază că specificul metodologiei de cercetare, corespunzător diferitelor domenii profesionale, a generat o „literatură prolixă”, dar uneori deficitară sub raport informațional. Din acest motiv, ei susțin că este nevoie de reconsiderarea și nuanțarea unor idei și ipoteze exprimate anterior, pentru a se obține o bază largă de dialog interdisciplinar, în condițiile în care acesta are loc doar parțial. Răspunsul propus în lucrarea de față ar fi amplificarea sa prin integrarea și corelarea metodologiilor de cercetare și accentuarea utilizării informației de factură urbanistic-planimetrică, extrem de utilă pentru o înțelegere mai profundă a evoluției urbane.

Cartea este structurată în două secțiuni, una abordând aspecte generale teoretice, socotite importante în analiza genezei și evoluției așezărilor urbane în perioada medievală, iar cealaltă centrându-se pe opt studii de caz.

Un prim capitol, intitulat *Generalități privind relația oraș – fortificare/fortificație*, încearcă să surprindă câteva caracteristici importante ale procesului de urbanizare. Între ele figurează, pe de-o parte, influențele dinspre lumea mediteraneană și orientală întâlnite la sistemele defensive urbane din sud-estul european. În acest context, rezolvarea lor în Țările Române este apreciată adesea ca inedită.

Pe de altă parte, se urmărește ceea ce este uzual și ceea ce este atipic în rezolvarea sistemelor defensive în urbanismul medieval. Aceasta duce la punerea în paralel a manierei uzuale, cea a înconjurării cu ziduri de protecție a ariei urbane, cu soluția mai subtilă a dispării punctelor fortificate în țesutul urban și asigurarea apărării prin însăși configurarea acestuia. Atât varianta zidului de incintă, generatoare a mentalității medievale privind statutul urban, cât și „organismul de tip integrat”, beneficiar al unui sistem exterior de control și semnalizare și al unor puncte fortificate (cetăți, mănăstiri sau alte ansambluri) dispate în teritoriu, se regăsesc în epocă nu numai în Răsărit, ci și în restul Europei.

Cronologie și promotori în urbanistica medievală din spațiul românesc este un al doilea capitol, ce sintetizează o informație asupra căreia autorii au considerat că este necesar să insiste. Acesta se referă la spațiul extracarpatic, privit conform unei cronologii etapizate pe trei paliere temporale: cel prestatal, cel de geneză și consolidare a statelor independente și cel de sub exercitarea influenței otomane. În acest context, sunt trecute în revistă entitățile politice cu implicații în domeniul urbanisticii și sistemele de apărare generate de conflictele din zonă.

Din multitudinea de așezări cu statut urban, lucrarea a încercat să se axeze, pentru prima perioadă luată în discuție, pe analiza celor ce prezintă continuitate în cadrul statelor române și a celor ce reflectă, din perspectiva factorilor generatori de tipologii defensive, anumite modele.

Pentru perioada de formare a statelor medievale românești, se punctează ideea generării unor rețele urbane medievale, ce integrează atât așezări existente, care suferă o serie de transformări morfo-structurale, cât și așezări nou înființate, fenomen regăsit în Europa secolelor XIV și XV. La majoritatea acestor orașe se remarcă procesul de fortificare a așezării sau de ridicare a unor cetăți, reședințe sau mănăstiri fortificate exterioare, adiacente sau interioare, ambele modele corespunzând celor central-europene. Modificarea acestora este plasată abia după intrarea lor în sfera de influență otomană.

A doua parte a volumului conține studii de caz și își propune analiza modului de apărare urbană în primele două etape de urbanizare medievală din spațiul românesc extracarpatic. Este urmărită relația oraș – sistem defensiv, apreciindu-se procedeele uzuale și cele inedite.

Structura studiilor de caz cuprinde: descrierea sitului, suportul cartografic folosit, date istorice și arheologice, descrierea complexului construit în diferite etape evolutive. Intenția demersului este de a corela informația istorică și arheologică cu elementele cartografice, din perspectiva abordării urbanistice. În acest sens, a fost necesară depășirea unor dificultăți precum insuficiența informației istorice și arheologice, datorită lipsei cercetărilor sau nepublicării lor, accesibilitatea limitată la unele fonduri arhivistice sau problemele de interpretare a unor reprezentări grafice mai puțin plauzibile. Cum aceste aspecte continuă să afecteze cercetările, depășirea lor se propune prin folosirea de metode neconvenționale, ca, de pildă, asocieri tipologice, date contextuale, metode regresive, operarea cu un suport cartografic combinat din planuri istorice și recente și trebuie să recunoaștem că volumul de față face dovada reușitei acestei propuneri de metodă de lucru.

Pentru studiile de caz, au fost alese opt situații, în care s-a urmărit relația așezării cu sistemul de fortificare, foarte diferite unele față de altele, dar semnificative în raport cu modelele aplicate. Informația de care s-a dispus pentru analiză este și ea extrem de diversă, putându-se totuși aprecia precaritatea ei pentru Enisala, Orheiul Vechi și Soroca sau abundența pentru Cetatea Albă, Suceava, Câmpulung, Roman și parțial pentru Giurgiu. În ciuda unității de tratare, acest aspect a contribuit la prezentarea diferențiată a analizei și a permis restituția evoluției urbane sub forma unor concluzii certe sau doar posibile.

Astfel, pentru prima categorie de studii de caz, informațiile folosite au dus la descrierea succintă a contextului istoric și a configurației incintelor fortificate. Pentru Enisala, de pildă, s-au lăsat deschise o serie de întrebări, în condițiile în care datarea celor două structuri defensive este controversată încă. Argumentele autorilor cărții se folosesc de analogii cu structuri similare, de proveniență genoveză sau din vremea lui Mircea cel Bătrân, pe baza cărora avansează supoziții privind relația zonelor fortificate cu așezarea și cu vecinătățile amplasamentului.

La Orheiul Vechi, oraș cu trei valuri de pământ și arhitectură interioară de factură orientală, unde se mențin, de asemenea, contradicții în privința cronologiei și a incintei dreptunghiulare din piatră, analogiile sunt căutate în Orientul Mijlociu, în prima jumătate a mileniului II și în arhitectura reședințelor fortificate ale șefilor mongoli. Studiul subliniază caracteristicile diferite față de structurile similare din epoca lui Ștefan cel Mare și propune ipoteze de evoluție.

Pentru Soroca, unde se dispune la fel, de puține informații, care au dus la exagerări și interpretări relative, sunt reținute datele istorice reper, considerate certe și acceptate de lumea științifică, păstrându-se sub semnul întrebării unele ipoteze neprobate. Interpretările autorilor studiului pleacă de la coroborarea informației istorice cu analiza planurilor de la începutul secolului al XIX-lea, încercând să explice relația cetate – oraș și modul de evoluție urbană. Propunerile de restituție sunt argumentate și susținute de informațiile cartografice și de analogii din epocă.

Cealaltă categorie de studii de caz, pentru așezări la care datele istorico-arheologice și studiile urbanistice abundă, avansează demersul analitic și propunerile de restituție a evoluției urbane după trierea și reconsiderarea sintetică a informației. La Cetatea Albă, de exemplu, dintr-o informație extrem de vastă, autorii extrag momentele esențiale care jalonează parcursul evolutiv, dar păstrează întrebări și trimiteri la aspecte controversate sau încă neelucidate, fără să le fie afectată analiza. Se fac analogii de amplasament și se aderă la părerile exprimate în monografia Cetății Albe. Pentru modelul aplicat aici, cuprinzând castel (fort), incintă militară, oraș fortificat și arie urbană deschisă, sunt prezentate planuri, inclusiv pentru perioada antică, și propuneri de restituție pentru primele două etape evolutive din perioada medievală.

Suceava, unul dintre cele mai studiate orașe medievale românești, este apreciată drept un organism urban complex, care, în secolele XIV–XVI, ilustrează modelul central-european uzual, cu adaptări locale. Acestea presupun un oraș fortificat și puncte întărite, tangente ariei urbane sau exterioare ei, precum și un sistem interior de apărare prin ansambluri fortificate. Restituția etapelor de evoluție este propusă în conformitate cu cercetările arheologice și cu elementele de planimetrie.

Și pentru Câmpulung, unde informația istorică este bogată, analiza planimetrică a permis reconstituirea organismului urban dezvoltat în raport cu o piață lenticulară. Derivată din supralărgirea

drumului, aceasta a devenit axa ce a generat dezvoltarea urbană liniară prin atragerea și coagularea nucleelor de locuire adiacente. Autorii polemizează cu părerile ce neagă rolul pieței centrale în structurarea orașului, prezentând argumente și analogii. Se insistă și asupra modelului dispărării în țesut urban a elementelor defensive sub forma incintelor fortificate, caracteristică păstrată până târziu în mediul central-european.

Un alt studiu de caz pentru un oraș bine susținut documentar este cel al orașului Roman. Dată fiind existența unor neconcordanțe de opinie privind cronologia și relațiile dintre punctele fortificate, autorii oferă sintetic argumente privitoare la vechimea așezării, plecând de la datarea certă a unor biserici și de la tipologia zidurilor de incintă ale fortificațiilor slave de secol XI – XII. Sistematisând datele cunoscute, sunt susținute două etape evolutive, cea a cetății și așezării fortificate adiacente și cea în care se dezafectează cetățuia, iar așezarea fortificată primește ansamblurile întărite ale Curții Domnești și Episcopiei. Autorii subliniază aici existența aceluiași repere tipologice urbane alături de elemente legislative și administrative, ca în restul Europei Centrale.

Față de aceste studii de caz, evoluția urbană la Giurgiu se prezintă oarecum aparte. Aici, cetatea este elementul cu o documentare consistentă, iar cunoașterea așezării urbane este mai sumară. Autorii apreciază că cetatea, anterioară așezării, a generat un organism urban cu o dublă calitate, cea de cetate și oraș. Evoluția urbană a așezării nefortificate, dar apărate de cetatea de pe insulă, a avut loc rapid, dar ilustrează un model de geneză și dezvoltare urbană rar și nespecific mediului european.

Concluziile lucrării scot în evidență faptul că pentru primele două etape urbanistice din perioada medievală românească din zona extracarpatică, se înregistrează o geneză și o evoluție a așezărilor urbane asemănătoare celor din zonele central-europene, preponderent marcate de influențe de factură italiană și germană, venite prin Balcani sau din Europa Centrală și chiar de pe o direcție nordică.

Sistemele defensive erau și ele similare celor din mediul central-european, folosind procedeul uzual al valului de pământ cu șanț sau înconjurarea ariei locuite cu palisadă, iar în perioada de centralizare statală, fortificarea cu materiale durabile de construcție. Relația castel – cetate este și ea asemănătoare cu rezolvările din Europa Centrală, modelul fiind abandonat odată cu intrarea Țărilor Române în sfera de dominație otomană, care aduce mutații în sistemul defensiv al orașelor românești, prin dezafectarea sau demolarea unora dintre cetăți. Acum apar în configurația urbană elementele generatoare ale unui sistem defensiv neconvențional, rar întâlnit în mediul european și care a condus în zonele extracarpatică la accente specifice. Astfel, se cer amintite particularități de structură și morfologie urbană, păstrate până în secolul al XIX-lea, precum și noi metode de fortificare de tip bastionar, în punctele de conflict ce implicau Imperiul Otoman.

Autorii apreciază, pe bună dreptate, câștigurile pe care studiul le aduce domeniului de cercetare. Acestea apar în tipul de analiză ce conduce la concluzii care generează variante posibile pentru geneza și evoluția timpurie a orașelor românești din aria extracarpatică. Ele sunt privite în context zonal și în raport cu posibile modele. În același timp, sunt evidențiate lacunele de informație sau nesiguranța unora dintre rezolvările avansate în diferite lucrări de specialitate și sunt propuse rezolvări plauzibile, ce așteaptă dialog sau validare prin noi cercetări.

Lucrarea este susținută de 239 note de subsol, ale căror surse bibliografice sunt indicate la sfârșitul volumului, unde este inserat și un album de fotografii din arhiva Teodor Octavian Gheorghiu, de la începutul anilor 1980, pentru orașele Câmpulung, Roman și Suceava.

Condiția grafică a cărții este de ținută și folosește în paralel paginarea textului în limba română și varianta sa în engleză. Ilustrațiile color prezintă obiectivele de arhitectură în reprezentarea contemporană, iar fotografiile alb-negru, imagini de arhivă surprinse în decursul timpului. Se adaugă planuri ale orașelor cu fortificațiile aferente, preluate după diferiți autori sau întocmite de Teodor Octavian Gheorghiu, planuri schematice ale cetăților sau incintelor fortificate ale unor curți domnești, ansambluri mănăstirești, biserici, extrase din planuri de secol XVIII sau XIX, relevee ale unor cercetări arheologice, reprezentări în perspectivă ale unor cetăți sau biserici păstrate încă sau reconstituite, planuri ce înfățișează restituții de faze evolutive evidențind relația organismului urban cu fortificațiile specifice. Materialul ilustrativ este bogat și susține demersul teoretic, oferind posibilitatea conturării unei reprezentări vizuale clare.

Între numeroasele studii anterioare, dedicate urbanismului extracarpatic, lucrarea celor doi autori are o vocație sintetică, încercând să ofere o perspectivă densă, concentrată, ce reține idei și concluzii esențiale, decantate dintr-un vast material parcurs. Ea semnifică un moment de evaluare a nivelului actual de cunoaștere a primelor etape de evoluție urbană în perioada medievală. În același timp, propune și susține o metodologie de lucru benefică pentru abordarea interdisciplinară a cercetării în domeniu, provocând în felul acesta la dialog și căutare de argumente.

Liliana Roșiu

DANIELA MARCU ISTRATE (coord.), *Redescoperirea trecutului medieval al Brașovului / Unearthing the medieval past of Brașov*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2015, 254 p., il., pl., grafice.

Volumul cuprinde 13 studii, dintre care 8 sunt semnate de Daniela Marcu Istrate, unul de aceeași autoare împreună cu Sebastian Dobrotă, unul de Dana Jenei, unul de Annamaria Diana, unul de Georgeta ElSusi și unul de Emanoil Pripon. Autorii prezintă rezultatele preliminarilor ale săpăturilor arheologice efectuate în anii 2012–2013, în Curtea Honterus din jurul Bisericii Negre, Brașov. După o scurtă prezentare a lucrării și a metodei de lucru, realizată de Daniela Marcu Istrate în *Introducere*, Dana Jenei tratează în capitolul 2 despre contextul istoric și arhitectural al obiectivului cercetat arheologic. Într-o primă secțiune, sunt marcate punctele principale ale evoluției juridice, administrative și teritoriale a Brașovului și a provinciei aferente, de la colonizarea germană (începutul secolului al XIII-lea) până în secolul al XVII-lea; de asemenea, este trecută în revistă evoluția urbanistică, în paralel cu cea a fortificațiilor. În secțiunea a doua, este tratată istoria Curții Honterus și a clădirilor care o înconjurau (capele, sediul Capitlului Țării Bârsei, școala), din secolul al XIV-lea până în secolul al XIX-lea, când ansamblul a ajuns în forma actuală, insistându-se asupra momentelor principale ce au marcat istoria obiectivului: înființarea Capitlului (secolul al XIV-lea), Reforma Religioasă (secolul al XVI-lea), incendiul din 1689, reconstrucția din secolele XVIII–XIX. În aceeași manieră, este expusă istoria Bisericii Negre, a Casei Parohiale și a celorlalte clădiri din jurul Bisericii Negre, constituind încă trei secțiuni ale aceluiași capitol 2. Ca o recapitulare, capitolul se încheie cu o cronologie a Brașovului între 1235–1689.

Capitolul 3 îi aparține Danielei Marcu Istrate și expune strategia cercetării arheologice, care a avut atât obiective științifice, cât și utilitare. Multiplele condiționări legate de suprafața restrânsă a secțiunilor, de ocolirea unor arbori sau instalații moderne, au împiedicat o cercetare exhaustivă, arheologii fiind nevoiți să se restrângă la un sistem de case și secțiuni, proiectate pentru a oferi o imagine cât mai completă. Întrucât săpăturile arheologice au fost efectuate într-o zonă intens circulată, cele două campanii, din 2012 și, respectiv, 2013 au vizat obiective diferite: în 2012, au fost cercetate laturile de nord și est, iar în 2013 cele de sud și vest.

Tot coordonatoarea volumului a semnat și capitolul 4, ce tratează evoluția generală a sitului. Stratigrafia a fost deranjată de înmormântările din Evul Mediu și Epoca Modernă și de lucrările utilitare din secolele XIX–XX (instalații de apă, canalizare, electricitate, gaz). Pe lângă fragmentele de vestigii, arheologii au putut determina și situația geologică a pământului pe care este construită Biserica Neagră. Cele mai vechi urme găsite datează de pe vremea dacilor (fragmente ceramice), următoarele fiind datate în jurul anului 1200, ceea ce indică un hiatus de locuire de un mileniu. Bordeiele primilor coloniști germani ocupau întreaga suprafață a ansamblului, ele fiind înconjurare cu un șanț de apărare. O a doua etapă de locuire este semnalată de prezența unor clădiri din piatră, atribuite de arheologi Ordinului Premonstratens (atestat la Brașov în 1235). O a treia etapă de locuire a fost distinsă de cercetători, după descoperirea mai multor fundații de clădiri de sub nivelul actual de călcare, datate cu ajutorul monedelor, în secolul al XIV-lea. Un strat gros de moloz demonstrează că acestea au fost demolate pe la 1380, pentru a face loc Bisericii Negre. În partea de nord a Curții, au apărut urmele unui cimitir ce a aparținut de așezarea care a premers Biserica Neagră. Odată cu aceasta, a fost amenajat și cimitirul parohial, care a funcționat în secolele XIV–XIX.

Capitolele 5 și 6, semnate tot de Daniela Marcu Istrate, dezvoltă problematica urmelor de locuire din perioada timpurie a Brașovului, înainte de construcția Bisericii Negre. În cele două capitole, sunt expuse pe larg detaliile tehnice ale săpăturii. Ca element de noutate istoriografică, autoarea datează urmele de locuire ale primilor coloniști germani în a doua jumătate a secolului al XII-lea și în prima jumătate a secolului al XIII-lea, cu analogie la Feldioara. Această situație presupune o colonizare germană înainte de prezența Ordinului Teuton în Țara Bârsei, o interpretare diferită față de istoriografia mai veche. La fel de interesantă este și constatarea că în perimetrul Curții Honterus nu s-au găsit urmele bisericii care a premers Biserica Sf. Maria / Biserica Neagră, a cărei existență este confirmată de prezența cimitirului. Concluzia firească este că Biserica Neagră a fost construită pe locul vechii biserici, ale cărei urme trebuie căutate în interiorul incintei bisericii actuale. Biserica mănăstirii premonstratense nu a fost înlocuită numai fizic cu Biserica Sf. Maria, ci și simbolic, devenind dintr-un spațiu închis, rezervat ordinului, centrul comunității și al vieții urbane.

Capitolul 7, semnat de coordonatoarea volumului, este dedicat în întregime Bisericii Negre. Sunt prezentate detalii și concluzii de ordin tehnic, formulate în urma descoperirilor arheologice din 2012–2013. Capitolul este structurat pe mai multe secțiuni, care tratează Turnul de nord-vest, nava bisericii, corul, sacristia, portalul, capelele laterale etc. Materialele arheologice descoperite sunt analizate separat, în capitolul 8, semnat tot de Daniela Marcu Istrate. Au fost descoperite urme ceramice dacice, medievale și moderne timpurii (sec. XII–XVII), fragmente de cahle (sec. XV) și bijuterii din cupru, argint și aur. De asemenea, au fost găsite 150 de monede, emise de regii Ungariei, hanii tătari și voievozii Țării Românești în secolele XIII–XVI.

Rezultatele săpăturilor în cimitirul medieval și modern sunt expuse în capitolul 9, de către Daniela Marcu Istrate și Sebastian Dobrotă. În cimitirul din jurul bisericii, demarcat de un gard de piatră, au fost descoperite 1 400 de complexe funerare, marea majoritate morminte individuale, dar și morminte colective, gropi de reînhumare și osuare. Cele mai frecvente sunt însă oasele împrăștiate, găsite printre mormintele dense. Pietrele de mormânt sunt rare, la fel și urmele de coșciuge. Doar 10% dintre mormintele cercetate arheologic au inventar funerar, constând din resturi de îmbrăcăminte, bijuterii și monede.

Oasele umane sunt în curs de analiză antropologică, până în prezent fiind studiate 206 schelete, bine conservate. Rezultatele acestor analize sunt expuse de Annamaria Diana în capitolul 10 al lucrării. Cantitatea impresionantă de oseminte, dar și metodologia testării statistice au făcut ca scheletele analizate să fie selectate aleatoriu. Rezultatele analizelor arată că rata mortalității era ridicată în rândul adolescenților și al adulților tineri, și că peste jumătate din indivizii analizați au avut probleme patologice și urme traumatice. Este vorba despre boli infecțioase și metabolice, dar și de probleme ale încheieturilor. În ceea ce privește profilul demografic al celor 206 schelete analizate, mai mult de jumătate erau adulți (restul fiind juvenili), o treime erau bărbați, iar două treimi, femei. Înălțimea medie a bărbaților era de 1,71 m, iar înălțimea medie a femeilor, de 1,54 m. Autoarea expune câteva studii de caz, ilustrative pentru persoanele cu leziuni traumatice și semne de stres: un posibil caz de lepră, un bărbat împușcat, un bătrân cu tuberculoză sau tumoare malignă. În loc de concluzii, autoarea enumeră rezultatele preliminarilor despre speranța de viață (redușă) a subiecților, frecvența bolilor dentare în rândul lor, predispoziția copiilor pentru disfuncții metabolice și boli infecțioase și despre condițiile de viață ale celor analizați.

Un studiu asemănător constituie capitolul 11 al lucrării, în care Georgeta EISusi analizează datele arheozoologice asupra unui schelet de iapă, găsit într-o groapă de provizii medievală, datată post 1200. În capitolul 12, Emanoil Pripon prezintă datele despre restaurarea și conservarea patrimoniului arheologic descoperit în Curtea Honterus. Pe secțiuni separate, autorul expune metodele și tehnicile de restaurare a artefactelor din argint, fier, cupru și aliaje ale cuprului.

Concluziile preliminare sunt formulate de Daniela Marcu Istrate, în capitolul 13 al cărții. Acesta este urmat de un rezumat în limba germană, tradus de Ioana Constantin, și de Bibliografie. Cartea oferă celor interesați o imagine de ansamblu a cercetărilor arheologice întreprinse în Curtea Honterus în anii 2012–2013, textul fiind însoțit de numeroase planuri și imagini de bună calitate. Este

vorba despre planuri ale diferitor secțiuni și fotografii de epocă și recente ale ansamblului Curții Honterus (și ale Bisericii Negre) dar și numeroase imagini cu lucrările desfășurate în sit.

Liviu Cîmpeanu

ANDREJ KRASNOZHON, *Cetatea Belgorod (Akkerman) în imagini istorice / Krepost Belgorod (Akkerman) v istoriceskih izobrajeniah / Belgorod Fortress (Akkerman) in Historical Portraits*, Editura Stratum, Chișinău, 2016, 475 p., 371 il.

La începutul anului 2016, la Editura Stratum (Chișinău, Republica Moldova), sub egida Universității Naționale Pedagogice a Ucrainei de Sud „Constantin Ușinski”, a apărut monografia-album *Cetatea Belgorod (Akkerman) în imagini istorice*, elaborată de cercetătorul-castelolog Andrej Krasnozhon, din Odesa.

Istoria complexului defensiv al Cetății Albe de pe râul Nistru durează nu mai puțin de 600 ani. În planimetria actuală, el s-a constituit, preponderent, în secolul al XV-lea. La construcția fortificației în diferite faze au contribuit domnii moldoveni Alexandru cel Bun, Ștefan al II-lea, Alexandru al II-lea (Alexăndrel), Ștefan cel Mare, probabil comunitatea urbană, precum și sultanii Bayezid al II-lea și Selim al III-lea. După cucerirea orașului de către trupele otomane în 1484, în cetate a fost reconstruită, în mare parte, linia exterioară de apărare. Pe timpul întregii sale existențe, complexul defensiv de la Cetatea Albă, de factură bizantină, a suportat mai multe lucrări de refacere, modificându-și treptat sistemul constructiv și imaginea generală. În ultimele două secole și jumătate, caracterul și dinamica acestor procese au fost reflectate în sute de imagini. Materialul iconografic s-a transformat într-o sursă importantă referitoare la istoria evoluției acestui ansamblu defensiv.

Lucrarea domnului Krasnozhon reprezintă o ediție color, cu texte în trei limbi (rusă, engleză, română) (traducere în engleză de Iu. D. Timotina, traducere în română de S.V. Țerna), cu parametri poligrafici de înaltă calitate, format comod (300 × 225 mm) și un număr impunător de planșe mari, fapt care facilitează lucrul cu reprezentările istorice publicate.

În cele 475 pagini, sunt adunate circa 400 de desene, gravuri și fotografii din fondurile a 17 arhive și instituții științifice din România, Republica Moldova, Ucraina și Rusia, precum și din colecții particulare din orașele Odesa și Bilhorod-Dnistrovskiy. În prezent, este cea mai mare colecție editată a imaginilor istorice ale Cetății Albe. O bună parte a materialelor iconografice (desene tehnice, planuri, acuarele, crochiuri în creion, fotografii ș.a.) au văzut lumina tiparului pentru prima dată. Multe ilustrații erau cunoscute doar unui cerc restrâns de specialiști. În ele poate fi regăsită imaginea cetății în ultimii 250 ani (începând cu anul 1770). Un asemenea proiect de editare este unic în istoria cercetării fortificației medievale de la Bilhorod-Dnistrovskiy.

Lucrarea are un caracter sursologic. Scopul ei este introducerea în circuitul științific a unor date iconografice și cartografice noi, necunoscute până în prezent sau insuficient studiate, referitoare la orașul și cetatea Akkerman în perioada premergătoare modernizărilor și reconstrucțiilor monumentului de la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

În afară de surse istorice inedite, au fost publicate și materiale apărute deja în literatura de specialitate, dar într-o formă fragmentară sau ilizibilă. Catalogul izvoarelor în limbile engleză și română permite consultarea textului de către mai mulți specialiști. Materialele ilustrative, însoțite de comentariile autorului, sunt structurate conform principiului cronologic și celui tematic.

În lucrare sunt prezente toate acuarelele cunoscute, privitoare la Cetatea Albă, executate de pictorul rus Matvei Ivanov (1790), păstrate în fondurile Muzeului Rus de Stat din Sankt Petersburg și în fondurile Academiei de Științe din Rusia. Copiile lor color sunt publicate, la o asemenea calitate, pentru prima dată. Sunt unice și planurile cetății și orașului Akkerman, date în anii 1770–1790, descoperite în Arhiva de Stat Militară-Istorică a Rusiei din Moscova. Prezintă interes seria de desene ale fortificației realizată de pictorul Carlo Bossoli în 1838, păstrată în fondurile Muzeului de Istorie și Etnografie din Odesa și ale Arhivei

Regionale din Odesa. Se știe că acest artist plastic a executat șapte crochiuri în creion în timpul deplasării sale în orașul Akkerman. În afară de cetate, el a reprezentat fațada și interiorul băii de tip hammam a sultanului Selim al II-lea, construită în secolul al XVI-lea. În monografia-album, sunt publicate mai multe desene ale acestor obiective, în cele mai diferite răsuri.

O bună parte a ilustrațiilor o constituie fotografiile personale ale profesorului Universității din Iași, renumitul cercetător al Cetății Albe din anii 1920–1930, Paul Nicorescu și ale colegului său în investigarea fortificației, profesorul Grigore Avachian. În premieră, sunt editate mai multe materiale selectate din fondurile Arhivelor Naționale ale României și ale Muzeului Național Militar din București. Cărțile poștale și fotografiile vechi au fost publicate în diapazonul cronologic 1869–1915. Cele mai timpurii aparțin lui Carl Migurski și datează din 1869.

Un mare interes prezintă fotografiile perioadei sovietice, realizate în timpul lucrărilor de reparație și restaurare a fortificației. Astfel, în fotografii au fost surprinse lucrările arheologice în Citadelă și în Curtea Civilă din anii 1977–1982.

Deosebit de importantă este prezența imaginilor color ale plăcilor comemorative din secolul al XV-lea, care au fost scoase de pe zidurile Cetății Albe în secolul al XIX-lea și, mai mult de o sută ani, au fost considerate dispărute fără urme. Autorul le-a găsit în anul 2013, în Muzeul de Istorie și Etnografie al orașului Herson.

Materialele publicate de Krasnozhan vor permite localizarea mai exactă a viitoarelor casete și secțiuni arheologice: autorul a elaborat un plan al obiectivelor istorice ale orașului medieval suprapus pe harta actuală a localității. Reprezentațiile vechi ale cetății (din 1770–1790) reflectă imaginea acesteia înainte de modernizarea de amploare a elementelor defensive din 1798. De aceea, informația „depozitată” în ele este deosebit de valoroasă pentru viitoarele planificări ale lucrărilor de restaurare și reconstrucție.

Monografia-album include *Introducerea*, cinci capitole și *Încheierea*. În *Introducerea*, sunt fixate cadrele generale ale demersului științific. Capitolul I este dedicat topografiei istorice, în atenția autorului aflându-se mai multe surse topografice, iconografice și epigrafice. Capitolul II pune în valoare Cetatea și Curtea Militară. Următorul compartiment urmărește schimbările survenite pe parcursul timpului în Curtea Civilă. În capitolul IV, sunt supuse analizei Curtea Comercială și frontul vestic al cetății, iar capitolul V vizează zidul median despărțitor al fortăreței. Ca rezultat al celor expuse, autorul propune o serie de concluzii referitoare la periodizarea construcției complexului fortificat nistean.

Materialele monografiei-album constituie surse extrem de prețioase pentru ansamblul defensiv de la Cetatea Albă, pentru viitoarele cercetări de ordin arheologic, istoric și arhitectural.

Mariana Șlapac

IONEL CÂNDEA, *Cetatea Brăilei. Istoric. Reconstituire. Valorificare. / The Citadel of Brăila. History. Remodelling. Valorisation.* Prefață / Foreword: Mihai Maxim. Coordonare a versiunii engleze / Coordinator of the English version: Constantin Ardeleanu, Muzeul Brăilei „Carol I”. Editura Istros, Brăila, 2015, 212 p., (102 il., pl.) + CD cu machetă 3D și planuri ale cetății de arh. Costel Drăgan și arh. Marian Ion.

Semnalăm și salutăm cu această ocazie apariția unui album monografic închinat cetății Brăilei, întocmit de Ionel Căndea. După ce a dedicat mai multe lucrări istoriei orașului Brăila, cunoscutul istoric oferă publicului interesat o aducere la zi a cercetărilor ce privesc cetatea care a străjuit malurile Dunării timp de aproape trei secole. Volumul de față este valoros și pentru că introduce în circuitul științific o versiune atât în română, cât și în engleză, fapt ce face accesibile noile interpretări ale istoriografiei din România specialiștilor cunoscători ai acestei limbi de circulație internațională din afară.

Prefața volumului – care îi aparține profesorului Mihai Maxim, apropiat al Muzeului Brăilei și Editurii Istros, unde a publicat noi cercetări privind relațiile româno-otomane – este urmată de secțiunea științifică, structurată în trei capitole.

Primul capitol este consacrat edificării cetății Brăilei, precum și etapelor de construcție. După trecerea în revistă a diferitelor opinii din istoriografie cu privire la momentul ridicării cetății, Ionel Căndea argumentează, în urma analizei surselor, opinia că înainte de preluarea Brăilei de către otomani, nu a existat aici o fortificație, idee ce sperăm că va înlătura definitiv afirmația că aceasta ar fi funcționat aici din perioada anterioară, chiar din vremea lui Mircea cel Bătrân.

În cel de-al doilea capitol, autorul ne propune o reconstituire a cetății pe baza surselor cartografice, iconografice și documentare disponibile. La loc de cinste se află planurile mai vechi sau mai noi, dintre care o atenție deosebită se acordă celui mai vechi, datând din 1790, analizat acum pe baza unei copii de calitate obținută de la Biblioteca Națională din Viena, prin intermediul domnilor Paul Niedermaier și Dan Dumitru Iacob. Nu sunt neglijate mărturiile prețioase ale călătorilor străini, care întregesc imaginea cetății Brăila în secolul al XVIII-lea.

Capitolul al treilea se ocupă de vestigiile arheologice, autorul propunând un răspuns pentru două importante întrebări: ce vestigii s-au mai păstrat la cetate și cum pot fi acestea valorificate. Obiectivul principal care a supraviețuit la cetatea Brăilei este Pulberăria nouă, ridicată de turci în perioada de final a fortificației (1812–1814), după ce rușii o aruncaseră în aer, din greșeală, pe cea veche. După descrierea săpăturilor efectuate aici, profesorul Căndea propune ca în acest loc să se amenajeze un sediu pentru un Institut al fortificațiilor Dunării, idee care ar putea fi pusă în aplicare prin cooperarea specialiștilor interesați în istoria cetăților situate de-a lungul întregului curs al fluviului.

În partea a doua a lucrării, este publicată traducerea în engleză a celor trei capitole, o traducere pe care o considerăm a fi, în general, de bună calitate. Segmentul final al volumului cuprinde ilustrațiile, începând de la planul din 1790 și continuând cu cele din 1819 – descoperit recent de către cercetătorul turc Hakan Engin –, 1828, 1829–1830, 1834 și 1856, un plan al hrubelor din oraș, diverse profiluri, câteva stampe și litografii de epocă, urme ale fortificației surprinse în cadrul sondajelor arheologice, rezultate ale investigațiilor geofizice, planuri ale pulberăriei, imagini cu diverse obiecte ce stau drept mărturie pentru cultura și civilizația otomană în cetatea Brăilei, în total 102 ilustrații. O listă cu toate acestea ar fi facilitat trecerea în revistă a planurilor și imaginilor, însă aceasta lipsește. În schimb, volumul cuprinde, pentru a fi în ton cu cerințele tehnicii moderne, un CD cu machete 3D aplicate pe principalele planuri ale cetății, precum și o propunere de traseu de vizitare a obiectivelor legate de cetate, care au supraviețuit.

Volumul completează fericit seria de articole și volume privitoare la istoria Brăilei, publicate de profesorul Căndea și colaboratorii săi, precum și recentul *Atlas* al Brăilei, apărut în 2013, în cadrul colecției *Atlas istoric al orașelor din România*, seria Țara Românească (coordonatori Ionel Căndea și Dan Dumitru Iacob). Se oferă astfel ocazia împlinirii unui proiect de reconstituire și restituire a istoriei Brăilei în întregul său, situație care plasează orașul de pe Dunăre într-o poziție unică, fiind unul din puținele centre urbane din România care se bucură nu numai de mai multe monografii istorice, ci și de un atlas istoric și volume de documente. E drept că Brăila are și o istorie pe măsură!

Laurențiu Rădvan

GABRIEL-FELICIAN CROITORU, *Giurgiu sub administrație otomană (secolele XV–XIX)*, Muzeul Brăilei „Carol I” – Editura Istros (Colecția *Teze de doctorat. Istorie* 39), Brăila, 2016, 422 p., il. color, h., facs.

Volumul de față este teza de doctorat (susținută în 2015, la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, sub conducerea profesorului Tasin Gemil) a unui tânăr și foarte promițător slujitor al muzei Clio (absolvent al facultății de profil din cadrul Universității „Ovidius” din Constanța) – autor, deja, al mai multor studii de specialitate (inclusiv două volume dedicate Giurgiului). Așa cum sintetizează în *Cuvânt înainte* (pp. 7-10) conducătorul științific, lucrarea „reprezintă o *monografie în adevăratul înțeles al cuvântului* (subl.n.). Practic, nu a rămas domeniu, fie el mai puțin semnificativ

din istoria orașului și a kazalei Giurgiu care să nu fi fost prezentat de către autor. Ținem să subliniem și aici faptul că – *circumstanțiază istoriograficește reputatul turcolog român* –, este încă prea puțin cunoscut trecutul unor zone istorice românești aflate, vremuri mai mult sau mai puțin lungi, sub administrația directă a Porții otomane. Ne lipsește o istorie a Dobrogei, a Banatului, Crișanei, Bugeacului, Hotinului și a altor așa-zise «raiale». În această ordine de idei, monografia Giurgiului din perioada otomană, elaborată de Gabriel-Felician Croitoru, este o contribuție științifică remarcabilă, o lucrare încheată, elaborată la un nivel științific corespunzător exigențelor academice actuale, și într-un stil elevat și limpede” (p. 10). Lucrarea vine, în adevăr, să împlinească un gol în istoriografia noastră – de la studiul lui B. P. Hasdeu, *San Giorgio și Calafato* (publicat în *Columna lui Traian* la 1870), a trecut, iată, un veac și jumătate! Lucrările speciale ulterioare, foarte puține – datorate lui N.A. Constantinescu (1911), Ion Boldescu (1912) și Scarlat Stăncescu (1935) –, au fost completate de abia începând cu a doua jumătate a secolului trecut – prin cercetările arheologice ale lui Dan Căpățână, respectiv studiile lui Paul Cernovodeau (1969/1970), Mauriciu Kandel (1970), Radu Ștefan Ciobanu [Vergatti] (1978, 2015), Ion Ionașcu (1978), Mihai Maxim (1978), și începutul secolului nostru – Anca Popescu (2008); autorul însuși este semnatul a două volume „pregătitoare”: *Evoluția portului Giurgiu de la origini până în 1945* (Editura Muzeului Marinei Române, Constanța, 2007), respectiv *Giurgiu văzut de alții* (Editura Muzeului Marinei Române, Constanța, 2009).

Dat fiind caracterul cercetării concretizate în volumul de față, acesta este structurat potrivit cerințelor și uzanțelor științifice și metodologice – *Introducere* (pp. 11-18); patru capitole: I. *Evoluția politico-militară* (pp. 19-119), II. *Structura administrativă a Kaza-lei Giurgiu* (pp. 121-190), III. *Viața economică* (pp. 191-290), IV. *Realități demografice, etnice și religioase* (pp. 291-346); trei *Anexe* (pp. 363-365: *Cadii giurgiuveni atestați, Muhafazi giurgiuveni cunoscuți, Lista reprezentanților domnești la Giurgiu*); *Bibliografie* (pp. 367-400); *Ilustrații* (pp. 401-421). De asemenea, este încorporat un *Rezumat* (pp. 347-354), respectiv *Summary* (pp. 355-362).

Fiecare capitol este subîmpărțit tematic; astfel, în cadrul *Cap. I*, cititorul ia cunoștință de numele localității, istoria orașului Giurgiu până la cucerirea otomană, evoluția sa între lumea creștină și cea musulmană (primele decenii ale secolului al XV-lea), situația militară și politică la Dunărea Mijlocie (jumătatea secolului XV– sfârșitul secolului XVI), existența sa între războiul antiotoman condus de Mihai Viteazul și conflictele secolului al XVIII-lea, *kaza*-ua Giurgiu în secolul al XVIII-lea, evoluția acesteia de la Pacea de la Șiștov la Tratatul de la Adrianopol, respectiv războaiele ruso-turce de la începutul secolului al XIX-lea. În *Cap. II*, autorul detaliază structura administrativă a *kaza*-lei Giurgiu în contextul relevării structurii administrative și teritoriale în Imperiul Otoman; sunt evidențiate principalele instituții otomane, respectiv cele militare și administrative în *kaza*-ua Giurgiu, precum și atribuțiile demnitarilor locali – cadiul (*kadi*) și locțiitorul de cadiu (*naib*), comandantul cetăților (*dizdār*), comandantul militar al zonei (*muhafiz*), primarul (*aian*), arhitectul (*mi'mar*), voievodul (*voivoda*), intenđenții (*emini*), respectiv forțele de ordine și trupele de luptă și reprezentanți domnești. Tot aici, sunt pe larg analizate, pe baza izvoarelor documentare (acte de cancelarie – inclusiv firmane și acte de hotărnicie –, memoriale diplomatice și de călătorii), granițele raialei (pp. 169-190): „În linii mari, până în 1829, limitele *kaza*-lei Giurgiu au rămas cele menționate la mijlocul secolului al XVI-lea” (p. 183).

Amplu documentat este și *Cap. III*, dedicat activităților economice în *kaza*-ua Giurgiu – evidențierea trăsăturilor generale ale vieții economice în *kaza*-ua Giurgiu, evoluția schelei și a activităților de construcții și reparații navale; și, la fel de amănunțit, viața comercială – comerțul cu animale, grăsimi și alte produse de origine animală, cereale, sare (*tuz*), pește, produse apicole, băuturi alcoolice, lemne pentru foc (*odun*), lemne pentru construcții și cherestea (*kereste*), țesături, alte produse. „Trebuie menționat faptul că în istoriografia românească – *sintetizează cu multă acuratețe și discernământ autorul* –, cu rare excepții, trecutul economic al Giurgiului a fost tratat ca parte integrantă a Țării Românești, ceea ce poate constitui o abordare eronată, în condițiile în care orașul și teritoriul din imediata sa apropiere au făcut parte din Imperiul Otoman, mai bine de patru veacuri. Prin urmare, dincolo de existența unor legături multiple între Giurgiu și Țara Românească, nu trebuie scăpat din vedere faptul că zona Giurgiului a fost guvernată de legile și regulile economice otomane, aplicate într-un spațiu geografic imens, cu multiple resurse, cuprins

între Persia și gurile Dunării” (p. 349). Un subcapitol aparte tratează lumea rurală și relațiile agrare, în contextul condiționărilor legislative otomane, în *kaza*-ua Giurgiu (pp. 276-290), unde „alături de satele majoritar românești au existat și *ciflik*-uri turcești, procesul de formare al acestora începând în secolul al XVI-lea, una din principalele lor caracteristici fiind suprafața redusă” (p. 280). Autorul constată că dintre ocupațiile tradiționale ale locuitorilor rurali ai *kaza*-lei giurgiuvene – creșterea animalelor, grădinaritul și agricultura –, aceasta din urmă va fi tot „mai bine reprezentată”, în acord cu dezvoltarea comerțului cu cereale, mai ales începând cu ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea; de asemenea, el subliniază că țărani din arealul *kaza*-lei „au avut o situație mai bună” față de sătenii din Principate (ca în ansamblul Imperiului Otoman, de altfel), ei „dispuneau de case proprii, de un hambar, un atelier, o vie, o livadă sau o grădină de zarzavaturi, toate acestea la un loc formând un mic domeniu (*mülk*)” (p. 282).

Bine reprezentat este și *Cap. IV*, în care documentatul și probul slujitor al lui Clio se referă la aspecte privind „realități” demografice, etnice și religioase; aici, evoluția urbană a Giurgiului, diversele descrieri ale orașului și elemente structurale și arhitecturale configurează o așezare în plină dezvoltare, avantajată fiind, este adevărat, prin „poziționarea sa pe malul Dunării și asigurarea unor condiții favorabile unui bun vad de trecere a fluviului”, astfel încât „Giurgiu a avut încă de la începuturile sale un rol foarte important” (p. 291). În ceea ce privește descrierile orașului, se relevă că „mărturiile înregistrate în cele patru veacuri de administrație otomană la Giurgiu conturează imaginea orașului doar în modul general, descrierile acestora provenind din surse și perspective diferite” (p. 296). Din relatările călătorilor rezultă existența unui oraș „de mărime medie, a cărui priveliște dezvăluia călătorilor occidentali *un oraș oriental, dar care prezenta și asemănări cu suburbiile orașelor apusene*” (subl.n.). Totodată însă, din diferitele descrieri, se poate constata și „asemănarea destul de mare a Giurgiului cu alte orașe din Țara Românească”, existând, totuși, subliniază autorul, „suplimentar, elemente de arhitectură islamică, precum geamiile și băile publice” (p. 305). Alte problematice dezvoltate în acest capitol fac referire la dinamica populației și structură etnică, la diverse aspecte igienico-sanitare, la „aspecte” toponimice sau la viața religioasă: „Pe toată durata administrației otomane, în Giurgiu, a existat un echilibru între reprezentanții statului și locuitorii otomani, pe de o parte, și populația creștină majoritară, pe de altă parte. A rezultat astfel, în anumite limite, *un adevărat model cultural și religios* (subl. n.), în care fiecare *millet* își cunoștea locul și rolul într-o societate capabilă să accepte diversitatea, respectul și toleranța” (p. 340). De asemenea, autorul subliniază că „dacă în ceea ce-i privește pe musulmani lucrurile sunt destul de clare, în sensul că aceștia aveau aceleași drepturi precum oriunde în cadrul Imperiului, statutul locuitorilor creștini din Giurgiu, identic cu cel al celorlalți locuitori creștini din Imperiul Otoman, a fost reglementat, până în 1829, de prescripțiile Coranului, care a stat la baza întregului drept islamic, fără a exista însă intenții de asimilare, nici de otomanizare sau islamizare forțată” (p. 354).

Bazat pe o documentare bibliografică completă – în ceea ce privește tematica cercetată, încadrată noutăților istoriografice internaționale subsumate otomanisticii –, scris cu acuratețe și în valorizarea critică a mărturiilor de epocă, volumul dedicat orașului Giurgiu „sub administrație otomană” reprezintă cu succes stadiul superior științific al istoriografiei noastre de azi.

Stoica Lascu

Ukrainian Historic Towns Atlas, vol. 1: Lviv. Scientific Editor of the Atlas: MYRON KAPRAL.
[Lviv], Kartografia, 2014, 96 p. + 25 Maps + 6 Plates + 11 Maps of Reconstruction.

Sub egida Academiei Naționale de Științe din Ucraina, a apărut, în 2014, primul *Atlas istoric al orașelor ucrainene*, dedicat orașului Lviv. Coordonat de un prestigios consiliu științific, format din: Hennadii Boriak, Myron Kapral, Ferdinand Opll (Austria), Heorhii Papakin, Valerii Smolii, Anngret Simms (Irlanda), Rostyslav Sossa, Katalin Szende (Ungaria) și Yaroslav Yatskiv, lucrarea face parte din amplul proiect european numit „Atlas istoric al orașelor”, inițiat de Comisia Internațională de Istorie a Orașelor (CIHV), din care s-au publicat până în prezent un număr de 518 atlase pentru orașe europene.

Atlasul, de format A3 (297 × 420 mm) este bilingv [ucraineană (grafie slavă) și engleză], constituit din două părți: text – un caiet de 96 pagini, cu ilustrații alb-negru – și hărți – 42 planșe color – (documente cartografice reprezentative, dar și lucrări grafice comparative), ce însoțesc textul într-o concludentă expunere a evoluției așezării cunoscută ca Lemberg, Lviv, Liov, Leopoliș, de-a lungul istoriei.

O vedere axonometrică a orașului din 1866, amplasată pe copertă, urmată de un fragment dintr-o gravură realizată în 1772, pe coperta caietului, reprezintă laitmotivul paginilor de text și de reprezentare grafică și, un irezistibil îndemn către cititor pentru descoperirea istoriei acestui oraș. Textul atlasului este rezultatul unor cercetări interdisciplinare, la care au contribuit: Mariana Dolynska, Yurii Dyba, Taras Hrynchyshyn, Uliana Ivanochko, Myron Kapral, Uliana Kryshtalovych, Yurii Lukomsky, Ihor Okonchenko, Olha Okonchenko, Volodymyr Petehyrych, Bohdan Posatsky, Andrii Feloniuk, Stepan Yamelynets, sub coordonarea editorului științific, Myron Kapral. Planșele, realizate din reprezentări cartografice, compilații și studii aplicative, susțin și argumentează, la scări și dimensiuni diferite, etape de evoluție din istoria orașului, pornind de la primele consemnări de existență a așezării. Ansamblul celor 42 de planșe, realizate de Yurii Honek, Ihor Dyky, Stepan Yamelynets și Natalia Kravchenko, cuprinde trei secțiuni: *hărți și planuri originale* (25); *planșe cu vederi și panorame* (6) și *hărți de reconstrucție* (11). Dincolo de reproducerea unor hărți și planuri inedite, *hărțile de reconstrucție* reprezintă planșe de sinteză grafică a istoriei orașului Lviv. Acestea evidențiază tendințe și schimbări de structură a așezării în timp, sub influența legilor și reglementărilor date de politica administrativă aflată la conducerea orașului la un moment dat. În secțiunea *hărților și planurilor originale*, se reproduc la scară câteva hărți și planuri ale zonei, planuri ale fortificațiilor orașului și planuri actuale, dispuse cronologic din secolul al XVII-lea, până în prezent. Acestor documente cartografice li se mai adaugă gravuri și stampe color din secolele XVI–XIX, cu peisaje și panorame ale orașului realizate de Franz Hogenberg, François Perneuer, Rittin d'Otto, Georg Borowski și Teofil Czeszkowski. În capitolul *Descrierea reproducerilor*, sunt indicate sursele acestor gravuri (p. 75-79).

Subliniind ineditul acestei publicații, remarcăm din *Prefața* semnată de Președintele Comisiei Internaționale de Istoria Orașelor, Michel Pauly, importanța fasciculei în contextul publicațiilor de specialitate ale Comisiei, ca instrument de lucru științific, precum și ca lucrare de promovare a istoriei orașului Lviv.

Myron Kapral prezintă, într-o sintetică *Introducere* a caietului de text, capitolele ce poartă amprenta unui colectiv de specialiști pluridisciplinar (cartografi, istorici, geografi, geodezi, arheologi, arhitecți ș.a.), ce au realizat, în pagini de sinteză, o frumoasă și competentă expunere a evoluției istorico-geografice a orașului, în urma cercetării izvoarelor documentare și cartografice.

Studiul semnat de Uliana Kryshtalovych [*Lviv in cartographic sources from the 14th to the middle of the 20th century* (p. 4-14)] prezintă evoluția orașului prin analiză de documente și surse cartografice, pornind de la primele reprezentări fanteziste, până la hărțile de la mijlocul secolului al XX-lea. Statutul și importanța așezării de-a lungul timpului se relevă și prin toponimie, hidrografie, simboluri pe hartă. În paralel cu textul și în argumentarea lui, succesiunea planșelor de la 1.1 până la 1.22, de mărimi și la scări diferite, ilustrează prin expresive și concludente reproduceri din hărți și planuri originale, forme și structuri ale orașului consemnate de cartografi de-a lungul timpului, unele mai puțin cunoscute.

Studiul de istorie și arheologie medievală [*Settlements on Lviv territories dated from the 5-6th centuries to the middle of the 13th century* (p. 14-17)], semnat de Volodymyr Petehyrych și Yurii Lukomsky, prezintă succint o descriere a recentelor descoperiri arheologice din perimetrul și suburbiile orașului, analizând preponderent urmele de locuire umană și materială din secolele V–X și XI–XIII. Planșa omonimă corespunzătoare acestui text, 3.2. (585 × 420 mm, la scara 1 : 85 000), vizualizează în plan real amplasarea urmelor preistorice, marcate prin zone și puncte de culoare pe un plan actual al orașului.

În studiul său [*The planning structure of Lviv, prior to its town charter* (p. 17-20)], Yurii Dyba prezintă un parcurs spre actualul oraș Lviv analizând semnificația hotărârilor administrative, pornind de la cele care au premers întocmirea primelor hărți și reprezentări ale orașului. Compilația grafică de pe planșa 3.3. *Lviv in the princely time* (585 × 420 mm) surprinde pe un plan actual, în câteva secțiuni de reprezentare, continuitatea și evoluția unor obiective și zone urbane, din secolul al X-lea până în secolul al XIV-lea.

Un alt studiu [*The development of Lviv founded on Magdeburg Law between the 13th to 15th Century* (p. 21-25)], semnat de Mariana Dolynska și Myron Kapral, analizează efectele „Legii de la Magdeburg” asupra teritoriilor care au constituit formele incipiente ale orașului actual Lviv, coroborând și comparând cu rezultate ale unor cercetări actuale aplicate similar asupra istoriei altor orașe central-est europene (Wrocław, Cracovia și Lublin). Pe planșa 3.4. *Spatial development of the Lviv from the 13th century to 1772: administrative division* (840 × 595 mm, la scara 1 : 45 000), Mariana Dolynska și Stepan Yamelynets au delimitat prin culori, zone din structura spațial-teritorială a micilor enclave și terenuri care s-au dovedit a păstra urme istorice ale formelor incipiente de așezare, începând cu anul 1356, zone înglobate ulterior unor noi diviziuni administrative ale orașului de mai târziu, respectiv, secolul al XVIII-lea.

Un alt capitol consistent [*The Development of the City in the late Middle Ages and early Modern Times (urban space and its residents)*, (p. 26-43)], semnat de Mariana Dolynska, Myron Kapral și Andrii Feloniuk, prezintă evoluția teritoriului, a limitelor și a comunităților umane, începând cu secolul al XV-lea până în secolul al XVIII-lea. Studiul consemnează anul 1444 ca fiind anul de la care se conturează teritorial viitorul oraș, sintetizând acele momente în care perimetrul orașului a cunoscut diferite modificări, unele marcate convențional pe documente cartografice, limitele orașului fiind raportate adeseori la puncte de reper care îi întregeau sau diminuau teritoriul. Prelucrarea documentelor de administrație, laică și bisericească, a situațiilor statistice sintetizează aspecte demografice, subsecvente unor numeroase și complicate evenimente din istoria orașului în perioada secolelor XVII–XVIII. Complicatul parcurs istoric, conchid autorii, nu a diminuat din atributele orașului care a deținut o poziție dominantă între orașele ucrainene ale vremii.

Ihor Okonchenko și Olha Okonchenko [*Lviv fortification in the 17th century* (p. 44-51)] adaugă istoriei o amplă analiză a matricei topografice a orașului, identificând etape în edificarea liniilor de fortificație, care pot fi cuprinse în două perioade de timp distincte: până în secolul al XVI-lea și, separat, secolul al XVII-lea. În studierea fortificațiilor, autorii recurg la cercetarea referințelor scrise, precum și a consemnărilor de pe numeroasele documente cartografice, surse care-i conduc spre definirea perioadei secolelor XIII–XIV ca fiind perioada primelor lucrări de apărare a orașului, pentru ca, odată cu secolul al XV-lea, să se consemneze desfășurarea lucrărilor de fortificație pe bază de plan. Sfârșitul secolului al XV-lea – începutul celui de-al XVI-lea reprezintă o a treia etapă în realizarea sistemului de apărare bastionar, iar secolul al XVII-lea este considerat definitiv, fiind marcat de contribuția a trei ingineri militari: Friderik Getkant (1600–1666), Jan Berens și francezul Desreaux. Sub rezerva că aceste cercetări mai necesită viitoare abordări, autorii sintetizează în compilația grafică color de pe planșele 3.5 (490 × 420 mm) și 3.6 (840 × 420 mm), forma și anvergura fortificațiilor, într-o reconstituire desenată pe structura unui plan actual al orașului.

În tratarea istoriei orașului, Mariana Dolynska și Uliana Ivanochko [*Spatial development and urban planning of Lviv at the end of the 18th and during the 19th century* (p. 51-58)] analizează prefacerile orașului sub administrație austriacă. Arhitectura orașului în această perioadă se schimbă substanțial în baza unor planuri de înfrumusețare, care vizau demantelarea vechiului sistem de apărare a orașului ca urmare a aplicării unor noi măsuri administrative. Totodată, apar noi căi de comunicație între suburbii și centrul orașului, concomitent cu modernizarea drumurilor care asigurau contactul cu alte teritorii sau cu importante orașe ale Europei. Pe planșa 3.7 (*Real estate in the Lviv downtown in 1767*), realizată de Yuri Honek, Myron Kapral și Andrii Feloniuk, se prezintă pe un plan al orașului, într-un interesant mozaic rezultat din colaționarea altor două planuri, din 1802 și 1849, o explicită evidențiere prin culoare a posesorilor de imobile și spații aflate în interiorul fortificației orașului. Tot printr-o sugestivă compilație, pe planșa 3.8 (*Suburbs of the Lviv in the first half of the 18th century: jurydykas and libertacjas*), Andrii Feloniuk expune, prin simboluri și culori, prin delimitarea pe un plan actual al orașului, tipuri de suburbii *jurydykas* și *libertacjas*, existente în prima jumătate a secolului al XVIII-lea. Expuse procesului de urbanizare, aceste suburbii vor deveni parte integrantă din orașul Lviv care va ajunge la sfârșitul secolului al XIX-lea al treilea ca mărime, după Viena și Praga.

Bohdan Posatsky analizează dezvoltarea oraşului pornind de la perioada interbelică, până în contemporaneitate [*The urban development of Lviv in the 20th and early 21st centuries* (p. 58-74)]. Evidenţa schimbărilor intervenite în planul oraşului o face prin prisma conceptelor (*Greater Lviv*) din planurile dezvoltate de urbanişti. Dintre acestea, aminteşte proiectul, nerealizat, de construire a canalului Vistula–Nistru, ce ar fi conferit oraşului un rol economic cheie; politica totalitaristă rusă ce a influenţat evoluţia urbană, apoi, cea germană şi, revenirea sub autoritatea sovietică, în 1944. Autorul subliniază acţiunea, directă sau indirectă, a unor numeroşi factori de decizie asupra evoluţiei oraşului Lviv, factori care au lăsat vizibile amprente în ascensiunea spre statutul de puternic centru industrial.

Pe planşa 3.9, concepută de Myron Kapral, pot fi identificate noi date din studierea planului cadastral al oraşului Lviv din 1849, plan realizat pe format mare (840 × 420 mm), la scara 1 : 2 500. Taras Hrynchyshyn marchează pe un plan actual lăcaşurile de cult existente în oraşul Lviv începând cu perioada de dinainte de 1387, până la început de secol XXI, adâncind cercetarea până la o marcă pe planşa 3.10 [*Religious buildings of Lviv (13th – beginning of the 21st century)*] a clădirilor pe tipuri instituţionale (de educaţie, medicale, de caritate), punând astfel la îndemână un instrument foarte util unor cercetări viitoare. Iar pe ultima planşă din seria *hărţilor de reconstrucţie*, 3.11 *Dynamics of religious network in Lviv (end of the 18th – beginning of the 21st century)*, Taras Hrynchyshyn continuă şi completează cercetarea anterioară, marcând pe un plan actual, la scara 1 : 12 000 (format 840 × 420 mm) răspândirea comunităţilor religioase în anii 1772, 1870, 1939 şi 2013.

Atlasul se încheie cu secţiunile *Descrierea reproducerilor* (p. 75-79), *Note la planşe* (p. 80-82) şi o consistentă *Bibliografie* (p. 91-93), urmată de sumarul capitolelor. Efortul pe care-l presupune realizarea unui atât de consistent atlas, scuză micile scăpări de formă, precum lipsa planşei 1.17 – *Maps of Lviv, c. 1910*, din şirul celor 25 de *hărţi şi planuri originale* ale primei secţiuni de cartografie. Şir care-şi păstrează totalul planşelor, deoarece ultima planşă [1.25 – *Contemporary map of Lviv (centre of the town), 2013*], există în două exemplare; fapt care nu atinge, nu diminuează valoarea informaţiei ştiinţifice a atlasului.

Traducerea textului în limba engleză, realizată de Iryna Shvets şi Brigit McCone, facilitează deschiderea spre comunitatea ştiinţifică internaţională, spre un public mai larg, interesat de istoria unui oraş ale cărui reverberaţii istorice, economice, politice, sociale ajung până în contemporaneitate.

Această succintă prezentare se doreşte a fi doar o invitaţie la cercetarea temeinică a atlasului Lviv, un instrument necesar unei mai bune înţelegeri a istoriei unui oraş cu extinse ecouri prin timp şi spaţiu.

Mariana Vlad

MARIUS CHELCU, Oraşul Tecuci. Stăpânirea şi organizarea teritoriului urban până la Regulamentul Organic, Academia Română. Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2015, 246 p.

Cercetările privitoare la organizarea oraşelor din perspectivă juridică, administrativă şi teritorială sunt esenţiale pentru descifrarea identităţii istorice a comunităţilor urbane. Şi cum, teoretic, fiecare comunitate este interesată să-şi cunoască propria istorie, ar trebui să ne aşteptăm la o avalanşă de preocupări şi de rezultate în domeniu, proporţională cu debitul tot mai crescut al lucrărilor dedicate istoriei oraşelor. Dacă cernem însă prin ciurul calităţii ştiinţifice această bibliografie recentă – şi mă refer mai ales la cea emanată din amatorism pur, patriotism desuet, euforie politicianistă ş.a. –, rămânem cu puţine lucrări de referinţă, fapt care reclamă, evident, reluarea şi aprofundarea cercetărilor de către profesionişti. O astfel de provocare şi-a asumat şi Marius Chelcu, cercetător la Institutul de Istorie „A. D. Xenopol” din Iaşi, care, într-un studiu de caz extins, bine documentat şi argumentat, aprofundează secvenţe importante din istoria oraşului Tecuci.

La începutul volumului, autorul face o incursiune în istoriografia europeană a subiectului, semnalând, în special, cele mai recente studii şi sinteze privitoare la istoria oraşelor din spaţiul sud-est

european. De asemenea, prezintă critic contribuțiile naționale și locale privitoare la istoria Tecuciului, făcând trimitere, totodată, și la resursele documentare pe care le-a utilizat.

În primul capitol (*Momente din trecutul orașului*) se înfățișează un tablou detaliat al modului în care Tecuciul a fost afectat de vârtejul evenimentelor politico-militare prin care a trecut Țara Moldovei, în general, și mai ales zona ei sudică, în particular, în Evul Mediu și perioada premodernă. Recompunerea acestor secvențe se remarcă prin cursivitatea discursului, structurarea inspirată a conținutului și consistența informației, coroborată, actualizată și extinsă printr-o lectură mai atentă a vechilor cronici și prin recursul la studii și surse documentare noi.

În cel de-al doilea capitol (*Evoluția stăpânirii teritoriului urban până la jumătatea secolului al XVIII-lea*), Marius Chelcu ne introduce în subiectul propriu-zis al studiului. Într-o perspectivă concentrică asupra orașului și teritoriului înconjurător, ne este prezentat locul orașului în cadrul rețelei urbane zonale, evoluția ocolului domnesc de la Tecuci și evoluția hotarului sau a moșiei târgului (echivalentul contemporan al extravilanului). În ultimul caz, printr-un aport documentar substanțial, informațiile fiind, în mare măsură, inedite, autorul recompune o parte din complicatul și stufosul proces al schimburilor de proprietate și al relațiilor economice dintre boierii și mănăstirile care dețineau moșii în vecinătatea târgului și comunitatea urbană. Tot în acest context, sunt analizate aspecte esențiale ale organizării urbane, cum ar fi componența și identitatea autorităților administrative, sigiliile orașului, drepturile juridice și interesele economice ale târgoveților.

În capitolul al treilea (*Vatra orașului, noul stăpân și orașenii*), este analizat cadrul juridic și economic în care se derulează relațiile dintre domnie, orașeni și boierii care devin proprietari ai târgurilor. În cazul Tecuciului, aceste relații implică și mănăstirea Precista din Roman și biserica Sfântul Proroc Samoil din Focșani, lăcașuri care primesc danii din moșia și vatra târgului, situație ce va genera o serie de tensiuni între locuitorii orașului și noii proprietari.

Ultimul capitol (*Organizarea spațiului urban la Tecuci: o reconstituire după documente statistice*) are ca miză reconstituirea înfățișării târgului medieval și modern, aspect dificil de realizat în absența unor surse adecvate. Într-o primă secțiune, autorul recurge la descrierile de călătorie, însă, cu excepția a două jurnale de călătorie din secolul al XVI-lea și al XIX-lea, acest gen de surse sunt inconsistente în cazul Tecuciului. În schimb, pentru secolul al XIX-lea, penuria surselor narative este acoperită de o catagrafie a proprietăților din Tecuci, din anul 1828. Documentul, valorificat de autor și într-un studiu separat, are o importanță indiscutabilă, deoarece reprezintă o sursă de informații cantitative și calitative pe baza cărora se poate analiza atât structura urbanistică a Tecuciului – cu repere privitoare la dimensiunile orașului, numărul, suprafața și localizarea proprietăților, zonificarea funcțională, obiectivele economice –, cât și structura demografică, cu aspecte relative la componența socială, profesională, etnică și confesională a populației. Analiza documentului este complexă și inovativă, deoarece combină instrumentarul istoricului cu cel al urbanistului și sociologului, necesitând un efort mult mai mare în prelucrarea și interpretarea datelor. Rezultatele și concluziile sunt însă pe măsură, autorul reușind să „restaureze” o imagine urbanistică, socială și economică mult mai veridică a orașului Tecuci din prima treime a secolului al XIX-lea. Procedeele aplicate și unei alte surse asemănătoare, catagrafia locurilor din Focșani, la care autorul apelează pentru a schița o perspectivă comparativă. Cele două catagrafii, însoțite de o a treia, din 1831, sunt adăugate sub formă de anexe la sfârșitul volumului, tot acolo fiind redată și bibliografia de specialitate. Prin informația nouă și consistentă, metodele moderne de analiză și interpretarea pertinentă a rezultatelor, Marius Chelcu ne oferă în acest volum – și în mod special în ultimul capitol, pe care îl considerăm cheia de boltă a volumului –, un model de investigație istorică¹, cu evidente valențe interdisciplinare și cu un profit științific incontestabil.

Dan Dumitru Iacob

---

¹ Model ilustrat cu excelență în lucrările proprii și de mai tânărul nostru coleg Bogdan Mateescu.

CORNELIU GAIU, VASILE DUDA, *Topografia monumentelor din municipiul Bistrița*, vol. 2.

Prefață: Nicolae Sabău, Editura Nosa Nostra, Bistrița, 2015, 251 p., il., pl., h.

Aceste rânduri sunt menite să aducă în atenția tuturor celor interesați de istoria orașelor, în general, de trecutul Bistriței, în mod special, o lucrare recentă semnată de Corneliu Gaiu și Vasile Duda. Volumul este continuarea și completarea *Topografiei monumentelor din municipiul Bistrița. Centrul istoric* (Cluj-Napoca, Editura Accent, 2008)² și a beneficiat de sprijinul Primăriei și al Consiliului Local Bistrița.

Prefața-introducere a domnului profesor universitar Nicolae Sabău, de care se bucură volumul, este un instrument necesar pentru a prezenta cititorului seria deja numeroasă a *Topografiilor* și pentru a-l familiariza cu etapele necesare realizării unui asemenea demers, dezvăluind chiar unele detalii din diferite faze ale cercetării.

Dacă primul volum al *Topografiei* prezenta evoluția istorică și arhitecturală a orașului din interiorul cetății Bistrița, de data aceasta se privește dincolo de ziduri, fiind analizate monumentele de arhitectură din „suburbii” și din zona rurală învecinată.

Prima și cea mai consistentă parte a cărții este dedicată monumentelor din *Bistrița (Nösen, Bistritz* în limba germană) și este structurată în subcapitole diferite pentru *Zona de Sud-Vest a orașului (Suburbiul de Jos)*, ce conține fișe de monument ale clădirilor de pe Bulevardul Independenței și străzile: Alexandru Odobescu, Toamnei, Alba Iulia, Izvorului, Simion Bărnuțiu, Gării, Împăratul Traian, Nicolae Bălcescu și Parcului; *Zona de Nord-Est a orașului (Suburbiul superior)*, cu fișele clădirilor din Piața Petru Rareș – Crinilor, Bulevardul 1 Decembrie și de pe străzile: Grigore Bălan, Păcii, Crinilor, Bistricioarei, Zimbrului, Petre Ispirescu, Târpiului, Ioan Slavici, Constantin Roman Vivu, Tudor Vladimirescu și Aleile Liliacului și Trandafirului; *Zona numită „Peste Podul Budacului”*, având fișele de monument ale clădirilor de pe străzile: Mihai Viteazu, Victor Babeș, Ion Vidu, Codrișor, Victor Onișor și Avram Iancu.

Celor șase localități rurale componente ale municipiului Bistrița – *Ghinda (Windau)*, *Sărata (Salz)*, *Sigmir (Schönbirk)*, *Slătinița (Pintak)*, *Unirea (Wallendorf)* și *Viișoara (Heidendorf)* – le este dedicat câte un subcapitol distinct în cadrul lucrării. Sunt menționate, acolo unde este cazul, influențele planimetrice și tipologiei urbane.

Informația este organizată la fel în întregul volum, conținând elemente privind poziția geografică a așezării, evoluția istorică a zonei și date de istorie politică, economică, demografică, administrativă și culturală, urmate de fișe de monument. În parcursul textului sunt incluse planuri și fragmente din ridicări topografice sau hărți, din diferite surse și etape de dezvoltare, fotografii alb-negru sau color ale orașului/satului – vederi generale sau parțiale. De asemenea, fiecare fișă de monument este însoțită de cel puțin o fotografie reprezentând o parte sau întreaga clădire.

Încheiată cu o *Bibliografie* sumară, lucrarea este rezultatul documentării pe teren, al studiului bibliografiei istorice și artistice, la care s-au adăugat documentele de arhivă și imaginile edificiilor de patrimoniu ale orașului, fiind o contribuție importantă la istoriografia românească despre trecutul orașelor, un instrument de lucru indispensabil tuturor categoriilor de cititori interesați de trecutul centrelor urbane, de conservarea și restaurarea patrimoniului arhitectural. De un mare folos și deosebit de ilustrative sunt planurile și vederile generale sau parțiale, vechi sau noi, care completează textul. În același timp, acest al II-lea volum este, ca și primul, un îndemn și un exemplu de urmat pentru alcătuirea unor asemenea lucrări și pentru alte orașe din țară.

Anda-Lucia Spănu

---

² Prezentat în *HU 12* (2010): 282-283.

LIVIU-OCTAVIAN ROGOZ, FELICIA-ELENA BOȘCODEALĂ, MIHAELA-MARIANA STANCU,
***Farmacii și farmaciști din Buzău și Râmnicu-Sărat*, Editura Editgraph, Buzău, 2014, 314 p.**

Această carte, semnată de profesorul Liviu-Octavian Rogoz, de dr. Felicia-Elena Boșcodeală, alături de farmacistul Mihaela-Mariana Stancu, reușește să surprindă evoluția unei meserii frumoase și importante pentru buzoieni, și anume cea de farmacist. Este ediția a doua, mult îmbunătățită a celei din anul 2007. Cartea debutează cu câteva impresii față de această lucrare aparținând lui Răzvan-Mihai Prisadă, președintele Colegiului Farmaciștilor Buzău, ale Adrianei-Elena Tăcerel, președinta Societății Române de Istoria Farmaciei și ale Mirelei Rădulescu, redactor-șef al revistei *Univers farmaceutic*. Urmează *Introducerea*, care, de fapt, este un studiu bine documentat asupra apariției și evoluției meseriei de farmacist la Buzău, Râmnicu-Sărat și Mizil. La Buzău, prima mențiune documentară a unui farmacist, o găsim într-un hrisov dat la 30 octombrie 1793, de domnitorul Alexandru Moruzi, prin care se întărea înființarea spitalului Gârlași. În acest document, se vorbește de existența unui gerarh, care era un păstrător și distribuitor de medicamente.

Începutul farmaciei moderne la Buzău se leagă de numele lui Mathias Boroskay, care, în 1838, a deschis spișeria „Vulturul de Aur”, devenită ulterior „Vulturul Alb”. Acesta absolvise, în 1834, Facultatea de Medicină, Secția Farmacie din Viena. La Mizil, prima farmacie a fost înființată de către Jeckel Eduard, în anul 1844, cu numele „Trei Ursitoare”, devenită „Coroana de Aur”. Interesant este că tatăl său întemeiasse, în 1818, la Ploiești, farmacia „Crucea Albă”. George Hietch Mihailovici este cel care a deschis prima farmacie modernă la Râmnicu-Sărat, la 19 noiembrie 1843, cu numele „Flora”.

În perioada următoare, odată cu modernizarea societății românești, a crescut numărul farmaciilor din cele trei orașe. De exemplu, în 1913, în Buzău, funcționau 4 farmacii și 4 drogherii, iar la Râmnicu-Sărat, două.

În anii Primului Război Mondial, farmaciile buzoiene și râmnicene au trecut prin momente dificile. Mulți dintre farmaciști au fost mobilizați pe front, ca ofițeri rezerviști, iar cei rămași au încercat să-și desfășoare activitatea în mod cât mai normal. Autoritățile germane de ocupație au restricționat cât de mult s-a putut buna funcționare a farmaciilor. Farmacia buzoiană „Vulturul Alb” a fost închisă și devastată, iar la Râmnicu-Sărat, drogheria lui G. G. Rădulescu a fost transformată în grajd. Ceilalți farmaciști au lucrat sub supravegherea farmaciștilor militari germani.

În perioada interbelică, farmaciile din Buzău și Râmnicu-Sărat se înmulțesc, în paralel cu creșterea demografică a acestor localități. În 1920, apar în Buzău două noi farmacii, pentru ca un an mai târziu, să se aprobe înființarea a încă patru farmacii. La Râmnicu-Sărat, chiar în primii ani interbelici, au apărut alte două farmacii.

O trăsătură specifică acestei perioade o constituie creșterea profesionalizării acestei activități. Autoritățile locale au luat măsuri energice pentru a stopa vânzarea produselor farmaceutice de către persoane neautorizate și lipsite de cunoștințe de specialitate. Tot atunci au apărut și Colegiile Farmaciștilor. La Buzău, colegiul a fost condus, între 1927 și 1940, de către Ferdinand Sentner, un profesionist desăvârșit, scriitor și orator talentat. La Râmnicu-Sărat, a fost ales ca președinte Aristotel Gheorghiu, un personaj extrem de controversat, unul dintre liderii mișcării legionare. După noiembrie 1940, farmaciștii de origine evreiască au suferit din cauza legilor rasiale, iar până în 1943, toate farmaciile conduse de evrei au fost închise.

După terminarea războiului, activitatea farmaciilor buzoiene a revenit, treptat, la normal. Vechile farmacii sunt redeschise, iar altele noi sunt înființate. În 1947, la o populație de 55 273 de locuitori, Buzăul avea 12 farmacii, în timp ce la Mizil, erau în continuare două farmacii, iar la Râmnicu-Sărat, numărul lor era de șapte.

Legea de naționalizare a farmaciilor din mediul urban, din aprilie 1949, a pus capăt evoluției firești a farmaciilor particulare din Buzău, Râmnicu-Sărat și Mizil. Au trecut în proprietatea statului un număr de 23 farmacii în Buzău, trei la Mizil și 11 la Râmnicu-Sărat, iar dintre acestea au mai fost păstrate doar cinci farmacii la Buzău, una la Mizil și trei la Râmnicu-Sărat.

În continuare, autorii acestei cărți prezintă, în ordine alfabetică, viața și activitatea farmaciștilor care au lucrat la Buzău, Râmnicu-Sărat și Mizil, sub forma unui dicționar biografic. După cum am văzut, cel care a pus bazele farmaciei moderne la Buzău a fost Mathias Boroskay. Din 1838 și până în 1871, a deținut farmacia „Vulturul Alb” și a fost ajutat în activitatea sa de doi asistenți, Joska Dotlap și Adolf Kefeldi. În aceasată perioadă, Boroskay a fost acuzat de forurile conducătoare că nu pregătea deloc elevi pentru această meserie. Întotdeauna, el a răspuns că veniturile insuficiente nu îi permit pregătirea altor farmaciști. Giuseppe Agnesse, de loc din Valea Călugărească, a urmat școala și liceul la Buzău, iar în 1906, a obținut licența la Școala Superioară de Farmacie din București. În octombrie 1921, a devenit proprietarul farmaciei „Regina Maria”, dar numai după un an, s-a sinucis. Din 1929 și până în 1942, această farmacie a funcționat sub conducerea lui Israel Kanner, după care a fost preluată de Nicolae Agnesse, fiul lui Giuseppe, și absolvent al Facultății de Farmacie din București.

Petre Bașturescu este o altă personalitate a farmaciei buzoiene. Născut la Buzău, în data de 21 noiembrie 1862, a urmat școala aici, iar în 1887, a obținut licența la Școala Superioară de Farmacie din București. S-a angajat în Armată și a urcat treptele ierarhiei militare până la gradul de colonel și șef al Biroului Farmaceutic din cadrul Ministerului de Război. A trecut în rezervă în anul 1920, iar în anul 1923, îl găsim ca diriginte al farmaciei „Sfânta Cruce”.

Sava Gerota era de loc din Craiova, iar în 1907, a obținut licența la Școala Superioară de Farmacie din București. În 1909, a venit la Buzău și a devenit administrator al farmaciei „Vulturul Alb”, deținută în acel moment de Adolf Weber. A cumpărat această farmacie în anul 1912, cu suma de 92 000 de lei. În anii războiului, a fost mobilizat pe front, iar farmacia sa a stat mai mult închisă. După război, își reia activitatea, iar în 1919, avea deja 15 angajați, din care 4 asistenți și 11 elevi practicanți. Personalitate recunoscută pe plan local, în anul 1927, a fost ales vicepreședinte al Cercului Farmaciștilor din Buzău, pentru ca în 1935, să îl regăsim în calitate de inspector general farmaceutic onorific, pentru județele Buzău, Râmnicu-Sărat și Brăila. În 1941, era colonel farmacist, șef al Spitalului de Zonă Interioară nr. 177 Buzău. Tot în acest an, a și murit, iar farmacia sa a fost preluată de copiii săi gemeni, Dumitru și Paraschiva, amândoi licențiați în farmacie.

Daniel Herman era de origine austriacă, născut în 1869. De tânăr a venit în România, unde a urmat cursurile Școlii Superioare de Farmacie din București și apoi Facultatea de Farmacie a Universității din Viena. În 1900, a devenit cetățean român, iar în 1901, a luat în arendă farmacia buzoiană „Sfânta Cruce”. În 1916, odată cu intrarea României în război, a devenit farmacist sub-șef la Spitalul Militar din Buzău. A terminat războiul cu gradul de colonel, decorat cu „Steaua României” în grad de cavaler și „Meritul Sanitar” clasa I. În anul 1922, a înființat la Buzău o nouă farmacie, numită „Sfinții Îngeri”. A murit în 1932, iar fiul său a ajuns cadru universitar la Facultatea de Farmacie din București.

De departe, figura cea mai impozantă a farmaciei buzoiene interbelice a fost Ferdinand Sentner. S-a născut la Craiova, în iunie 1886, iar părinții lui erau germani, de religie catolică. În 1911, a absolvit Facultatea de Farmacie din București, iar în martie 1913, a primit cetățenia română și dirigenția farmaciei „Salvarea” din Buzău. A participat ca ofițer al armatei române la campania din 1913, precum și la Primul Război Mondial. În timpul ocupației germane, farmacia sa a fost devastată și închisă de către autoritățile militare. În toamna lui 1918, demobilizat cu gradul de colonel, a revenit la Buzău pentru a-și redeschide farmacia. A intrat în politică și a obținut două mandate de senator în Parlamentul României. A murit în august 1940, la doar 55 de ani.

Sunt doar câteva dintre personalitățile farmaciei buzoiene. Alături de aceștia au înnobilit această frumoasă activitate și alți farmaciști precum: Friederich Zurnner, Adolf Weber, Eugen Vlahuță, Silvia Țaller, Gheorghe C. Tomescu, Aurel Tipeu, Elena Tenescu, Sultana Stănescu, Ana Solomon, Friederich și Karl Schuler, Ana Rossenblatt, Vicențiu Livovski, Dimitrie Ianculescu, și lista poate continua.

Orașul Mizil a fost, până în 1948, cea de-a doua localitate urbană din județul Buzău. Cei mai importanți farmaciști, din această perioadă, au fost Victor J. Gottsmann și fiul său Alexandru. Victor s-a născut în 1870 la Brașov, iar după terminarea liceului, la dorința tatălui său, care era meșter pânzar, a plecat la București pentru a urma cursurile Școlii Superioare de Farmacie, pe care a absolvit-o în 1895. Patru ani mai târziu, a primit cetățenia română, iar în anul 1900, a venit la Mizil și

a preluat farmacia „Coroana de Aur”. În anii Primului Război Mondial, a fost mobilizat în armata română și a preparat medicamente pentru îngrijirea soldaților. După încheierea războiului, a fost numit în conducerea interimară a orașului, iar din 1927, a făcut parte din conducerea Colegiului Farmaciștilor din Buzău. A murit în 1931, iar fiul său Alexandru a preluat tradiția, fiind la rândul său absolvent al Facultății de Farmacie din București. A fost membru în conducerea Colegiului Farmaciștilor din Buzău, iar între anii 1931–1934, președintele Sfatului Negustoresc din Mizil. Din februarie 1939 și până în noiembrie 1940, a fost primar al orașului Mizil. Tot în acest oraș au mai funcționat și alți farmaciști, printre care: Dumitru D. Dobrinescu, Pavel Laszlo, Maria Prelipceanu, Jeana Teodorescu sau Iosif Welter.

Figura dominantă a farmaciei râmnicene interbelice este cea a lui Aristotel Gheorghiu. Acesta s-a născut în 1881 la Focșani, iar în 1905, a obținut licența la Școala Superioară de Farmacie din București. În perioada interbelică, el s-a făcut remarcat prin activitatea sa politică, fiind șef al organizației legionare județene Râmnicu-Sărat. În această calitate, a fost implicat în acțiunea de la Vișani, a participat la alegeri, a făcut parte din Senatul Legionar etc. În 1936, a fost ales președinte al Colegiului Farmaceutic din Râmnicu-Sărat. În timpul dictaturii regale, a avut domiciliu forțat, aproape un an de zile, iar după venirea legionarilor la putere, a avut o atitudine binevoitoare față de colegii săi evrei. După rebeliunea legionară din ianuarie 1941 și până la sfârșitul vieții sale, a avut de suferit pentru vederile sale politice.

După ce prezintă biografiile farmaciștilor din Buzău, Râmnicu-Sărat și Mizil, autorii acestei cărți trag și câteva concluzii. Până în anii 1900-1920, au predominat farmaciștii străini, emigrați în România. Cei mai mulți erau de origine germană, polonă și maghiară, plus cei de origine evreiască. Toți acești farmaciști s-au integrat perfect în societatea românească, devenind membri de vază în rândul comunităților în care își desfășurau meseria. Mulți dintre ei au luptat pe front, pentru reîntregirea României, ca ofițeri ai armatei române. După 1920, a crescut numărul farmaciștilor pregătiți în facultățile din țară, dovadă a calității învățământului românesc. Acest fapt nu este întâmplător, pentru că dacă ne uităm la perioada anterioară Primului Război Mondial, putem observa că Școala Superioară de Farmacie de la București a atras tineri și din afara granițelor, inclusiv germani din Transilvania.

Cartea continuă cu bibliografia folosită și o serie de anexe, care cuprind reproduceri după documente de epocă, dar și după o serie de ilustrații.

Această carte se bazează pe o cercetare îndelungată și laborioasă în biblioteci și arhive din Buzău și București. Autorii au căutat să găsească maximum de informație despre fiecare farmacist care a activat în cele trei orașe. Acest efort a fost însă răsplătit, prin apariția acestei cărți, plină de informații inedite.

Cu toate acestea, realizarea acestei cărți sub forma unui dicționar biografic duce la pierderea imaginii de ansamblu. Autorii au avut suficient material, pentru realizarea unei lucrări coerente, numai că ei au preferat metoda mult mai simplă, a prezentării vieții fiecărui farmacist, în ordine alfabetică. Probabil, ei și-au dorit să spună câte ceva despre fiecare farmacist, care a lucrat în aceste trei orașe. Era de preferat o analiză mult mai atentă, asupra importanței farmaciștilor în societatea românească, a rolului lor în modernizarea orașelor în care au activat, unii dintre ei fiind și membri în Comisiile de Igienă, a modului în care s-au implicat în viața acestor localități.

Cartea *Farmacii și farmaciști din Buzău și Râmnicu-Sărat* rămâne o lucrare de referință în istoriografia buzoiană, prin acribia cercetării și prin tema aleasă, puțin abordată, atât la nivel local, cât și la nivel național. În mod clar, va fi un punct de referință pentru cercetările ulterioare pe această temă. Cartea este o reușită și din punct de vedere tipografic, dovadă a maturității atinse de unele edituri buzoiene.

Viorel Gheorghie

VIOREL FRÎNCU, *Drăgaica. Târgul dintre țări*, Editura Editgraph, Buzău, 2015, 188 p.+17 p. il.

Istoria orașului Buzău este legată de anumite constante precum Crângul, Drăgaica sau celebrii covrigi, dar dintre toate acestea, doar Drăgaica are câteva lucrări dedicate. Viorel Frîncu, un binecunoscut jurnalist și istoric buzoian, a reușit să publice, în ultimii ani, câteva cărți care prezintă aspecte mai puțin cunoscute din istoria orașului Buzău, cum ar fi cea dedicată bulgarilor așezați aici sau monografia cartierului Mihai Viteazul, aceasta realizată în colaborare cu poetul Bucur Chiriac. Pe aceeași linie, a interesului pentru subiecte puțin abordate, se numără și noua sa carte. Trebuie precizat că nu este prima încercare a autorului de a se apleca asupra acestui subiect, pentru că în anul 2004, a publicat o primă ediție a acestei cărți. După 11 ani, a revenit cu o nouă ediție, mult îmbunătățită.

Realizarea unei cărți despre târgul Drăgaica nu este deloc ușoară. Pare paradoxal, dar arhivele oferă extrem de puține informații. Deși vorbim de un eveniment de mare amploare, cunoscut dincolo de granițele județului, la care au participat în fiecare an mii de oameni, informațiile oficiale sau cele memorialistice sunt neașteptat de sărace și, în consecință, munca de documentare pentru această carte a fost dificilă. Recunoaște acest lucru și prefațatorul cărții, dr. Sorin Geacu, de la Institutul de Geografie al Academiei Române, care menționează că sunt foarte puține lucrări științifice dedicate târgurilor românești, iar acestea sunt mai degrabă datorate geografilor, precum Alexandru Obreja, Victor Tufescu sau N. Al. Rădulescu.

Cartea este structurată pe 12 capitole, epilog, glosar, bibliografie selectivă, fișă biobibliografică și iconografie. În primul capitol, autorul prezintă principalele informații istorice despre sărbătoarea Drăgaicii, dar și opinia unor specialiști de marcă precum Mircea Eliade sau Tudor Pamfile. Această sărbătoare este considerată descendentă din vechile culte agrariene precreștine și marchează în calendarul popular începutul verii și al recoltării produselor vegetale. Există mărturii că această sărbătoare a Drăgaicii a fost ținută în Moldova și în Dobrogea, nu doar în Muntenia. În acest capitol, Viorel Frîncu descrie felul în care era sărbătorită Drăgaica în satele românești, cu diferențele fiecărei zone geografice.

Capitolul al doilea este dedicat legendelor, datinilor și obiceiurilor legate de Drăgaică. Balada Drăgaicii, descoperită de folcloriști abia în 1974, este emblematică în acest sens. Ea a fost, din păcate, folosită fără discernământ de activiștii epocii, în spectacole omagiale, reușind să o golescă de conținut.

Următorul capitol prezintă evoluția târgului Drăgaica în perioada medievală. Dacă la început, el se organiza pe Muntele Penteleu și atrăgea comercianți și crescători de vite din Muntenia, Moldova și Transilvania, ulterior, din motive politice, dar și economice, târgul s-a mutat spre orașul Buzău, unde îl găsim în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. La 26 august 1778, Episcopia Buzăului a primit din partea domnitorului Alexandru Ipsilanti vama târgului Drăgaica, organizat la marginea orașului, în satul Bănțești, care aparținea de comuna Simileasca. În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, târgul Drăgaica a devenit cel mai mare din Țara Românească, considerat de domnie ca „târgul celor două țări”. În ultima parte a secolului al XVIII-lea și în primii ani din secolul al XIX-lea, târgul Drăgaica a fost subiect de dispută între Episcopie, care nu mai dorea să-l dețină din cauza abuzurilor săvârșite de oamenii domniei, negustorii care se plâneau de taxele mult prea mari și domnia. La 17 iunie 1797, târgul era scos de sub administrația Episcopiei și mutat lângă cătunul Poșta. După numai doi ani, la 2 mai 1799, târgul este redat Episcopiei, chiar dacă aceasta nu dorea acest lucru. Așezarea târgului pe noul amplasament a convenit negustorilor, pentru că aici se intersectau principalele drumuri.

Capitolul al patrulea se ocupă de perioada în care târgul a fost mutat de la Buzău la Valea Teancului. Conflictul militar dintre Imperiul Otoman și Rusia și declanșarea epidemiei de ciumă au stat în spatele acestei decizii. Pentru zona Vernești, perioada în care târgul a funcționat aici, între 1808-1818, a fost una de mare dezvoltare economică, chiar dacă, din cauza epidemiei de ciumă, nu a fost deschis în toți anii. După ce Drăgaica a revenit la Buzău, localnicii din Vernești au cerut aprobare pentru organizarea unui nou târg, de data aceasta de toamnă. Noul târg a funcționat cu succes până în

anul 1916 și a concurat cu succes Drăgaica. Autoritățile orașului Buzău au încercat de multe ori să închidă acest târg, dar nu au reușit acest lucru.

În cel de al cincilea capitol, aflăm despre viața târgului Drăgaica între anii 1821–1836. Revoluția lui Tudor Vladimirescu, războaiele ruso-otomane, adoptarea Regulamentului Organic și epidemiile de holeră au marcat viața economică a țării și implicit pe cea a târgului Drăgaica.

Revolta negustorilor din Drăgaică, din 1837, împotriva zarafilor, transformarea târgului într-unul axat pe comerțul cu cai și vite, în 1850, mutarea definitivă, în 1863, a acestuia în zona cătunului Poșta, dar și primele încercări de adoptare de către primăria urbei a unui regulament de organizare și funcționare, în 1868, sunt prezentate în capitolul șase.

Un moment remarcabil în istoria târgului Drăgaica s-a petrecut în ziua de 23 iunie/5 iulie 1868. Domnitorul Carol I, aflat la Buzău, a vizitat Drăgaica, spre marea bucurie a negustorilor. În suita domnitorului se afla și artistul plastic Amadeus Prezioso, care a immortalizat în penel secvențe din Drăgaică. Viorel Frîncu oferă în capitolul al șaptelea informații despre Prezioso și analizează importanța vizitelor domnitorului Carol I pe meleaguri buzoiene.

Târgul Drăgaica a continuat să existe până la declanșarea Primului Război Mondial, în zona cătunului, ulterior cartierului Poșta. A încercat din răspuțeri să rămână un mare târg, chiar dacă concurența era puternică. Marii negustori din București, Ploiești sau Brăila erau prezenți la acest târg, aducând marfă extrem de variată, inclusiv jucării, ce aprovizionau orașul pentru un an întreg. Spre finalul acestei perioade, după cum arată Viorel Frîncu în capitolul al optulea, Drăgaica începe să se transforme în bălci. Tot în acest capitol, sunt prezentate o serie de incidente, apărute în timpul Drăgaicii și care au fost pe larg relatate în presa vremii. În 1909, apare gara feroviară „Drăgaica”, pe ruta particulară Buzău-Nehoiășu, fapt care a contribuit la ușurarea aprovizionării târgului cu produse de pe Valea Buzăului.

În perioada interbelică, analizată în capitolul nouă, Drăgaica a continuat să funcționeze, numai că importanța sa scade tot mai mult. Dezvoltarea industrială a țării, greutățile înregistrate de agricultori sunt câteva dintre motivele pentru care Drăgaica și-a pierdut din importanță. Cu toate acestea, pentru Buzău, Drăgaica rămâne un moment de referință, iar primăria face toate eforturile pentru a organiza cât mai bine acest eveniment. Ea stabilește taxele ce trebuiau plătite de negustori și se ocupa de asigurarea ordinii și păstrarea curățeniei. În 1925, pentru prima dată în istoria Drăgaicii, primăria a permis transportul persoanelor din oraș cu o camionetă carosată, pentru piperata sumă de 8 lei. Pentru a reda târgului măreția din vechime, autoritățile locale au început să organizeze și alte evenimente. Astfel, în 1935, a fost inițiat un concurs de costume populare, precum și un concurs cu premii în bani, pentru crescătorii de animale.

În anii celui de al Doilea Război Mondial, târgul a intrat din nou în declin. Abia în anul 1947, după cum arată Viorel Frîncu în capitolul zece, Drăgaica a dat semne de revenire. La această ediție, au fost prezenți 289 de negustori bucureșteni, o cifră destul de importantă. Armata sovietică nu a mai permis organizarea târgului în zona Poștei, pentru că se găsea prea aproape de aerodromul militar. Ca urmare, Drăgaica a fost organizată în zona Obor. Naționalizarea mijloacelor de producție, cooperativizarea agriculturii au schimbat complet târgul Drăgaica. Acesta a intrat inclusiv în atenția organelor de propagandă comunistă, prezentat ca „un mijloc de întărire a alianței dintre clasa muncitoare și țărâtimea muncitoare”. La târg sunt prezenți țărani colectivști, alături de cooperăția meșteșugărească și cea de consum. În 1971, din cauza dezvoltării orașului, târgul a revenit în zona cartierului Poșta. Caracterul de bălci este tot mai puternic, iar acest lucru îl subliniază, în anul 1973, Dorin Tudoran, într-un articol extrem de acid, publicat în revista „Flacăra”. Autoritățile locale s-au simțit obligate să îl pună la punct pe Dorin Tudoran, care nu a reușit să vadă marile realizări obținute de economia buzoiană. Caracterul de bălci s-a păstrat și chiar s-a consolidat în anii care au urmat, semn că autoritățile comuniste locale au fost imune la criticile unui mare intelectual.

Evoluția postdecembristă a târgului Drăgaica nu a fost deloc simplă. În 1991, prefectul de atunci al județului a avut ideea, extrem de năstrușnică, să treacă târgul în organizarea Clubului de Fotbal „Gloria” Buzău. Din fericire, s-au găsit oameni cu mintea întregă care au stopat această

încercare. Viorel Frîncu prezintă pe larg, în capitolul unsprezece, traseul avut de târgul Drăgaica din 1990 până în 2014. Dispar, an de an, firmele de stat sau cele ale cooperăției meșteșugărești, iar în locul lor vin timid firmele particulare. Imaginea de bălci, de lucru făcut de mântuială, se intensifică. Dezamăgiți, tot mai puțini buzoieni se mai identifică cu această manifestare, chiar dacă autoritățile locale au luat câteva măsuri de revigorare.

În ultimul capitol, Viorel Frîncu subliniază importanța târgului Drăgaica, prin prezența acestuia în literatură și arte plastice. Preziosii este doar unul dintre pictorii care au immortalizat Drăgaica. Ion Andreescu are, la rândul său, un tablou celebru „Bălci de Drăgaică”. Drăgaica este menționată în scrierile lui Vasile Voiculescu, Panait Istrati sau ale Margaretei Sterian.

În secțiunea de iconografie, găsim reproduse picturile lui Preziosii, Popp de Szatmary și Andreescu precum și numeroase fotografii realizate de autor în ultimii ani în târgul Drăgaica.

Viorel Frîncu a încercat să prezinte importanța Drăgăicii pentru orașul Buzău, iar acest lucru i-a reușit. Este adevărat că, din cauza lipsei de informații, nu putem decât bănui amploarea economică a acestui târg. Singurele date concrete sunt cele referitoare la cheltuielile efectuate de Episcopie și apoi de către autoritățile locale, cu organizarea Drăgăicii, precum și sumele obținute din taxele plătite de comercianți. Nu știm însă valoarea mărfurilor aduse la târg, valoarea tranzacțiilor, veniturile obținute de comercianți. Abia în perioada de după 1971, mai apar câteva date în acest sens. De exemplu, chiar în 1971, Direcția Comercială Județeană, raporta că în urma vânzării mărfurilor, s-a obținut un venit de 2,9 milioane lei, cu 40% mai mult ca în anii precedenți. În perioada de după 1990, apar și informații precise despre numărul celor care vizitează Drăgaica. În anul 2003, a fost atins maximumul de vizitatori, aproximativ 85 000.

Din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, Drăgaica devine tot mai mult un bălci, unde erau mai importante reprezentațiile de circ, comediile, gogoșeriile sau grătarele cu mici. Acest aspect s-a intensificat tocmai în perioada regimului comunist, când Drăgaica începe să semene mai mult a bazar oriental. După 1990, nimeni din cadrul administrației locale nu s-a gândit să revitalizeze Drăgaica, să-i regăsească tradiția. Ca urmare, Drăgaica, la fel ca întreaga societate românească, s-a manelizat, fără a mai avea prea multe în comun cu târgul de odinioară.

Viorel Frîncu are meritul că a prezentat istoria târgului Drăgaica, cu luminile și umbrele sale. A fost un demers dificil, dar în cele din urmă reușit. Bibliografia folosită este amplă, bazată atât pe surse inedite, cât și pe contribuțiile altor specialiști. Cartea domniei sale despre târgul Drăgaica poate fi considerată de referință pentru istoriografia buzoiană.

Viorel Gheorghe

ALEXANDRU ARMĂ, *Bucureștiul sub bombardamente 1941–1944*, Editura Militară, București, 2015, 272 p. + 63 p.il.

Bombardamentele aviațiilor aliate asupra României, în anii Celui De-Al Doilea Război Mondial, au fost aproape complet ignorate în perioada comunistă, din motive lesne de înțeles. Despre bombardamentele aviației americane au început să apară tot mai multe informații, încă din anii '80 ai secolului trecut, iar unul dintre pionierii acestui demers a fost scriitorul arădean Cornel Marandiuc. În condițiile în care cercetarea în arhive era extrem de restricționată, Cornel Marandiuc nu a avut altă soluție, decât să apeleze la memoria celor care au trăit și luptat în acei ani. Un mic nucleu de cercetători, grupați în jurul revistei *Modelism*, a publicat o serie de articole pe acest subiect, în ultimii ani ai regimului comunist. Demersul lui Cornel Marandiuc a fost urmat, mai ales după 1990, de cercetători de prestigiu, precum: Valeriu Avram, Jipa Rotariu, Marius Nicoară, Alin Spănu, Vasile Tudor. Literatura istoriografică românească s-a îmbunătățit cu numeroase articole, studii și cărți pe această temă, ca reacție la interesul tot mai crescut al cititorilor față de un subiect ignorat atât de mult timp.

În primii ani postrevoluționari, preocuparea principală a istoricilor a fost îndreptată cu precădere, spre luptele aeriene. A fost studiată evoluția unităților de aviație, dotarea lor cu tehnică, tactica pe care o utilizau, luptele desfășurate, precum și evidențierea piloților de elită ai acestei categorii de forțe. Pasul următor a constat în analizarea impactului avut de bombardamentele aliate asupra orașelor țării.

În perioada iunie 1941 – august 1944, Bucureștiul a fost o țintă obligatorie pentru aviațiile sovietică, engleză, americană și, ulterior, germană. În Capitală, pe lângă instituțiile fundamentale, politice și militare, se găseau numeroase obiective economice, care contribuiau la dotarea armatei române. Din acest motiv, Bucureștiul a avut și o apărare antiaeriană bine organizată, plus o apărare pasivă, care era mult mai dezvoltată decât în restul țării. Capitala mai avea și trista experiență a bombardamentelor aeriene germane din toamna anului 1916.

Alexandru Armă, unul dintre istoricii tineri din România, a publicat mai multe cărți despre luptele aeriene desfășurate deasupra țării în anii celui de al Doilea Război Mondial. De data aceasta, și-a extins cercetarea și asupra efectelor acestor bombardamente asupra Bucureștiului și locuitorilor săi.

Cartea debutează cu mulțumirile autorului față de cei care l-au ajutat în realizarea acestui demers editorial și continuă cu un scurt capitol, *România în al Doilea Război Mondial*, în care prezintă felul în care a intrat țara noastră în conflație.

Al doilea capitol, *Bucureștiul în război. Primele bombardamente*, este dedicat atacurilor aviației sovietice asupra Bucureștiului în vara anului 1941. Dacă în vremea regimului comunist, au apărut articole despre bombardamentele americane asupra României, cele efectuate de aviația sovietică au fost complet ocluzate și, în cele din urmă, uitate sau ignorate, astfel că abia după 1990, cercetarea istorică românească a început să fie interesată de aceste evenimente. Bombardamentele aviației sovietice nu se pot compara ca intensitate sau ca rezultate cu cele americane, dar ele nu pot fi ignorate de către istorici. Aceste evenimente s-au produs și au avut consecințe pentru populația civilă din Capitală, dar și din alte orașe din țară, mai ales Constanța și Iași. Autoritățile de la București știau că în cazul izbucnirii războiului, Capitala devenea un obiectiv obligatoriu pentru aviația inamică și s-au pregătit în acest sens. În seara zilei de 30 mai 1941, a fost organizat un exercițiu de apărare pasivă, pentru a se verifica felul în care bucureștenii cunoșteau și respectau regulile camuflajului aerian. Rezultatul a fost că populația Capitalei nu lua deloc în serios pericolul aerian. Presa a fost nevoită, în zilele următoare, să publice numeroase articole în acest sens, ca să pregătească populația, pentru o eventuală intrare în război. A doua zi după declanșarea „Operațiunii Barbarossa”, Bucureștiul a cunoscut prima alarmă aeriană, iar locuitorii orașului au trebuit să se îndrepte spre adăposturi. Presa, surprinsă în mod pozitiv de atitudinea bucureștenilor, consemna satisfăcută că aceștia au respectat întocmai recomandările autorităților, fără a se panica. Pe 26 iunie 1941, s-a produs și primul bombardament aerian asupra Bucureștiului din anii celui de al Doilea Război Mondial. Patru morți, doisprezece răniți, șase imobile distruse și alte trei avariate, a fost bilanțul acestui atac. Cei mai în vârstă au început să retrăiască clipele de groază din toamna anului 1916, când zeppelinele germane atacau nestingherite Capitala. După bombardament, oficialități guvernamentale, au vizitat răniții aflați în spitale, precum și una din străzile lovite de bombe. În zilele următoare, aviația sovietică a încercat să lovească în continuare, dar fără succes. Doar în noaptea de 14 spre 15 iulie 1941, mai multe bombe incendiare au lovit cartierul Dealul Spirii și au aprins mai multe locuințe. Pompierii au intervenit imediat, au localizat și apoi au lichidat aceste incendii. Doi locuitori, care au preferat să admire bombardamentul și tragerile artileriei antiaeriene, au fost răniți grav, iar unul a murit. A fost ultimul bombardament al aviației sovietice asupra Bucureștiului. Acestea nu au produs pagube deosebite, și cel mai important, nu au deranjat viața economică, artistică și culturală a Capitalei.

În capitolul al treilea, *Inamici nedoriți*, Alexandru Armă prezintă contextul intrării României în război cu SUA, bombardamentele americane din 12 iunie 1942 și 1 august 1943, care au vizat Valea Prahovei, precum și planurile Aliaților pentru bombardarea țintelor esențiale din Balcani. Concluzia liderilor militari aliați a fost că Bucureștiul este o țintă mult mai importantă decât zona petroliferă prahoveană.

Capitolul al patrulea, *Războiul tot mai aproape*, este dedicat măsurilor luate de autorități pentru protecția populației Bucureștiului, în perioada 1943 și începutul anului 1944. Presa a lansat o campanie foarte puternică, pentru a convinge opinia publică de necesitatea evacuării, fie a populației, fie a obiectivelor economice, în zone care nu aveau interes strategic pentru inamic. În aprilie 1943, Comandamentul Militar al Capitalei a reorganizat modul de camuflare a orașului, iar un amplu exercițiu de protecție civilă a fost organizat în ziua de 9 noiembrie 1943, la care au participat și militari germani. Autoritățile erau tot mai îngrijorate de felul cum evolua războiul și se temeau de declanșarea unor valuri de bombardamente aeriene anglo-americane. În ciuda acestor temeri, bucureștenii au sărbătorit intrarea în noul an, 1944, ca în vreme de pace. Orașul a fost iluminat normal, restaurantele erau pline de oameni, mâncarea și băutura erau din abundență. După numai patru zile, serviciile de informații românești informau conducerea țării că bazele aeriene aliate din sudul Italiei erau operative iar unitățile de aviație se pregăteau pentru declanșarea bombardamentelor asupra României.

În capitolul al cincilea, *Apărarea antiaeriană a Bucureștiului*, este prezentată organizarea acesteia, dar și măsurile luate pentru consolidarea ei. Următorul capitol, *Ultimele avertismente*, este dedicat avertismentelor aliate date conducerii de la București, pentru a ieși din alianța cu Germania și din războiul antisovietic. Întrucât răspunsul de la București nu a fost cel scontat, a fost luată decizia bombardării Capitalei.

Bombardamentul din 4 aprilie 1944, cel care a îngrozit populația Bucureștiului, este analizat în capitolul șapte, *Ziua în care s-a dezlănțuit infernul*. În momentul în care s-a dat alarma, lumea credea că este, probabil, una falsă sau chiar una de exercițiu, ca în zilele precedente. Nimeni nu s-a așteptat la un atac real. Bombardamentul este prezentat prin ochii martorilor oculari, ai celor care se găseau în oraș, în adăposturi, precum și prin mărturiile piloților aviației de vânătoare. Nu lipsesc nici mărturiile unor piloți americani de pe avioanele care au bombardat Bucureștiul. Proporțiile dezastrului sunt prezentate tot prin impresiile martorilor. Zone precum Gara de Nord, Calea Griviței, Cotroceni, Chitila și Bucureștii Noi erau complet devastate. Case dărâmate, oameni uciși de suflul exploziilor, trenuri pline cu refugiați din Moldova și Basarabia lovite în plin, hoteluri, uzine, spitale și școli avariate, constituiau imaginea oferită de București în după-amiaza zilei de 4 aprilie 1944. Bombardamentul a provocat un mare număr de victime, pentru că piloții americani din al doilea val de bombardiere au aruncat bombele peste cartierul de locuințe din vecinătatea Gării de Nord, unde populația a crezut că alarma este doar una de exercițiu și nu s-a mai adăpostit. Cifrele oficiale vorbesc de 2 942 de morți și 2 416 răniți.

Viața Bucureștiului după acest atac este analizată în capitolul opt, *Bucureștiul după marele bombardament*. După stupoarea inițială, locuitorii orașului, mai ales cei ce locuiau în vecinătatea unor obiective de importanță strategică, au fost cuprinși de panică și au început să se refugieze. Practic, un oraș cu un milion de locuitori era aproape paralizat. În zonele afectate de bombardamente, acționau unitățile de apărare pasivă împreună cu detașamentele de muncă forțată formate din evrei, pentru a scoate victimele de sub dărâmături. Echipele speciale de pirotehniști au căutat bombele neexplodate, ajutați și de specialiști germani. Toți judecătorii și procurorii din București au participat la identificarea morților. Spitalele au făcut față cu greu numărului mare de răniți, iar rețelele de aprovizionare cu apă, gaze și electricitate, precum și transportul în comun au suferit distrugerii importante și a durat aproape o săptămână până la refacerea lor.

În următoarele patru capitole, *Bombardamentul din Sâmbăta Paștelui*, *O misiune eșuată*, *Ultimul atac al unei luni de coșmar* și *"Du-i, Doamne la Ploiești!"*, Alexandru Armă prezintă bombardamentele americane și britanice efectuate până la finalul lunii mai 1944, cu accentul pus pe luptele aeriene desfășurate între aviația românească de vânătoare și bombardierele inamice.

Capitolul al treisprezecelea, *Prizonieri în București*, are ca principali protagoniști prizonierii americani și englezi, supraviețuitori ai luptelor aeriene, avioanele lor fiind dintre cele doborâte de aviația și artileria antiaeriană românească. Pentru mulți dintre ei, Bucureștiul era un oraș care le aducea aminte de locurile natale. Au fost foarte mirați, când au văzut pe străzi reclame la produse

americane celebre, cum erau băuturile răcoritoare. Pentru englezi, Bucureștiul, care chiar dacă avea destule pagube, părea un oraș frumos și nu prea afectat de război, comparativ cu multe orașe insulare, nimicite de aviația germană, încă din 1941.

Capitolele „*Apărătorii Bucureștiului*” și *ziua lor de glorie, Bombardierele se întorc, Iulie însângerat* și *Ultima lună de teroare* analizează luptele aeriene desfășurate deasupra Capitalei în lunile iunie-august 1944. Atacurile erau tot mai numeroase, bombardierele inamice tot mai multe, iar avioanele și piloții români, tot mai puțini. Bucureștiul era aproape pustiu, pentru că mulți dintre locuitori, care aveau rude sau proprietăți în mediul rural, au preferat să se refugieze. Bombardamentele americane au provocat orașului distrugerii însemnate. Peste 9 500 de case și 800 de străzi au fost lovite de cele 10 000 de bombe incendiare și explozive lansate de avioanele americane și britanice. Gara de Nord a fost bombardată de șase ori, Triajul CFR de patru ori, gara Chitila de opt ori, gara Băneasa de patru ori; au fost distruse linii de cale ferată, locomotive, vagoane, clădiri ale CFR-ului. Pe lângă aceste obiective de importanță strategică, au fost lovite și numeroase alte clădiri din Capitală, precum Universitatea, Școala Politehnică, Institutul de Arhitectură, spitalele Brâncovenesc, Colțea, Militar Central, Witting, Președenția Consiliului de Miniștri, Ministerul Muncii, Muzeul de Stat, Pinacoteca, numeroase hoteluri. Aceste bombardamente au provocat 5 224 de morți, 5 482 de răniți și 43 565 de sinistrați. Populația orașului era terorizată de bombardamente, de alarmele aeriene continue, de distrugerile produse, iar mulți au rămas fără rude sau fără case.

Ultimul bombardament aliat asupra Bucureștiului a fost în noaptea de 9 spre 10 august 1944. Nu a fost, din păcate, ultimul îndurat de oraș și de locuitorii săi. După 23 august 1944, cei care și-au propus distrugerea Capitalei au fost germanii. În capitolul *Furia germană*, sunt prezentate misiunile de bombardament ale aviației germane, care au început chiar în dimineața zilei de 24 august. Germanii aveau importante unități aeriene dislocate pe aeroporturile de la Băneasa și Otopeni. Numeroase bombardiere în picaj Stukas au atacat zona centrală a orașului, și mai ales Palatul Regal. Aproape toate clădirile importante ale orașului au fost lovite de bombe germane. Bilanțul acestor bombardamente a fost tragic: 89 de morți, 90 de răniți, peste 200 de imobile distruse sau avariate. Atacurile au continuat și în timpul nopții, provocând 32 de morți și 25 de răniți, iar numeroase clădiri oficiale au fost avariate. Atacurile au continuat și în zilele de 25 și 26 august, numai că de data aceasta, aviația de vânătoare românească a ripostat. Cu toate acestea, distrugerile provocate de aviația germană au fost mari. Centrul Bucureștiului devenise, în după-amiaza zilei de 26 august, o mare de flăcări. A fost și ziua în care aviația americană a efectuat un nou bombardament, dar de data aceasta, în sprijinul Bucureștiului. Au fost lovite doar pozițiile armatei germane, din zona Băneasa-Otopeni.

Ultimul capitol al lucrării, *Bombardierele americane aterizează la București*, prezintă repatrierea foștilor prizonieri de război americani și englezi, care s-a realizat pe calea aerului.

Lucrarea continuă cu o anexă consistentă, care cuprinde numeroase documente din arhivele românești, referitoare la bombardamentele asupra Bucureștiului. Bibliografia folosită este una bogată și diversă, de la sursele arhivistice, până la presă, memorialistică și lucrări de specialitate. Autorul a încercat să folosească toate informațiile existente, ceea ce astăzi nu este deloc simplu. Apar foarte multe cărți, articole, studii, în tiraje atât de mici și cu o distribuție foarte nebuloasă, așa că este aproape imposibil să stăpânești tot ce se publică, în România, pe un anumit subiect.

Cartea prezintă, la final, un număr mare de fotografii, cu avioane românești și inamice, cu piloții lor, cu distrugerile provocate de bombardamente, cu imagini din presa vremii, totul pentru a contura aceste evenimente tragice din istoria Bucureștiului și a țării.

Alexandru Armă a încercat și a reușit să prezinte în această carte, pe lângă bătăliile aeriene, consecințele bombardamentelor asupra Bucureștiului și locuitorilor săi. Este o parte a istoriei Capitalei, care nu trebuie uitată. Rănila lăsate de aceste bombardamente, asupra orașului, s-au resimțit până târziu, în anii 1960.

Bucureștiul a fost doar unul din orașele României bombardate în anii Celui De-Al Doilea Război Mondial. Ploiești, Constanța, Iași sunt alte orașe care au suferit distrugerii și au avut victime

din cauza bombardamentelor aeriene inamice. De aceea, demersul istoriografic referitor la viața orașelor românești în vreme de război ar trebui să continue.

Viorel Gheorghe

Constanța anilor 1980. / Constanța in the 1980's. Schițe realizate de / Sketches by arh. DAN CORNELIU. La realizarea acestui album au contribuit / Contributors to the present album: Andrei Tudor, Marina Anghel, Eugen Tiron, Constantin Cheramidoglu. Versiunea în limba engleză / English version by Corina-Mihaela Apostoleanu, Ex Ponto, Constanța, 2015, 144 p., il. a/n.

Prin volumul venerabilului arhitect nonagenar (născut în urmă cu 93 de ani, la 13 iunie), cititorul ia contact cu o pasionată și sensibilă creație afectivă față de un spațiu urban cu care autorul (s-a născut într-o comună vrânceană, Vidra) se identifică de peste șase decenii. Arhitectul Dan Corneliu a fost nu doar locuitor al urbei tomitane – și este în continuare! –, ci și un creator al noii imagini arhitecturale a acesteia în calitate de șef de Proiect de sistematizare în anii '60-'70 ai secolului trecut (dar și participant în cadrul altor proiecte civile, turistice și industriale). Domnia sa nu a fost însă doar un arhitect: „cunoștințele profesionale de arhitect restaurator crescut la școala domnilor arhitecți Ștefan Balș și Radu Udroi, poate și vârsta înaintată, m-au îndemnat să fac fapte bune. Astfel, am fost determinat – *se confesează dânsul* – să ajut la proiectarea și apoi la urmărirea de șantier la două din mănăstirile la care am avut ocazia să le concep. Una este Mănăstirea «Sfântul Ioan Botezătorul» din Valea Mare, jud. Covasna, iar a doua, Mănăstirea Dervent din Ostrov, jud. Constanța”; și, de asemenea: „M-am gândit că orașul Constanța are nevoie de imagini și cel mai bun «save» de păstrare a imaginilor sunt Arhivele orașului. De aceea m-am gândit să donez desenele originale celor de la Arhive. Și atunci, ca să nu rămână nepublicate aceste desene, am profitat de ocazie și am considerat că este momentul cel mai bun în care o parte dintre originale să meargă la Arhive și o parte să fie publicate, pentru toți cei interesați”.

A rezultat, astfel, un tom aparte, a cărei relevanță este nu doar estetică și afectiv-patrimonială, ci și, nu mai puțin, documentar-științifică. El se alătură lucrărilor – nu multe, dar valoroase, fiecare prin particularitățile și vremurile în care a apărut, după 1990 mai ales – dedicate metropolei Dobrogei; într-o enumerare cronologică – Mihail Șerbănescu, *Constanța. Peisaje pontice. Pontus Euxinus Landscapes*. Prefață de Adrian Rădulescu, Editura Romart Design, Constanța, 1996 /160 pp./; Aurelia Lăpușan, Ștefan Lăpușan, *Constanța. Memoria orașului*, vol. I: 1878–1940, Editura Muntenia, 1997 /460 pp./; Marian Moise, *Constanța veche. Restituiri necesare*. Prefață de Constantin Cioroiu. Postfață de Stoica Lascu, Editura Menora, Constanța, 2001 /518 pp., facs./; volumele Doinei Păuleanu – *Axa Est-Vest. Constanța – istorie și dinamică interculturală*. Ediție revăzută și adăugită, Fundația Pro Arte, Constanța, 2000 /256 pp./, *Constanța. Aventura unui proiect european*, Ex Ponto, Constanța, 2003 /574 pp./, *Constanța 1878–1928. Spectacolul modernității târzii*, I-II, Arcade, București, 2005 [2006] /506 + 620 pp., il./, *Cazinoul din Constanța. Boemă, loisir și patrimoniu european la Marea Neagră*, Ex Ponto, 2011; ale aceleiași harnice și extrem de documentate autoare, în colaborare cu arhivistul Virgil Coman – *Catedrala „Sf. Apostoli Petru și Pavel” Constanța 1883–2008*. Tipărită cu binecuvântarea Î.P.S. Teodosie Petrescu Arhiepiscopul Tomisului. *125 ani de la punerea pietrei fundamentale. 130 ani de la reintegrarea Dobrogei la Statul Român*, Editura Arhiepiscopiei Tomisului, Constanța, 2008 /196 pp., il, facs./, *Moscheea Regală „Carol I” Constanța 1910–2010. Köstence „I. Carol” Kraliyet Camii 1910–2010. „Carol I” Royal Mosque Constanta 1910–2010*, Ex Ponto, Constanța, 2010 /190 pp., il., facs./; de asemenea – Vasile Marin, *Germinal de Constanța. Album de epocă. Case. Oameni. Fapte*, Editura Europolis, Constanța, 2007 /146 pp., il./; Virgil Coman, Constantin Cheramidoglu (coord.), *Constanța – mărturii documentare*, vol. I:

Regulamente ale administrației locale (1879–1949) (Arhivele Naționale. Serviciul Județean Constanța), Ex Ponto, Constanța, 2012 /472 pp./.

Așa cum spune scriitorul Ovidiu Dunăreanu – el însuși un valoros „descriptor” al Dobrogei, narativ însă, recentul roman *Lumina îndepărtată a fluviului (Istorisiri din Condica marilor și micilor praznice)* /356 pp./ propulsându-l între cei mai de seamă prozatori români contemporani –, „Surprinzător și riguros totodată, domnul Dan Corneliu vede, înțelege, filtrează și prezintă lumea din jur în dimensiunea ei etern-monumentală. Albușele sale de desene alb-negru sau cu nuanțe fine de culoare, redând case, străzi, parcuri, piețe, biserici, peisaje urbane în general, probează o sensibilitate aparte pentru conturarea cât mai expresivă a spiritului locului, o atracție a artistului spre ce este reprezentativ și are valoare și durabilitate. Linia simplă, precisă a schițelor, preocuparea pentru detaliile semnificative, deschiderea cosmică a perspectivelor și un anume lirism reținut, captivează și îmbie, pe cel care le privește, la reflecție” (p. III).

Într-adevăr, „dimensiunea etern-monumentală” a Constanței anilor 1980 se regăsește prin cele 63 de „schițe”, în care sunt imortalizate cele mai de seamă clădiri și străzi, datând, în general, din perioada de până la Primul Război Mondial – *Casa Alleon* (fig. 37), *Casele Beiu*, str. Mircea nr. 74 (p. 90) (demolate), *Crama „Dobrogea”*, str. Mircea colț cu str. Sulmona, „între timp demolată” (fig. 31), *Moscheea*, *Geamia Hunchiar* (fig. 28), *Casa cu Lei*, *Muzeul de Artă Populară*, str. N. Titulescu, Piața Ovidiu (fig. 14), str. Traian, Marc Aurelius, Callatis, str. Petru Rareș (fig. 34), *Biserica Greacă* (apare și *Sinagoga* de rit sefard) (fig. 18), *Templul Evreiesc*, str. Mircea (fig. 29), demolat în 1985, *Piața Ovidiu*, cu statuia poetului, „executată în 1887” (fig. 2), vedere spre stradela Vântului, colț cu str. Mircea (p. 98), Str. Ecaterina Varga 27, imobil „fosta Casă a Căsătoriilor” (p.100) (fig. 44), *Liceul „Mircea cel Bătrân”* (fig. 46, 47, 48, 49) p. 104, *Portul turistic Tomis* (fig. 58, 59, 60, 62). Puține dintre obiective sunt „povestite” și prin scris: *Vila Șuțu* (fig. 61) „construită în anul 1899, după planurile arh. Gr. Cerchez, la comanda numismatului și omului de cultură Mihail Șuțu. Clădirea este unicat în arhitectura Peninsulei îngemănând elemente arhitecturale tradiționale românești, cu cele de sorginte maură” (p. 134); „Teatrul de Stat a fost fondat în ianuarie 1951, cu denumirea de Teatrul de Dramă și Comedie. În prezent (în fapt, din 2010, aici este sediul Teatrului de Operă și Balet „Oleg Danovski”, înființat în 2004 – n.n.), funcționează sub denumirea Teatrul de Stat Constanța” (fig. 38) (p. 88); ori „Construcția farului a fost realizată în jurul anului 1300 (*Sic!* – n.n.) de către genovezii care făceau comerț în această zonă. A fost restaurat între 1858-1860 și a funcționat până în 1913” (fig. 10). Dintre reprezentările arhitecturale contemporane sunt reținute doar câteva – *Fântâna arteziană* din fața stadionului municipal (fig. 52) (nu mai este funcțională de mulți ani, fiind în pragul păcănirii complete); *Piața Farului* (fig. 50), respectiv *Monumentul Independenței* (fig. 45), „amplasat în 1985” pe Esplanada Casei de Cultură a Sindicatelor.

Cea mai recentă „radiografiere” imagistică a Constanței – prima dintre ele aparține scriitorului (funcționar la Constanța în epocă) Ioan Adam, *Constanța pitorească. Cu împrejurimile ei*, 1908; iar ultimele, în aceeași suită tematică: Adrian Rădulescu, Stoica Lascu, Puiu Hașotti, *Constanța. Ghid de oraș*, Editura Sport-Turism, București, 1985 /204 pp./ (și versiune în limba germană), respectiv Gheorghe Andronic, Marin Neațu, Adrian Rădulescu, Stoica Lascu, *Litoralul românesc al Mării Negre*, Editura Sport-Turism, București, 1989 (144 pp.) – se constituie într-o specioasă și prețioasă contribuție documentară la istoria celei mai vechi așezări urbane de pe teritoriul țării noastre – Tomis/Constanța.

Stoica Lascu

„Eikonocity”, Napoli, anul I, nr. 1, ianuarie – iunie 2016, 181 p., il., pl., h. ISSN 2499-1422.

Eikonocity – Storia e Iconografia delle Città e dei Siti Europei – History and Iconography of European Cities and Sites (Istoria și iconografia orașelor și siturilor europene) este o asociație

culturală care are ca principal obiectiv promovarea studiilor privind iconografia orașului și peisajului în epocile modernă și contemporană, vizând recuperarea identității istorice. Scopul său va fi atins prin organizarea de evenimente culturale, conferințe, seminarii și expoziții; promovarea cercetărilor proprii prin publicarea sub diverse forme (publicații online, tipărite, sau pe suport multimedia); cursuri de instruire; realizarea propriului organ de informare: revista *Eikonocity*; dezvoltarea cercetării prin colaborare cu alte instituții cu preocupări similare, la nivel național și internațional.

Asociația *Eikonocity* își desfășoară activitatea sub coordonarea Centrului de cercetare inter-departamentală privind iconografia orașului european (CIRICE) al Universității „Frederic al II-lea” din Napoli și se sprijină pe două instrumente din mediul on-line.

Platforma on-line *Eikonocity* (<http://www.eikonocity.it/>) mai publică și recenzii, prezentări de manifestări, invitații la sesiuni și conferințe, link-uri utile.

Revista *Eikonocity*, cu ritm de apariție semestrial și regim de publicare *blind review*, își propune să fie un loc de discuții, informare și difuzare de opinii și studii științifice pe teme legate de istoria orașului și a peisajului urban, iconografia și evoluția modurilor de reprezentare a orașului și peisajului începând cu epoca modernă.

Ne bucurăm să semnalăm apariția primului număr al revistei colegilor noștri italieni.

Numărul 1 (an I), ianuarie-iunie 2016, este unul special, îngrijit de Francesca Capano, Maria Ines Pascariello și Massimo Visone și cuprinde o selecție din lucrările prezentate la a VI-a ediție a congresului internațional CIRICE, care s-a desfășurat la Napoli, între 13 și 15 martie 2014, sub genericul *Città mediterranee in trasformazione. Identità e immagine del paesaggio urbano tra Sette e Novecento (Orașe mediteraneene în transformare. Identitatea și imaginea peisajului urban între secolele al VIII-lea și al XX-lea)*.

Editorialul bilingv (italiană și engleză) al profesorului Alfredo Buccaro este o prezentare a centrului și a politicii universității gazdă în privința cercetării istoriei și iconografiei urbane europene. Textul editorialului poartă titlul (redat aici doar în traducere în limba română, ca și toate celelalte care vor urma) sugestiv: *Iconografia și identitatea istorică a orașului și a peisajului urban: o nouă oportunitate de a studia și compara*.

Cele zece articole din revistă aparțin unor cercetători tineri, aflați la început de drum, și sunt următoarele:

– Maria Ines Pascariello, *La prima vedere. Povestea orașului prin imagini între vizualitate și reprezentare*;

– Francesca Capano, *Arhivele fotografice pentru istoria arhitecturii și a peisajului*;

– Cosimo Monteleone, *Quaestiones perspectivæ – Reprezentarea orașului în Renaștere*;

– Stefania Pollone, *Iconografia și istoriografia peisajului arheologic Paestum. Reflecții în practica restaurării în secolele XVIII și XIX*;

– Emma Maglio, *Evoluția rolului orașului istoric Rhodos în perspectiva normelor otomane și italiene în lumina surselor iconografice*;

– Ornella Cirillo, *Observare, evaluare, prefigurare. Aportul cartografiei în lecturi despre Napoli de la sfârșitul secolului XIX și la începutul secolului al XX-lea*;

– Giovanna Ceniccola, *Imaginea peisajului istoric al regiunii Sannio din partea superioară a Văii Telesina. Arhitecturi rurale și transformări urbane*;

– Maria Martone, *Transformările teritoriale ale spațiului pontin în secolul XX. Recognoscibilitatea istorică a locurilor în iconografia secolelor XIX și XX: câteva exemple*;

– Ewa Kawamura, *Iconografia în producția de imprimare Richter & C. pentru sectorul turistic între 1900 și 1930*;

– Alessandra Terenzi, *Palestina de-a lungul rutelor caravanelor. Între peisaje consolidate și revoluțiile așezărilor*.

Toate articolele revistei, care are un regim *open acces*, sunt disponibile în varianta digitală la adresa <http://serena.unina.it/index.php/eikonocity>.

Volumul se încheie cu programul complet al celei de a VI-a ediții a congresului internațional CIRICE, care s-a desfășurat la Napoli, între 13 și 15 martie 2014. Materialele conferinței în varianta integrală (1228 pagini) pot fi consultate (și chiar descărcate, în format „pdf”), de la adresa <http://www.eikonocity.it/2015/09/30/cirice-2014-citta-mediterranee-in-transformatione/>.

Anda-Lucia Spânu

ANDREEA UDREA, IRINA CALOTĂ, ILINCA PĂUN CONSTANTINESCU, TOADER POPESCU, Cincinat Sfințescu: începuturile urbanismului românesc, Editura Universitară „Ion Mincu”, București, 2015, 64 p. +1 pl.+ 1 CD

Personalitatea lui Cincinat Sfințescu (1887–1955) este prea puțin cunoscută astăzi. Prin urmare, este salutară ideea unui grup de tineri de la Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” de a-și propune readucerea acestei personalități în actualitate. Lucrarea de față este rezultatul unui proiect intitulat *Cincinat Sfințescu. Organizarea arhivei și interpretare teoretică*.

După cum aflăm din *Introducere* (care are și o variantă în limba engleză), inițiatorii urmăresc să-l readucă în atenția publică pe întemeitorul urbanismului românesc, cât și istoria acestui domeniu. Proiectul și-a propus realizarea unei adevărate arhive a urbanismului din România. Prezenta lucrare constituie doar o parte a proiectului și conține o *Notă biografică* atent și documentat elaborată și o bibliografie a lucrărilor lui Sfințescu, la care au contribuit, probabil, toți membrii echipei. Remarcabilă pentru structura, precizia și stilul său, biografia ne oferă informații despre familia Sfințescu, perioada studiilor, activitatea sa ca funcționar public, despre strădaniile sale de popularizare a urbanismului prin conferințe, scrieri, articole, printr-o intensă participare publicistică, prin prezența sa activă în organizații naționale de profil (Uniunea Orașelor din România, Societatea Urbaniștilor) și internaționale (*International Federation for Housing and Town Planning, Union Internationale de Villes*). De observat că, la fel ca și în cazul altor personalități ale vremii, după studiile din țară (Școala de Poduri și Șosele din București), Sfințescu a avut o bursă în anii 1910–1913, pentru a-și desăvârși pregătirea în Germania. În urma unei vizite în Anglia, a publicat un prim studiu în România, despre orașele-grădină văzute acolo, comparate cu cele din alte țări. Revenit în țară, el a fost numit șef al Serviciului Planul Capitalei din Primăria Municipiului București. A ocupat apoi mai multe funcții de răspundere în aceeași instituție, timp de două decenii. Așa cum observă autorii, acestea au contribuit la perfecționarea sa ca urbanist, alături de celelalte activități în care a fost angrenat. El, cu echipa sa de la Primărie, a elaborat planurile de sistematizare a Bucureștiului din 1921 și 1932. Tot el a întocmit planul de sistematizare a orașului Bazargic, proiectul de urbanizare a comunei Băneasa, cel al căii ferate de-a lungul Dâmboviței ș.a. Studiile sale teoretice s-au concretizat în tratatele *Urbanistica generală* și *Superurbanismul*. Ca reprezentant al României în asociațiile urbanistice internaționale, el a redactat rapoartele de țară pentru reuniunile anuale ale acestor organizații din anii interbelici și a devenit cunoscut în acest domeniu. Experiența sa vastă și cunoștințele dobândite l-au impus, din 1920, ca profesor la Școala Superioară de Arhitectură. El a predat cursuri de specialitate și la Școala Specială de Geniu, pentru ofițerii acestei arme și la Școala de Științe de Stat. A fost profesor timp de 29 de ani, în care a pledat în fața generațiilor de studenți pentru cunoașterea și aplicarea regulilor urbanismului în România.

Activitățile sale multiple denotă o capacitate de muncă deosebită, cunoștințe foarte bogate din domeniile abordate, perseverență și erudiție. O schemă a acestor activități facilitează înțelegerea contribuțiilor sale, ca și planșa de la sfârșit, care cuprinde *Cronologia detaliată a activității lui C. Sfințescu*, prezentată într-un mod original.

Unele dintre aceste contribuții sunt expuse analitic în studii elaborate individual de membrii echipei de proiect. Andreea Udrea prezintă participările la reuniunile internaționale consacrate urbanismului în anii interbelici. Ca întemeietor și exponent al disciplinei urbanismului în România, Cincinat Sfințescu era cel mai indicat să reprezinte țara la întâlnirile marilor organizații internaționale. Autoarea sintetizează contribuția lui la constituirea domeniului în România și schițează filosofia sa

urbanistică. Irina Calotă tratează aportul lui Sfințescu la chestiunea locuințelor din România în anii interbelici. Autoarea analizează sistematic studiile și soluțiile teoretice și practice propuse de C. Sfințescu în această problemă și conchide că activitatea lui în privința locuirii urbane este o bază de plecare și în cercetările de astăzi pe această temă. La rândul său, Toader Popescu se oprește asupra unui alt domeniu din preocupările urbanistice ale lui C. Sfințescu: circulația și transporturile urbane. Autorul stabilește, de la început, rolul de pionierat al lui Sfințescu și în acest domeniu, semnalând importanța majoră acordată de Sfințescu acestei probleme în primul plan de sistematizare a Capitalei (1914–1921). Autorul urmărește evoluția abordărilor lui Sfințescu în acest domeniu și constată o creștere evidentă. Surprinde stringenta actualitate a unora dintre subiectele studiate de Sfințescu: descongestionarea traficului, parcurile în centru, circulația în sens unic ș.a., ceea ce dovedește că nu au fost găsite soluții nici astăzi, desigur, în contextul dezvoltării accelerate a Capitalei.

Toate studiile menționate sunt meritorii, documentate temeinic, argumentate, marcând începutul punerii în circulație largă a unui aport deosebit la nașterea și dezvoltarea urbanismului în România. Acestea trebuie și probabil vor fi continuate în viitor.

De remarcat faptul că multe dintre chestiunile dezbătute în epocă sunt de mare actualitate. Așadar, cunoașterea acestor idei și soluții nu are astăzi doar un caracter istoric, ci poate avea și consecințe practice, ca surse de inspirație pentru soluțiile căutate unor probleme curente, ca bază documentară pentru noile cercetări ce se impun în vederea găsirii rezolvărilor problemelor cu care se confruntă dezvoltarea centrelor urbane de astăzi.

Trebuie remarcată și ilustrația, planurile reproduse, întreaga ținută grafică excelentă a lucrării, care, prin datele adunate și sistematizate, prin jaloanele teoretice fixate, prin analizele întreprinse devine un instrument de lucru pentru toți cei interesați de urbanism și mai ales de istoria sa.

Vasile Ciobanu

VIAȚA ȘTIINȚIFICĂ / THE SCIENTIFIC LIFE

Cea de-a XXII-a ediție a Congresului Internațional de Științe Istorice, Jinan, China, 2015

În a doua parte a lunii august a anului 2015, a avut loc ediția a XXII-a Congresului Internațional de Științe Istorice, manifestare științifică de înalt nivel a istoricilor din întreaga lume, care se întrunește o dată la fiecare cinci ani. România a găzduit congresul în 1980 și, chiar și în prezent, unii participanți mai în vârstă de la acest congres își amintesc cu plăcere de timpul petrecut cu acea ocazie în țara noastră. De această dată, am asistat la o premieră: a fost prima dată când reuniunea internațională a istoricilor a avut loc într-o țară din Asia, în China. Acestei țări i-a fost acceptată candidatura la congresul precedent, de la Amsterdam (2010), orașul ales drept gazdă fiind Jinan, capitala provinciei Shandong, a treia ca mărime din China, manifestarea fiind organizată de Asociația Istoricilor Chinezi și de Universitatea din Shandong.

Congresul a cuprins patru teme majore: „China from Global Perspectives”, „Historicizing Emotions”, „Revolutions in World History: Comparisons and Connections” și „Digital Turn in History”. S-au adăugat o serie de sesiuni comune, organizate de comisiile de specialitate pe teme de cercetare istorică, mese rotunde, dezbateri, expoziții etc. Au participat peste 2 500 de istorici din întreaga lume (din 88 de țări).

România a fost mai bine reprezentată la acest congres, față de cel precedent. Domnul acad. prof. univ. dr. Ioan-Aurel Pop a condus masa rotundă cu titlul „Law and Regulation in Eastern Europe”, iar domnul prof. univ. dr. Ioan Bolovan s-a implicat activ în organizarea dezbaterilor Comisiei Internaționale de Istorie a Demografiei, alături de mai tinerii colegi Marius Eppel, Luminița Dumănescu și Ana Sima de la Cluj. De altfel, în final, domnul Bolovan a fost ales președinte al acestei Comisii.

România a fost reprezentată și în cadrul sesiunii comune organizată de Katalin Szende (CEU Budapesta), din partea Comisiei Internaționale de Istorie a Orașelor, în colaborare cu Comitetul Național Finlandez, reprezentat de Marjaana Niemi (University of Tampere), aceasta fiind principala sesiune din cadrul congresului care a avut ca temă istoria urbană. Subiectul reuniunii a fost: „*Cities and Their Spaces: New Approaches in Urban Studies and Cartography*”, iar lucrările au avut loc în data de 26 august 2015. Au conferențiat Anna Anisimova (Institute of World History, the Russian Academy of Sciences, Moscow), cu comunicarea *Spatial Structures and their Construction in English Monastic Towns*; Laurențiu Rădvan (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași), *Space distribution in late medieval and pre-modern towns in the Romanian Principalities*; Preston Perluss (IAE, Université Pierre Mendès France, Grenoble), *Mortmain Properties in the Urban Environment and microscale neighbourhood social reconstitutions*; Salvatore Bottari (University of Messina), *The Sicilian port towns in the eighteenth century: trade, social actors, infrastructure improvements and urban development*; Li Wei (Shandong University), *Gentrification in Canadian Inner Cities: Its Impact on Society*; Lars Nilsson (Institute of Urban History, Stockholm University), *Urban Space in the Post-industrial Era*. Comunicările au fost însoțite de discuții și comentarii, concluziile fiind pozitive.

La finalul congresului, a avut loc adunarea generală, care a decis ca următoarea ediție a manifestării să revină în Europa, urmând să fie organizată în preajma României, la Poznan, în Polonia. Cu această ocazie sperăm într-o participare și mai numeroasă a țării noastre, istoricii români având posibilitatea de a-și face cunoscute cercetările în fața unui public de specialitate.

Laurențiu Rădvan

Food and the City. Il cibo e la città. Al VII-lea Congres al Asociației Italiene pentru Istorie Urbană, Milano-Padova, 2-5 septembrie 2015

Asociația Italiană de Istorie Urbană organizează, la fiecare doi ani, câte un congres internațional, tematic, menit să ofere o platformă de discuție cercetătorilor din mai multe discipline de studiu ale domeniului de istorie urbană ales. În anul 2015, întâlnirea a ajuns la ediția a VII-a, prestigiul și amploarea reuniunii științifice crescând de la an la an.

Pre-deschiderea festivă a congresului a avut loc în data de 2 septembrie, la Teatro della Terra del Parco della Biodiversità din Milano, sub titlul *Expoziții Universale în Europa. Actori, public, amintiri între metropole și colonii*, ca parte a manifestărilor din cadrul Expoziției Universale care s-a desfășurat din 1 mai până la 1 octombrie 2015 sub motto-ul *Hrănirea planetei. Energie pentru viață*.

În zilele următoare (3-5 septembrie 2015), orașul Padova a fost gazda lucrărilor celei de-a VII-a ediții a Congresului Asociației Italiene pentru Istorie Urbană. Universitatea padovană a pus la dispoziția organizatorilor încăperile Palazzo del Bo, sediul său principal, și două dintre sediile Departamentului de Științe Istorice, Geografice și Antichitate: Palazzo Liviano (Departamentul de Științe ale Antichității) și Palazzo Luzzato Dina (Departamentul de Științe Istorice).

Tema dezbătută de cei 420 de participanți la Congres, dintre care 160 de cercetători străini (de unde și două limbi „oficiale” ale congresului, italiană și engleză), a fost *Mâncarea și orașul (Food and the City / Il cibo e la città)*.

Mâncarea a jucat un rol vital în istoria orașelor, influențându-le economia, forma, aspectul, spațiul construit și cel rămas liber, funcțiile, ritualurile și viața cotidiană. Prin alegerile alimentare s-au exprimat grupurile etnice sau religioase și s-au evidențiat deosebiri sociale sau culturale. Legăturile dintre produsele alimentare și viața socială sau valorile culturale sunt considerate parte a patrimoniului istoric al orașelor și teritoriilor lor, o componentă esențială a amintirilor colective, fundament al identității urbane, regionale și naționale. Încă din cele mai vechi timpuri și până la epoca contemporană, procesele legate de producția, prepararea, comerțul, distribuția și consumul de alimente au fost în centrul politicilor puse în aplicare de către autoritățile municipale și de stat, puncte de comparație și de dispută între clase sociale și grupuri de interese, într-o constantă dialectică între producători și consumatori, între reguli și practici, între reglementări și afaceri libere. Arhitectura spațiilor alocate acestor funcții, înfățișările și reprezentările banchetelor și ceremoniilor și schimbările intervenite în obiceiuri și modă, indică multiple legături între produsele alimentare și viața urbană, oferind perspective pentru relevarea rolurilor specifice pe care mâncarea le joacă în istoria orașelor și teritoriilor.

Cei doi organizatori, *Università degli studi di Padova* și *Associazione Italiana di Storia Urbana* au gândit manifestarea în trei mari sesiuni tematice, coordonate de către profesioniști ai domeniului, fiecare dintre acestea cu mai multe secțiuni, în care au fost discutate subiecte particulare, cu unul sau doi coordonatori-moderatori, după cum urmează:

Macrosesiunea A: *Mâncare, cultură și societate*, coordonată de Carlo M. Travaglini de la Universitatea din Roma (cu 15 secțiuni).

Macrosesiunea B: *Mâncare, instituții și conflicte*, coordonată de Donatella Strangio de la Universitatea Sapienza din Roma (14 secțiuni).

Macrosesiunea C: *Locuri și procedee de procesare a mâncării*, coordonată de Rosa Tamborrino de la Politehnica din Torino (34 de secțiuni).

Lucrările s-au desfășurat pe principiul sesiunilor paralele, câte opt concomitent, în săli diferite ale celor trei clădiri menționate.

Având în vedere amploarea evenimentului și multitudinea temelor diferite de discuție, este imposibilă prezentarea, aici, a tuturor subiectelor discutate. Nu ar fi corectă nici prezentarea selectivă doar a câtorva comunicări, pentru că alegerea acestora ar fi, evident, subiectivă. Consider, însă, oportun să specific faptul că din România au fost doi participanți: domnul Simion Câlția, de la Universitatea din București cu comunicarea *Changing the Food Regulations: from Food Sufficiency*

Concerns to Sanitary Norms – în secțiunea B13, *Quantita e/o qualità? Modelli pubblici e privati di consumo alimentare in area urbana nell'Ottocento* (coordonată de Raffaella Salvemini de la Institutul de Studierea Mediteranei – Napoli) și autoarea acestor rânduri, de la Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu cu comunicarea *Urban Food in Text and Image. Historical Images of Nowadays Romanian Cities in 18th and 19th Centuries European Travel Literature* – în secțiunea C8, *Vivere la città: mercanti e mercanzie alimentari sele osservazioni dei viaggiatori (dal Medioevo all'età contemporanea)*, partea a doua: *Tra Mediterraneo e Mar nero: spazi e mercati del cibo* (coordonată de Mirella Vera Mafrici de la Universitatea din Salerno).

Pentru cei interesați să afle detalii, menționez și faptul că majoritatea vorbitorilor au pus la dispoziția colegilor participanți și, implicit, a publicului larg, variantele de lucru ale materialelor prezentate, care pot fi studiate, alături de programul complet și alte detalii ale întâlnirii, pe site-ul manifestării <http://www.storiaurbana.org/index.php/it/congressi/padova-2015/9-congressi/682-il-cibo-e-la-citta-paper-food-and-the-city>), unde au fost publicate cu ceva vreme înaintea evenimentului. Astfel, dezbaterile au fost mult înlesnite, putându-se desfășura și în afara programului strict dedicat prezentărilor, care, cum bine știm, nu este niciodată suficient într-o astfel de situație.

Evenimentul a fost foarte bine organizat, locațiile și dotările oferind toate cele necesare prezentărilor științifice, iar activitățile de socializare incluse în program au fost bine alese, diverse și plăcute. Universitarii gazde au beneficiat de ajutorul multor studenți bi- sau tri-lingvi și de sprijinul unui mare număr de sponsori. Erudiții care ne-au vegheat de pe pereții pictați ai impozantelor săli din diferitele clădiri ale universității (toate palate renașcentiste) nu au părut deloc deranjați de companie, ba din contră, iar calitatea prezentărilor a fost pe măsură!

Anda-Lucia Spânu

IN MEMORIAM

EUGENIA GRECEANU
(26 martie 1928, București – 11 iunie 2016, București)

La 11 iunie 2016, Eugenia Greceanu a părăsit această lume și a lăsat un loc gol în rândurile arhitecților de elită, ale specialiștilor în protecția și restaurarea monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice, ale cercetătorilor istoriei orașelor.

Eugenia Greceanu s-a născut la 26 martie 1928, în București. A urmat Facultatea de Arhitectură în orașul natal, terminându-și studiile în 1953. Pentru început, a lucrat la Institutul pentru Sistematizarea Orașelor și Regiunilor. Din 1954, s-a ocupat de proiecte de restaurare a unor monumente istorice în cadrul aceluiași institut. Începând din anul 1960, Eugenia Greceanu a fost referent în Direcția Monumentelor Istorice (DMI) din Comitetul de Stat pentru Construcții, Arhitectură și Sistematizare, ocupându-se de spațiul din sudul Transilvaniei. Un rezultat al acestei perioade este și publicarea unui studiu despre *Monumentele medievale din Mediaș* (1968), apărut după trei ani și în limba germană. Din această poziție de la DMI, Eugenia Greceanu a inițiat declararea rezervațiilor arhitectonice din 12 centre urbane. Între anii 1972 și 1974, a fost șef al serviciului de avizare din DMI. În anul 1974, și-a depus teza de doctorat despre *Arhitectura bisericilor românești de zid din secolele XIII-XVII*. Susținerea a avut loc însă abia 3 ani mai târziu, din cauza opoziției organizației PCR a Municipiului București. În anul 1974, i s-a încredințat spațiul de la sud și est de Carpați. Aici a elaborat studii pentru evaluarea valorii arhitectonice și urbanistice a centrelor orașelor Roman, Pitești și Botoșani. În același timp, a colaborat la proiectul Legii patrimoniului cultural național. În urma desființării DMI, în 1977, Eugenia Greceanu a fost mutată la Muzeul de Istorie al R. S. România. Aici a continuat cercetările de istorie a orașelor cu ansamblurile medievale Pitești și Botoșani, publicând două volume pe aceste teme, în 1981 și 1982, reeditate în anii 2007 și 2009. Ambele au reprezentat evenimente editoriale și au însemnat, așa cum constata prof. arh. Teodor Octavian Gheorghiu, „prima încercare de a oferi mediului urban românesc medieval un binemeritat statut”, trăgând un prim semnal de alarmă, temeinic documentat, față de demolările începute. În același timp, autoarea „propunea o metodă de studiu neutilizată până în acel moment”. Ecoul din epocă al acestor volume și absența lor din circuitul științific au impus revizuirea și reeditarea lor (*HU*, XIX, 2011, 229-232).

În anul 1983, Eugenia Greceanu a fost pensionată, dar și-a continuat activitatea de cercetare și a publicat rezultatele unor investigații anterioare. În anul 1990, recunoscându-i-se contribuțiile, a fost desemnată membru al Comisiei Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice, iar între anii 1993 și 2001, a îndeplinit funcția onorantă de președinte al Comitetului Național Român al ICOMOS. Din anul 2001, a fost membru de onoare al Comisiei Monumentelor Istorice.

Activitatea de cercetare s-a soldat, pe lângă zecile de proiecte și documentații, cu alte zeci de comunicări științifice prezentate la sesiuni de comunicări științifice, cu patru volume de autor publicate și peste 60 de studii și comunicări apărute în reviste de specialitate. Autoarea a arătat un interes aparte pentru concepte și noțiuni, pentru metodele de cercetare și punere în valoare a centrelor istorice ale orașelor.

Acumulând un bagaj bogat de cunoștințe, pasionată de cercetarea și restaurarea monumentelor de arhitectură, Eugenia Greceanu a fost chemată să împărtășească tinerelor generații din experiența adunată. Astfel, în anii 1970–1982, a ținut prelegeri de istorie a arhitecturii și de protecție a monumentelor istorice la cursurile de reciclare a muzeografilor, iar în perioada 1992–2001, a fost profesor asociat la Catedra de istorie a arhitecturii din Universitatea de Arhitectură „Ion Mincu”.

Interesul constant pentru trecutul orașelor a adus-o pe eminenta arhitectă printre membrii fondatori ai Comisiei de Istorie a Orașelor din România, fiind aleasă și în Comitetul CIOR în anii 1992–2002. De asemenea, ea a fost și colaboratoare a revistei noastre, ca și a *Revistei monumentelor istorice*, a

Buletinului Comisiei Monumentelor Istorice, a Revistei muzeelor și monumentelor, a revistei Arhitectura, a revistei Studii și cercetări de istoria artei ș. a. În toate ședințele și adunările noastre, Eugenia Greceanu a fost o prezență stenică, a făcut propuneri și remarci critice, a contribuit la dezbateri elevate.

O recunoaștere a meritelor sale științifice în cercetarea, restaurarea și conservarea monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice a venit în anul 2006, din partea Filialei București a Ordinului Arhitecților din România, care i-a conferit premiul *Opera Omnia*. Încă în 2005, președintele Ordinului Arhitecților din România, prefațând amintirile Eugeniei Greceanu despre sovietizarea învățământului de arhitectură din România, vedea în eminența sa colegă „unul dintre rarele spirite clare ale arhitecturii românești, căruia domeniul restaurării îi datorează foarte mult. Memoria prodigioasă și sensibilitatea au fost probabil conștiincios cultivate în anii de liceu. Concizia și logica argumentației vin din Școala de Arhitectură. Combativitatea, pasiunea șarjelor critice și puterea de muncă vin cu siguranță din respectul datorat istoriei orașelor și monumentelor sale” (*Arhitecți în timpul dictaturii. Amintiri*, București: Simetria, 2005, 111).

Eugenia Greceanu a lăsat în urmă o serie de împliniri care îi asigură neuitarea celor care i-au fost colegi și prieteni. Nu vor putea fi uitate volumele sale, soluțiile exemplare din proiectele întocmite, intervențiile sale pline de vervă, dar și de conținut, din reuniunile științifice și manifestările asociațiilor din care a făcut parte.

Membrii CIOR îi vor păstra o neștersă amintire, pentru contribuțiile sale la viața asociației noastre, pentru combativitate și spirit critic, pentru propunerile novatoare și respingerea compromisului, pentru prezența sa activă în reuniunile Comisiei noastre.

Odihnească-se în pace!

Vasile Ciobanu

OLIVER VELESCU

(17 februarie 1928, Oravița – 6 august 2016, București)

Istoricul Oliver Velescu a dispărut dintre noi la mijlocul verii anului 2016, în urma unei grele suferințe, fiind regretat de toți cei care l-au cunoscut și apreciat pentru calitățile sale de om și de specialist. El s-a născut la Oravița, în 17 februarie 1928, și a urmat cursurile Facultății de Istorie din București, încheiate în anul 1954. În același an, tânărul Oliver Velescu, atras spre cercetare de pe băncile facultății, a început colaborarea cu Direcția Monumentelor de Arhitectură din Comitetul de Stat pentru Arhitectură și Construcții, pentru care a redactat un studiu de uz intern despre cetățile și castelele din Regiunea Autonomă Maghiară. În anii 1955–1957 a fost angajat la Institutul Central pentru Sistematizarea Orașelor, unde a elaborat documentații istorice privind o serie de orașe din Transilvania și Banat, pentru care i-au fost utile cunoștințele sale de germană și maghiară. De asemenea, a întocmit documentații pentru restaurarea unor monumente ca Biblioteca Bathyanum și Catedrala romano-catolică din Alba Iulia, Casa Teleky din Târgu Mureș, biserica din Gurasada ș.a. Un studiu aprofundat și documentat, inclusiv în arhivele din Budapesta, a întreprins pentru restaurarea castelului de la Hunedoara, publicat în două ediții, 1961 și 1968. La restaurarea Casei Hirscher din Brașov, a colaborat cu arh. Eugenia Greceanu, studiul rezultat fiind publicat în 1965. Mai multe descoperiri și comunicări științifice i-au fost prilejuite de studiile pentru restaurarea bisericii Patriarhiei din București. În urma cercetărilor de teren din Transilvania, ca referent în Direcția Monumentelor Istorice, a completat lista monumentelor și a publicat în 1964 lucrarea *Cetăți țărănești din Transilvania* (de fapt, bisericile-cetăți săsești, care în regimul comunist nu puteau fi numite astfel). Contribuții reale în urma altor cercetări de aceeași natură a publicat Oliver Velescu și despre mănăstirea Bezdin, despre stemele domnitorilor Moldovei aflate în biserica-cetate din Boian (județul Sibiu), despre vechile teatre din Arad și Oravița, despre biserica Sf. Gheorghe din Galați (demolată) ș.a.

Istoricul a devenit specialist în restaurarea și protejarea monumentelor istorice, fiind preocupat și de metodologia evidenței monumentelor istorice, de pregătirile pentru o nouă lege a protejării monumentelor, publicând o serie de materiale în acest sens. Alte zeci și zeci de referate despre starea unor monumente, cu propuneri de restaurare și de protejare, au rămas inedite și pot fi regăsite în arhive. Din păcate, eforturile sale și ale celorlalți specialiști au rămas fără efect, în 1977, Direcția Monumentelor Istorice fiind desființată. El a trecut, din 1974, la Centrul de Cercetări pentru Turism, ocupându-se de valorificare monumentelor istorice prin turism și publicând o serie de ghiduri turistice, participând la pregătirea ghizilor. În 1978, a trecut la Muzeul de Istorie al Municipiului București, unde a susținut conservarea vechii arhitecturi a orașului prin „seri muzeale” și conferințe, oprite în 1987, în febra demolărilor din Capitală. Tot aici, a pledat pentru reluarea editării anuarului *București. Materiale de istorie și muzeografie*, în 1980, redactând primele patru volume ale seriei noi. În anul 1988, s-a pensionat, fiind apreciat pentru inițiativele sale, pentru competența și devotamentul de care a dat dovadă. El a continuat să colaboreze cu Muzeul și n-a încetat activitatea sa de cercetare.

În anul 1992, Oliver Velescu s-a numărat printre membrii fondatori ai Comisiei de Istorie a Orașelor din România, fiind ales membru al Comitetului CIOR (1992–2008) și al colegiului de redacție al revistei noastre (1993–2008). Bogata sa experiență de cercetare a fost de un real folos Comisiei, aproape în fiecare ședință a Comitetului și a redacției propunerile sale aducând soluții și idei pentru noi direcții de acțiune, pentru cooptarea unor noi membri, a unor noi colaboratori ai revistei. Oliver Velescu a fost coautor la *Bibliografia istorică a orașelor din România*, apărută la Editura Academiei, în 2008. De asemenea, el a fost o prezență constantă la dezbaterile organizate de CIOR și la sesiunile sale anuale. Opt dintre comunicările prezentate la aceste manifestări științifice și cinci recenzii sau note științifice au apărut în paginile anuarului de față. Merită menționate și contribuțiile sale (recenzii, note) la buletinul *Informații privind istoria orașelor*, publicat de CIOR.

În ultima parte a activității sale, istoricul a reeditat și prefațat volumul lui Domenico Caselli, *Cum au fost Bucureștii de odinioară* (1994) și a publicat, în colaborare, albumul *The Kretzulescu Palace and its Surrounding Yesterday and Today* (2002) și studiul *Vornicia orașului București* (2002). De-a lungul activității sale, Oliver Velescu a publicat aproape o sută de studii, comunicări și note științifice, în volumele unor manifestări științifice și în reviste de specialitate, ca: *Revista Monumentelor Istorice*, *Studii și Cercetări de Istoria Artei*, *Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice*, *Banatica*, *Historia Urbana*, *Forschungen zur Volks- und Landeskunde*, *Arhitectura*, *București. Materiale de Istorie și Muzeografie*, *Arhitect* ș.a. La acestea se adaugă zeci de articole în ziare și reviste de cultură.

În toate lucrările sale științifice, Oliver Velescu a folosit o largă bază documentară, coroborată cu verificarea informațiilor regăsite pe teren. În consecință, a adus însemnate contribuții la cunoașterea trecutului monumentelor studiate, a istoriei noastre în general. El a avut bucuria de a putea să transmită noilor generații o parte din tezaurul de cunoștințe adunate de-a lungul anilor, în cadrul cursurilor *Istoria doctrinelor de restaurare a monumentelor istorice din România și Istoria evidenței monumentelor istorice*, pe care le-a susținut la Școala de Înalte Studii Postuniversitare, secția Restaurarea monumentelor, de la Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”.

O recunoaștere publică a meritelor omului și specialistului în protejarea monumentelor istorice Oliver Velescu a avut loc la împlinirea a 85 de ani de viață, când câteva instituții și persoane cu care a colaborat strâns au omagiat activitatea și competența sa, în cadrul unei manifestări memorabile, despre care revista noastră a relatat în paginile sale din tomul XXI, 2013, pp. 313-314.

Absența dintre noi a lui Oliver Velescu se va resimți; ne vor lipsi sfaturile și informațiile sale enciclopedice, dar vom avea la îndemână lucrările sale științifice, prezente în marile biblioteci și în multe biblioteci personale. Prin ele și prin întreaga lui activitate, Oliver Velescu va rămâne mereu în amintirea noastră.

Odihnească-se în pace!

Vasile Ciobanu

CĂTRE AUTORI

Anuarul *Historia Urbana* promovează publicarea de articole, studii și note bibliografice axate pe subiecte de istoria orașelor. Comitetul de redacție are dreptul de a respinge materialele lipsite de valoare științifică și poate să solicite autorilor revizuirea textelor pentru a corespunde exigențelor profesionale specifice revistei. De asemenea, redacția respinge articolele care au mai fost publicate în alte reviste sau cărți. Manuscrisele și CD-urile predate la redacție nu se restituie autorilor.

Textul:

Manuscrisele vor fi predate redacției atât imprimate, cât și pe suport informatic, în fișiere *.doc sau *.rtf. În ambele variante textele trebuie să coincidă în totalitate.

Textele manuscriselor vor fi redactate cu programul Word / Microsoft Office (sau cu alte programe care salvează fișiere compatibile cu Word), cu fonturi Times New Roman (excepție caracterele speciale – chirilice, grecești etc.), de mărime 12, la un rând și jumătate, cu paragrafele de 1 cm. Notele vor fi dispuse la subsolul paginii (*footnote*), mărimea fonturilor fiind de 10. Se vor păstra pe fiecare pagină margini de cca. 3 cm, pentru corecturi.

Redacția acceptă manuscrise în limba română și în limbi de circulație internațională.

Rezumatul, cuvintele cheie și referințele despre autori:

Indiferent de limba în care sunt redactate, manuscrisele vor fi însoțite de rezumat în limba română și în limba engleză. Tot în limba engleză se vor traduce titlul lucrării, 5-10 cuvinte cheie referitoare la subiectul lucrării și câteva referințe despre autor (titlul științific, funcția, profesia, instituția unde activează, adresa acesteia, un nr. de telefon și o adresă de email). Rezumatul poate varia ca întindere, de la 150–300 de cuvinte (o jumătate de pagină), în cazul articolelor de până la 20 pagini, și până la 2 000 de cuvinte în cazul articolelor ample și publicate în alte limbi, excepție făcând engleza.

Sistemul critic:

Sistemul de note utilizat de *Historia Urbana* este cel occidental, fapt pentru care vă recomandăm să utilizați MANUALUL DE STILURI CHICAGO. (Referințe la: http://www.chicagomanualof-style.org/tools_citationguide.html).

Se vor respecta abrevierile folosite în revista *Historia Urbana*, scrise cursiv, ori se vor propune altele noi, dacă va fi cazul.

Orice referință bibliografică, din text sau de la sistemul critic, care nu este în limbile română, engleză, franceză sau germană, va fi urmată, între paranteze drepte, de traducerea în limba în care este redactat articolul (română sau o limbă de circulație internațională). Referințele redactate cu caractere slave (din rusă, bulgară) vor fi transliterate după normele utilizate de Academia Română (vezi <http://ro.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Transliterare>). Abrevierile care desemnează termeni specifici unui anumit domeniu (din jargonul profesional) și care nu sunt de uz general vor fi însoțite – doar la prima menționare în text – de explicarea lor, cuprinsă între paranteze rotunde. De exemplu: „PUG (plan urbanistic general)”.

Ilustrația:

Componentele grafice (tabele, imagini, planșe, hărți, schițe etc.) trebuie să fie de cea mai bună calitate. Ele vor fi anexate sub formă de fotografii, fotocopii („Xerox”), printuri (pe imprimantă laser) sau schițe de mână. Se acceptă și materiale scanate, alb-negru, la o rezoluție minimă de 360 dpi, în format JPG. Dimensiunile materialelor grafice nu vor depăși dimensiunile oglinzii paginii de revistă (190×130 mm). Rugăm atenție la calitatea ilustrațiilor!

Toate materialele grafice vor conține, pe verso sau pe margine, referințe de identificare și numere de ordine (Fig. 1, Il. 1, Planșa 1 etc.), a căror corespondență se va regăsi în text și la lista ilustrațiilor. Manuscrisele însoțite de materiale grafice vor cuprinde, sub forma unei **Liste a ilustrațiilor**, anexată la sfârșitul textului, referințe despre dispunerea și succesiunea acestora în text (sau la sfârșitul textului), precum și legende sau indicații despre ceea ce reprezintă respectivele ilustrații.

ABREVIERI

<i>A</i>	– <i>Arhitectura</i> , București.
<i>AARMSI</i>	– <i>Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice</i> , București.
<i>AIIAX</i>	– <i>Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”</i> , Iași.
<i>BSGR</i>	– <i>Buletinul Societății Geografice Române</i> , București.
<i>DIR</i>	– <i>Documente privind istoria României</i> , București.
<i>DRH</i>	– <i>Documenta Romaniae Historica</i> , București.
<i>Forschungen</i>	– <i>Forschungen zur Volks- und Landeskunde</i> , București.
<i>HU</i>	– <i>Historia Urbana</i> , București.
<i>MMS</i>	– <i>Mitropolia Moldovei și Sucevei</i> , Iași.
<i>RdI</i>	– <i>Revista de istorie</i> , București.
<i>RI</i>	– <i>Revista istorică</i> , București.
<i>RIR</i>	– <i>Revista istorică română</i> , București.
<i>RMM-MIA</i>	– <i>Revista Muzeelor și Monumentelor. Monumente Istorice și de Artă</i> , București.
<i>SMIM</i>	– <i>Studii și materiale de istorie medie</i> , București.
<i>SRdI</i>	– <i>Studii. Revistă de istorie</i> , București.